

Sirje Almann

PORTFOOLIO LAPSE ARENGULOOST

Sirje Almann

**Portfoolio
lapse
arenguloost**

Koostaja: Sirje Allmann
Toimetaja: Aime Kons
Kujundaja: Hille Jääger
Kaanefotod: Maire Tuul
Projektijuht: Maimu Oras

Portfoolio lapse arenguloost

Tallinn, 2010

Raamat ilmub projekti EDUKO toel.

Eduko

Kirjastus ILO
Madara 14
10612 Tallinn

Tekst © Sirje Almann ja autorid 2010
Fotod © Artiklite autorid 2010
Kõik õigused kaitstud.

ISBN 978-9949-17-117-0

SISUKORD

PORTFOOLIO TEOREETILINE LÄHTEALUS. <i>Sirje Almann</i>	7
LAPSE ARENGUMAPP KUI LAPSE EDULUGU. <i>Raja Pajumaa</i>	29
KOLME PEEGLIGA KASVUMAPP. <i>Tea Oll, Piret Kersa</i>	54
LAPSE ARENGUMAPP KUI LAPSE ARENGU SAATJA JA KOOSTÖÖ PARENDAMISE VÕIMALUS SOOKURE LASTEAIA NÄITEL. <i>Küllli Mõtsla</i>	68
LAPSE ARENGULOO JÄÄDVUSTAMINE. <i>Merike Lillepõld, Helve Vetik</i>	76
INNOVAATILINE LÄHENEMINE LAPSE PORTFOOLIO LOOMISEL. <i>Jaanika Raudsepp, Katrin Rajamets</i>	107

Hea lugeja!

Käesoleva raamatu eesmärgiks on anda ülevaade lapse portfooliotöö tähendusest ja praktilistest koostamisvõimalustest, tutvustada juba tehtut ja esitada uusi soovitusi lapse arengu hindamiseks.

Portfooliotöö meetod on Eesti lasteaedades juba mõnda aega positiivset väljundit leidnud. Esimesed kokkupuuted uue meetodiga lapse kasvamise hindamiseks on Eestimaa lasteaednikel olnud juba 1996. aastal, kui Tallinna Pedagoogilises Seminaris esines loenguga Joensuu ülikooli professor Anneli Niikko. Sellele järgnesid koolitused lasteaiaõpetajatele teemal *Kasvumapp lasteaias*. Nii mõnigi sai esimese julgustava toetuse portfooliotööga algust teha Soome lasteaiaõpetaja Saara Temiseva loengutest. Ja nii see läks lasteaedadesse. Edasise tõuke portfooliotöök said lasteaednikud erinevatest allikatest: Hea Alguse metoodikast, Rootsi kolleegidelt, TPS kursustelt, oma lasteaia juhtkonnalt.

Tänaseks oleme palju juurde õppinud. Portfooliotöö on lasteaias muutunud sisukamaks, süsteemsemaks. Meie soov on koostatud raamatuga julgustada seda tegema neid lasteaiaõpetajaid, kes veel pole selle tööga alustanud. Lasteaiaõpetaja ja lapsevanem leiavad raamatust nii teoreetilisi käsitusi portfooliotööst kui ka praktilisi kogemusi ja nõuandeid Rootsi, Saksamaa, Soome ja Eesti teadlastelt ja praktikutelt.

Raamatu valmimisel on abiks olnud palju häid kolleege ja koostööpartnereid. Koostaja tänu kuulub siin eelkõige kolleeg Juta Luurile, kellega koos on ikka ja jälle teema üle arutletud, tublidele abilistele, tõlkijatele Herdis Vaakmannile ja Virve Mäemetsale. Tänu Kaire Kollomile tehniliste nõuannete eest. Südamest tulev tänu kuulub õpetajatele Eestimaa lasteaedades, kes on portfooliotööd lastega teinud nii pühendunult, jõudnud huvitavate järeldusteni ja olid esimese kutse peale nõus oma kogemust raamatus jagama. Ilma praktikute osaluseta ei oleks see raamat valmida saanud. Tänu Väätša Lasteaiale, Paide Sookure Lasteaiale, Pärnu Pöialpoisi Lasteaiale, Tallinna Veskimöldri Lasteaiale, Tallinna Vesiroosi Lasteaiale.

Head lugemist ja innukat tegevust lapse portfoolioga!

Sirje Almann

Portfoolio teoreetiline lähtealus

SIRJE ALMANN

1. Portfoolio tähendusest. Mis on portfoolio?

Arenguliselt sobivad meetodid alushariduses peavad üheaegselt vastama lapse ealisele tasemele ning lapse kogemustele ja tema individuaalsetele iseärasustele. Arenguliselt sobivas keskkonnas on lapsed aktiivsed ja õppima motiveeritud. Nad loovad uusi teadmisi ümbritsevas keskkonnas mängulise suhtlemise kaudu ja koos seal tegutsevate inimestega. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava eesmärgiks on luua õpikeskkond, mis vastab lapse individuaalsetele vajadustele ja huvile. Õpetaja ülesandeks on õpikeskkonna loomine, tegevuse jälgimine ja laste vaatlemine, samuti pidev laste suunamine, toetamine, et aidata lapsi luua iseenda jaoks uut arusaamist ja teadmist (8).

Eeltoodule toetudes võib väita, et otsides uusi meetodeid lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgi täitmiseks, milleks on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ning lasteasutuse koostöös, on lapse portfooliotööle keskendumine põhjendatud.

Portfoolio tähendust võime mõista erinevalt. Rahandusmaailmas on see investeeringute kogum, juhtimises ja marketingis ettevõtte poolt pakutav toodete, teenuste, projektide kogum, loomingulistele töötajatele hoopis parimate tööde kogum, mis mõeldud eeskätt enese tutvustamiseks (4).

Mõiste tuleb ladina keelest ja koosneb sõnadest *portare* 'kandma' ja *folium* 'leht'. Algselt tähendas see sõna kirjakotti ja on meie jaoks prantsuse keelest tõlgituna „portfell”. Seega tähendab portfoolio mappi, mis on koostatud kellegi töö tutvustamiseks.

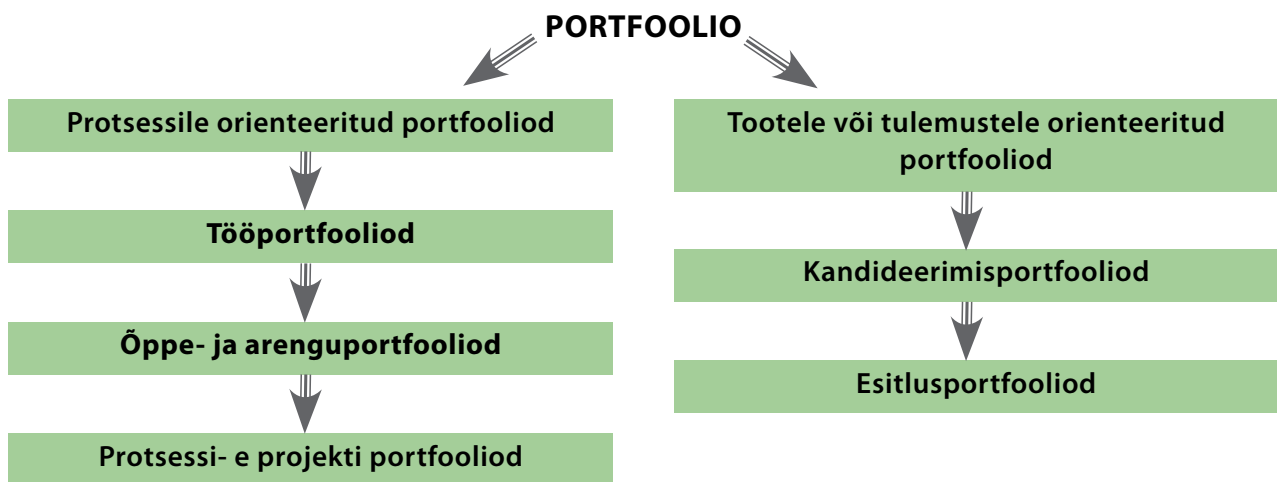
Portfoolio on lapse õppimistegevuste praktiline väljendamise viis, mis annab tagasisidet lapse individuaalsest arengust. Eesmärgiks on lapse kasvamise ja arengu nähtavaks tegemine eelkõige lapsele endale, tema vanematele, aga samuti täiskasvanutele, kes lapsega lasteaias tegelevad.

2. Portfoolio kontseptsioonist

Kirjandusest võime leida mitmeid erinevaid portfoolio kontseptsioone. Milline on see kontseptsioon, mis on hästi mõistetav, sobiv ja kasutatav lasteaias?

Portfooliotööd võib nimetada pidevalt muutuvaks protsessiks.

Järgnev annab ülevaate Saksamaal kasutatavatest portfoolio kontseptsioonidest (21).

Joonis 1. Portfoolio kontseptsioonid (21).

Protsessile orienteeritud portfoolid dokumenteerivad õppimise protsessi ja õpiarengut. Eesmärgiks on lapse iseseisva õppimise areng ja õpitu reflekteerimine.

Tootele või tulemustele orienteeritud portfoolid sisaldavad õpilase tulemuste hetkeseisu, lähtuvad ühiselt kavandatud kriteeriumidest. Leiavad oma lõppväljundi esitlusportfoolios, mis näitab õpilase teadmiste sisu ja kompetentsi. Kandideerimisportfoolio kirjeldab isiksust täpsemalt ja võimaldab tal seeläbi vastu võtta uusi väljakutseid.

Lasteaia portfoolio kontseptsiooni saab sõnastada kõige paremini õppe- ja arenguportfoolio mõiste kaudu.

Õppe- ja arenguportfooliosse (lasteaedades kasutatud mõisteid *kasvumapp*, *arengumapp*) kogutakse lapse arengut analüüsida võimaldavad materjalid. Lapse portfoolio on lapse saatjaks tema esimestest päevadest lasteaeda tulles ja võib jätkuda pika perioodi jooksul kuni põhikooli lõpuni.

Arenguportfoolio julgustab last välja ütleva omapoolseid arvamusi, tõlgendusi, võimaldab peegeldada igapäevast tööprotsessi.

Arenguportfoolioga seotud tööprotsess toetab lapsepoolset valmisolekut enesehindamiseks ja omapoolsete eesmärkide seadmiseks, tuues välja lapse tugevad küljed (22).

Seega lähtub õppe- ja arenguportfoolio kontseptsioon lapsest, mille kaudu saavad nähtavaks lapse kasvamise ja õppimisega seotud protsessid. Suhtlemine ja partnerluskoostöö muutub lasteaia meeskonna, lapsevanemate ja lapse seisukohalt avatumaks.

Ükski kontseptsioon ei ole lõplikult defineeritud. Lasteaed on vaba sõnastama oma portfoolio kontseptsiooni, mis avab just nende lasteaia laste arenguprotsesse ning õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgi.

3. Portfoolio koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava toetajana

Uuenenud koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, mis rakendus 1. märtsil 2009. aastal, annab rohkem otsustamisvõimalusi, valikuid lasteaia meeskonnale, lapsele ja lapsevanemale. Õppekava koostajate poolt jäi tööprotsessis kõlama soov, et *laps õpiks rõõmuga*.

Õppekava võimaldab meetoodiliste ja korralduslike lahenduste mitmekesisust ning arvestab paikkonna/kogukonna eripära. Lasteasutuse töös muutuvad olulisemaks pedagoogide ning personali koostöö ja lapsevanemate kaasamine, mille tulemusel luuakse lapse arengut toetav kasvu- ja õpikeskkond (27).

Lasteasutuse personal lähtub eesmärkide kavandamisel lapsest:

- Lapsed on aktiivsed õppijad ja oskavad teha valikuid
- Lapsed on loovad ja julged oma teadmiste avaldamisel
- Lapsed hoolivad kaaslasest, Eestist ja keskkonnast
- Laste arengut toetab lasteasutuse personali ning lastevanemate koostöö (27)

Lapse elu kujuneb suures osas sotsiaalsete kogemuste najal. See tähendab suhteid lastega ja teiste täiskasvanutega. Laste kasvamise, arenemise ja õppimise sõltuvad nende sotsiaalsete kogemuste kvaliteedist. Seda protsessi toetavad soodne kasvukeskkond ja lapse tasemele ning vajadustele vastavad võimalused (8).

3.1. Hariduse mõistest, õppimisest ja seosest portfooliotööga

Mis on haridus? *Haridus peaks andma nii tänapäeva keerulise ja rahutu maailma kaardi kui ka kompassi, mille abil selles maailmas teed leida (D. Kareva)*

Õppekava uuendades arvestati Euroopa suundumusi alushariduse valdkonnas ja sellekohaseid ekspertide hinnanguid. Üheks paljudest dokumentidest oli keskkonna säästva arengu strateegia „Agenda 21”, kus sätestati säästva arengu põhimõtete integreerimine kõigisse õppekavadesse. UNESCO programmi „Haridus kõigile” põhjal koostatud Eesti tegevuskavas on määratletud eesmärgid jälgida laste individuaalse arengu iseärasusi ning tagada kõigile lastele arengut toetavad tingimused.

Et haridus oma ülesande täidaks, esitatakse neli põhilist õppimisviisi:

- Õppida teadmisi omandama, teadma:
arendada lapse mõtlemisvõimet, omandada sügavamaid teadmisi. *Et õppida teadma, tuleb õppida õppima (28).*
- Õppida tegutsema, tegema:
tegutseda loovalt, omas keskkonnas, meeskonnas, õppida õpitut rakendama.
- Õppida koos teistega elama:
arendada kaasinimeste, nende ajaloo, traditsioonide ja vaimsete väärtuste mõistmist, lahendada konflikte rahumeelselt.

Kes tahab teisi mõista, peab tundma iseennast. Nii peaks haridus, olgu siis perekonnas, kogukonnas, ... esmalt aitama aru saada, kes nad ise on, ... alles siis on nad võimelised end teiste olukorda asetama ning nende reaktsioone mõistma (28).

- Õppida olema, õppida eluks:
arendada otsustusvõimet, iseseisvust ja isiklikku vastutust, ükski anne, mis on igas inimeses peidus, ei tohi jääda kasutamata.

Milline võiks olla lapse portfooliotöö roll nende nelja õppimisviisi täitmisel?

- Õppida teadmisi omandama:
portfooliotöö võimaldab lapsel peegeldada õppeprotsessi. Neid tuleb selles toetada ja julgustada. Portfooliotöö kaudu saavad lapsed teada, kuidas nad teadmisi omandavad ja see võimaldab neil üha rohkem uurida ja avastada uut teadmist.
- Õppida tegutsema:
portfooliotöös näeme, mida laps oskab, kuidas tegutseb, kuidas hindab oma võimeid ja toimetulekut erinevates olukordades.
- Õppida koos teistega elama:
portfooliotöö võimaldab väga laialdaselt omandada lapse sotsiaalseid oskusi: suhelda teistega, mõista teiste inimeste emotsioone ja seisukohti, kujundada sõprussuhteid.
- Õppida olema, õppida eluks:
portfooliotöö arendab enesekindlust, iseseisvust, individuaalseid tugevaid külgi. See aitab edaspidi elus toime tulla.

Seega toetab portfooliotöö igati tulevikus vajaminevate oskuste omandamist ja lähtub 21. sajandi nõuetest haridusele.

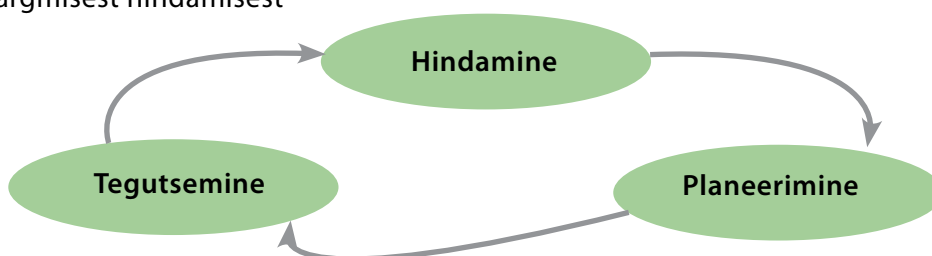
Haridus peaks olema hooliv ja hoolikas harimine, aidates kaasa iga inimese terviklikule arengule .... 21. sajand vajab annete ja isiksuse mitmekesisust, nagu ka erandlikke isiksusi, kes on olulised mis tahes tsivilisatsioonis .... Ei tohi unustada, et igal oma eluhetkel, kõikides tegevustes oleme ühtaegu õppijad ja õpetajad (28).

3.2. Alushariduse kvaliteet ja seos portfooliotööga

Kvaliteeti on peetud subjektiivseks. Alushariduse kvaliteet rakendub praktika kaudu lapse igapäeva-elus ja seostub hindamisega. Hindamise abil on võimalik analüüsida alushariduse tugevaid ja nõrku külgi ning innustada arendustegevusele. Alushariduses on kvaliteedi tagamine ja selles sisalduva hindamise oluliseks eesmärgiks alusharidusalase tegevuse areng ning kvaliteetse tegevuse säilitamine, mida nimetatakse kvaliteedijuhtimiseks (8).

Kvaliteedijuhtimine on järjekindlalt ja korrapäraselt elluviidav protsess, mis koosneb:

- Kvaliteedi hindamisest
- Tegevuskava koostamisest kvaliteedi tõstmiseks
- Tegevuskava elluviimisest
- Järgmisest hindamisest

Joonis 2. Kvaliteedijuhtimise protsess.

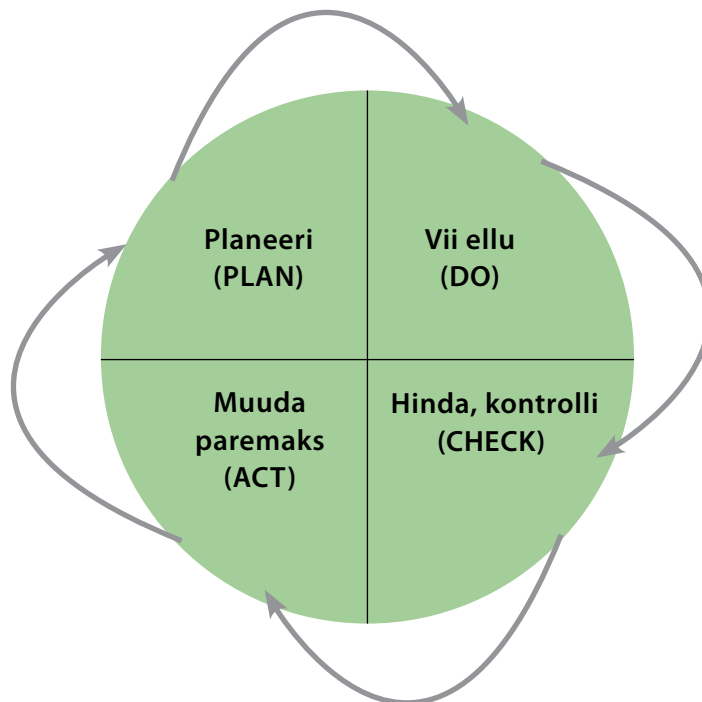
Lihtsad, arusaadavad ja realistlikud õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid aitavad tagada õppekava õpikäsituse üldpõhimõtete elluviimise:

- Õppimine on elukestev protsess, mille käigus toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms.
- Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest.
- Õppe- ja kasvatustegevust kavandades arvestatakse laste eripära, võimeid, keele- ja kultuuritausta, vanust, sugu, tervist jms. (27)

Lähtudes eesmärgistatud õppimisprotsessist ja portfooliotööst, võib soovitada kavandamise aluseks võtta õppimise skeemi e Demingi ringi e PDCA tsükli.

Kuidas seda mõista?

Demingi ring (W. E. Demingi järgi) iseloomustab kvaliteedijuhtimise protsessis pidevat parendamist.

Joonis 3. Demingi ring (Ameerika majandusteadlase W. E. Demingi järgi).

Mis on kvaliteediring?

Demingi ringi läbivad astmed:

PLAN – planeeri, sea üldised eesmärgid ja meetodid

DO – vii kavandatu ellu

CHECK– hinda, kontrolli, võrdle tulemusi kavandatuga

ACT – muuda paremaks, korrigeeri tegevusi

Lähtudes eesmärkidest, seame esikohale **vajaduste kindlakstegemise** ehk selle, mida lapsed peavad õppekavast lähtuvalt õppima. Laste järjepideva vaatluse tulemusena saame teadmisi hetkeseisust. Laste küsitlused ja intervjuud annavad materjali analüüsiks. Selle alusel **seame eesmärgid, planeerime, valime meetodid (PLAN)**, et tagada õppekavas vajalike tegevuste kavandamine ja oskuste omandamine ning kavandatud eesmärkide saavutamine. Portfooliotöö aitab siin õppeprotsessi hinnata ja peegeldada. Järgneb **teostamise ehk kavandatu elluviimise (DO)** protsess. **Hindamise ja tulemuste võrdlemise** etapis (**CHECK**) saab nähtavaks, kuidas laps õppis, kuidas ees-

märgid saavutati. Siit edasi saame kavandada uued eesmärgid, **korrigeerida tegevusi ja muuta õppe-kasvatustegevuse protsessi paremaks (ACT)**, et õppeprotsessi parendada.

Eeltoodu selgitabki õppimise protsessi ja selle seost portfooliotöoga.

3.3. Portfoolio ja lapsest lähtuv alusharidus

E. Hujala (8) käsituses tähendab lapsest lähtumine lapse omal kultuuril, kogemustel ja tegevusel põhinevat õppimis- ja õpetamisprotsessi. Laps on loomult sotsiaalne, mängiv ja uudishimulik. Õppimist suunavateks teguriteks on lapse enda aktiivsus, tegevus ja mäng.

Kuidas portfooliotöö toetab koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava eesmärkide täitmist? Mis räägib portfooliotöö kasuks?

Lasteaiaõpetajatega läbi viidud arutelude tulemusi analüüsides võib üldistatult esitada lapse portfooliotöö kasuks ja õppekava toetuseks esitatud seisukohti.

Lapse portfoolio:

- teeb lapse arengu nähtavaks lapse enda, lapsevanema ja õpetaja jaoks,
- toetab sotsiaalsete oskuste omandamist, annab lapsele julgust ja veendumust, et ta saab hakkama,
- suurendab lapse eneseusaldust ja enesekindlust, laps õpib ennast tundma,
- avastab lapse erivajadused ja näitab, kus laps abi vajab,
- aitab lapsel enda tegevust peegeldada,
- teeb õpiarengu nähtavaks ja annab sihipäraselt teavet lapse arengust ja õppimisest,
- vigade otsimise asemel toob esile iga lapse individuaalsed tugevad küljed,
- aitab õpetajal oma tegevust reflekteerida, et teada saada, kas eesmärgid saavutati, kas kavandatu oli lapse jaoks liialt raske või kerge, et seada uusi eesmärgi,
- loob lapsele orienteeritud tulemuste mõõtmise ja hindamise,
- võimaldab lähtuda õppekavas seatud üldoskuste hindamisest,
- laps hindab ennast ise,
- toetab omavahelist suhtlemist: laps-õpetaja; õpetaja-lapsevanem; laps-lapsevanem,
- kujundab sobivalt lapse üleminekuid nt lasteaia kooli, elukoha vahetuse puhul, ühest asutusest teise,
- toetab partnerluskoostööd lapsevanematega (nt lapse arengu analüüsimise meetodite tutvustamine, tagasiside andmine lapse arengu kohta, lapsevanemate arvamustega arvestamine jm),
- aitab nõustada lapsevanemaid, kuna peegeldab lapse tegelikku olukorda, võimaldab lapsevanemal näha, mida laps juba oskab,
- tagab individuaalse töö kõikide lastega, süvendades lapse mõistmist ja õpetaja töö paremat kavandamist,
- on abiks arenguveestluste läbiviimisel,
- on suurepärane mälestus lapse kasvamisest.

Õpetajate ühine arvamus on, et portfoolio toetab õppekava eesmärkide täitmist.

Mõned arvamuselasteaiaõpetajatelt:

Nägin enda arenguvõimalusi, kasvasin paremaks õpetajaks.

Meie põhimõte on: pühendumine, mõtestatus, järjepidevus.

Töö lapse kasvumapiga on mind lähendanud lapsevanematega, aidanud neid paremini mõista.

Seega lähtub portfooliotöö meetod lapsest, aitab lapsel ära tunda enda tugevaid külgi, mõelda ja avaldada arvamust õppeprotsessi üle.

Pea meeles!

Portfooliotöö saab täita oma ülesannet ainult siis, kui lähtub õppekavas seatud eesmärkidest, võimaldades lapsevanematel ja lapsel nende kavandamisel ja täitmisel ise osaleda.

4. Rootsi mudel lapse portfooliotöös

Teiste riikide portfooliotöö põhimõtete ja kogemusega tutvumine annab meile võimaluse näha teemat laiemalt. Mõista, et me ei ole oma tegemistes üksi, et lasteaiaõpetajad ja lapsevanemad, elades meist kaugemal, mõtlevad meiega sarnaselt, et meil on üksteiselt võimalik õppida.

Rootsi portfooliotöö mudel lähtub lapsest. Struktuuri ja sisualade kavandamise aluseks on võetud Rootsi haridusplaan/õppekava, milles rõhutatakse, et lastel võimaldatakse teha piisavalt valikuid. Lasteaia meeskond loob selleks eeldused ja tingimused. Rootsi haridusplaan rõhutab:

Lasteaed peab lapsele andma turvatunde ja neid samaaegselt erinevatele tegevustele ahvatlema, et nad tahaksid ümbritsevat keskkonda uurida. Lasteaias kohtub laps täiskasvanutega, kes näevad iga üksiku lapse võimalusi ja rakendavad kogu oma jõu koostöös iga üksiku lapse ja rühmaga. (14)

Portfoolio struktuuri kavandamisel on põhimõtte tagada kõikidele lastele võimalus heaks arenguks. Rootsi portfooliotöö mudel sisaldab alljärgnevat sisualasid.

- Mina

Lasteaia pedagoogiline kontseptsioon peab kaasa aitama, et iga laps oma identiteeti arendab ja end kindlalt tunneb. Oluline, et säiliks lapse loomulik uudishimu ja areneksid lapse võimed mängimiseks ja õppimiseks. Areneb lapse iseseisvus ja eneseusaldus, võime tähelepanelikult kuulata, oskus oma tähelepanekuid kirjeldada ja vaateid väljendada. Lapsed, kes alustavad maailma vallutamisega, lähtuvad eeskätt oma minast. Nad õpivad kuulates, nähes, sõrmede ja jalgadega tegutsedes. Seega tehakse oma MINA tunnetamisega portfooliotöös algust, esitades küsimusi:

Kuidas ma välja näen?

Kui palju varbaid, sõrmi, hambaid ja juukseid mul on?

Mida ma tunnen?

Kuidas see tundub?

IDEED: fotografeerimine, lapse enda joonistatud portree, mitmesugused oma keha jäljendid, mõõdulint mõõtmisteks, joonistused ja refleksioonid tunnete kohta.

- Mina oskan

Lapsed õpivad täiskasvanutelt ja üksteiselt. See on oluline osa arengus. Lapsi tuleb toetada, et areneks positiivne arusaam oma MINAST, julgustada avaldama oma mõtteid, usaldada iseennast, mõelda ja tegutseda, liikuda ja õppida. Lapsed määratlevad end sageli seeläbi, mida nad teiste laste suhtes juba oskavad.

Milleks saan ma kasutada oma kõrvu, nina, suud, pead, sõrmi, jalgu, käsi ja kõike muud, mis minu juures on eriline?

Kas ma oskan kiikuda, rattaga sõita, vilistada, sülitada, riidesse panna, ehitada, joonistada, laulda jm?

IDEED: fotod kuupäeva, kommentaari ja refleksiooniga oskuste kohta (riidessepanek, rattaga sõitmine, kiikumine jm), fotod töödest erinevate materjalidega (plastiliin, savi, tainas, paber), fotod

ehitusklotsidega ehitistest, leiutistest, maalitud tööd, joonistused, kõnelused lindile, kirjalikud katsetused, luuletused, laulud.

- Minu pere ja sõbrad

Lapse jaoks olulisi väärtusi vahendatakse igapäevaste tegevuste kaudu. Väärtuste arenguks tuleb lapse jaoks luua tugev vundament. Lapsel tuleb elus toime tulla erinevate sotsiaalsete seostega. Sotsiaalne võrgustik muutub pidevalt laiemaks: perekond, naabrid, lasteaed, ujumisrühm, kool jne. Olenevalt sellest, millistesse gruppidesse kuulume, laieneb meie maailm.

Milliseid erinevaid inimesi kohtame?

Mida võib teha kodus, kuid lasteaias mitte, ja vastupidi?

IDEED: Fotod, joonistused perest, vestlused koos perega.

- Mida me lasteaias teeme

Lasteaias tehtav töö on tervik hoolitsusest, kasvatuses ja õppimisest. Lasteaia tegevus peab olema hästi kavandatud, avatud ja sisukas. Laste huvi uute teadmiste vastu leiab täiskasvanute tunnetust ja toetust. Laps mängib ja õpib väga erinevates situatsioonides ja erinevate inimestega. Lasteaias tuleb lapsel teha tegevusi, mida ta alati ise valida ei saa.

IDEED: tegevustega seotud fotod ja joonistused, laste ütlemissed.

- Mina arvan

Endale tuleb alati teadvustada, mida osatakse ja mida ühest või teisest asjast arvatakse. Lasteaed püüdleb selle poole, et laps oma võimeid arendaks, oma mõtteid ja vaateid väljendaks. MINA-pildi juurde kuulub kõik see, mida arvatakse ja tuntakse.

Mis teeb lapse kurvaks, rõõmsaks, uudishimulikuks, väsinuks jm?

Kus ja millal saab laps oma tundeid rühmas väljendada?

Kuidas areneb lapse vastutustunne?

IDEED: lastega tehtavad intervjuud, küsitlus- ja hinnangulehed, igapäevategevuste reflekteerimine, mängu reeglid jm.

Põhjendades eeltoodud portfoolio sisualasid, rõhutatakse, et see annab lapsele võimaluse teadvustada oma MINA, väljendada oma seisukohti ja neid põhjendada. Tähtsaks peetakse, et portfoolio liigendus oleks:

- lapsele arusaadav,
- kergesti kasutatav ja korrastatav,
- lapsele ülevaatlik ja arengut avav.

Tabel 1. Sisualade lähtekohad (13).

MINA	MINA OSKAN	MINU PERE JA SÕBRAD	MIDA ME TEEME	MINA ARVAN
Raskuspunkt õppimisel, normidel, väärtustel.	Raskuspunkt haridusel ja õppimisel.	Raskuspunkt normidel ja väärtustel.	Raskuspunkt arengul ja õppimisel.	Raskuspunkt lapse arvamusel.
Identiteedi areng: Kes ma olen?	Tegevused, mis lähtuvad lapsest – iseenda eesmärgid.	Rühm, kelle juurde ma kuulun.	Tegevused, mille algatab täiskasvanu (puudub isiklik valik).	Intervjuud ja hindamised. Kokkuvõtete ja järelduste tegemine.

Pikkuse mõõtmine, kaal, käekiri, autoportree jne.	Peen- ja üldmootorika, keeleline areng, tähed, numbrid, värvid, vormid, kleepimine, lõikamine, muusika, konstruktori- ja rollimängud, eneseteenindus jm.	Pere ja sõbrad, portreed. Kes kuuluvad minu perekonda? Kellel millised ülesanded on peres? Kes on minu sõbrad? Milline on hea sõber? Jne.	Jalutuskäigud, muuseumi külastused, vestlusringid, traditsioonid, kindlatel teemadel projektid jm.	Lapsevanemad kirjutavad lapse jaoks, mida laps leiab hea ja halva olevat, mida ta juba õppinud on ja mida veel õppida tahab. Refleksioonid, arutelud, hindamine, kokkuvõtted, mida laps lasteaias on teinud ja mida veel teha tahab.
---	--	---	--	--

Ühes heas Rootsi lasteaias, kus on läbimõeldud pedagoogiline kontseptsioon, leiavad lapsed kõik selle, mis neil on õppimiseks vajalik. Portfoolio vaatamiseks tuleb lasteaia rühma külastavatel inimestel küsida luba lapselt. Rühma töötajad võivad seda alati teha, sest lapsega tehakse ju koostööd.

Portfooliotöö kavandamine eeldab pedagoogilisi **vaatlusi**, mis lapse kompetentsi selgitavad. Selleks otsustatakse meeskonnaga, milliseid meetodeid vaatluseks kasutada. Õpetajatele peab olema selge, millistele küsimustele nad vastuseid tahavad.

Lapse arengu jälgimiseks võib esitada palju küsimusi. Näiteks: *Mis juhtub lapsega sellest ajahetkest, kui ta on õppinud saapaid jalga panema, kuni selle hetkeni, kui ta oskab riietust valida vastavalt ilmastikule? Mida lapsed teevad, kui nad saavad ise valida, mida teha? Kuidas suhtub laps oma vanematesse, rüma personali, teistesse lastesse? Jpm.*

Tabel 2. Mängu vaatlused (13).

Nimi : .... Rühm: .... Kuupäev: ....

Koht, nurk	Vaba mäng	Koos täiskasvanuga	Üksi	Kommentaariid ja refleksioon

Vaatluste jaoks kujundatakse lihtsad töölehed, kuhu pannakse ilma hinnanguta kirja, mida õpetaja näeb ja kuuleb. Hiljem on võimalik seda ühiselt reflekteerida. Vaatlused on vajalikud selleks, et üht sündmust, mõtet jäädvustada.

Rootsi lasteaia eesmärgiks on luua usaldusväärne koostöö kooliga. Portfoolio aitab lapsevanemal, õpetajatel koolis paremini mõista lapse arengut. Koolis on võimalik jätkata sealt, kuhu laps on arengus jõudnud. Laps saab ise oma portfooliot õpetajale kommenteerida ja üleminek lasteaiaist kooli on toimunud lapse vahetul osalemisel.

Rootsi mudel rõhutab (13):

Lapse vaatenurgast

Laps saab:

- eneseusalduse, ta tunnetab: *Ma olen tubli, ma oskan!*
- konkreetse pildi oma arengust
- arusaamise õppimisest
- kontakti iseenda ja rühmaga
- imestada iseenda üle
- midagi, mille üle ta uhke võib olla
- tagasisidet õpetajalt, lapsevanematelt, sõpradelt jne
- abi materjalide kogumises

Lapsevanema vaatenurgast

Lapsevanemad saavad:

- näha, mida laps teeb ja oskab
- osaleda lapse õppimises
- teada rohkem oma lapsest
- teada lasteaia tegevustest
- suurema osavõtuvõimaluse arenguvestlusel

Pedagoogide vaatenurgast

Me saame:

parema võimaluse iga lapsega alustada sealt, kus ta hetkel oma arengus asub
lihtsa viisi lapse arengu ja õppimise dokumenteerimiseks
teada lapse huvidest ja rõõmudest
muuta üleminekud teisest rühmast või lasteaiast kergemaks
fokuseerida meie kasvatusülesande
selgema arusaamise koostööst lapsevanematega

Lõpetuseks

Rootsi portfoolio mudelis rõhutatakse, et portfoolio eesmärgiks on lapsi julgustada oma õppimise ja väärtuste üle järele mõtlema, märkama seda punast joont, mis lasteaias viibimise aega läbib.

5. Saksamaa mudel lapse portfooliotöös

Teadlaste väitel mõjutavad varajased kogemused meid rohkem kui hilisemad aastad. Inimene toetub ikka ja jälle saadud kogemustele ja kannab need üle uutele olukordadele. Õppimise puhul tähendab see, et varajased õppimiskogemused (roomamist õppiv väikelaps, uuriv lasteaialaps, koolis esimesi kirjutamiskatseid tegev laps) mõjutavad tugevalt meie põhitunnet, mis meil on kogu elu vältel õppimise situatsioonides. Seega on individuaalse õppimishoiaku jaoks oluline, kuidas lapse kasvukeskkond reageerib lapse õppeprotsessile: kas last kiidetakse, julgustatakse, vaimustatakse tema edu üle? Või pigem arvustatakse seda, mis ei ole õnnestunud.

Probleemiks peetakse Saksamaal seda, et õppimine on peredes ikka veel „elu tõsine külg“. Õppimist nähakse kohustusena, mitte vabadusena.

Raskus portfooliotöö eesmärkide kavandamisel seisneb selles, et igal Saksamaa liidumaal on erinev kehtiv õppeprogramm, haridussoovitused ja õppekavad.

Portfoolio peamiseks mõtteks Saksamaal on: *tee õpisammud ja õppimise edukus nähtavaks! Anna lapsele kindlustunne, et ta saab hakkama. Ta võib vallutada ja muuta oma maailma! Kiitus annab tii- vad!* (5)

5.1. Portfoolio struktuuri näiteid

Lasteaia portfoolio on suunatud lapsele endale. Tänu portfooliote näeb laps ise, mida ta oskab, mida ta on õppinud ja kuidas ta asju õpib. Laps õpib hindama enda tugevaid külgi ja individuaalset eripära, usaldama kaaslasti.

Millest lähtuvad ja mida rõhutavad lapse portfooliotöös Saksamaa õpetajad?

Igal lapsel on lasteaia esimesest päevast alates portfoolio. Seega saadab portfoolio last alates lasteaeda saabumisest ja kohanemisest kuni kooliaja alguseni. *Portfooliotöö nõuab järjepidevust!* Oluliseks peetakse välja töötada portfoolio selge liigendatus. Lasteaia portfoolio on dokumentatsioon lapsele, pedagoogidele ja lapsevanematele. Eesmärgiks on ennast peegeldav õppimine.

Kes ma olen, missugune ma olen:

MINA-lehed

Nimetatud töölehed on mõeldud selleks, et käivitada lastes enda peegeldusprotsessid: ma olen teistsugune kui teised lapsed, igaühel on erinev iseloom.

Eesmärgiks on toetada last enda tundmaõppimisel. Laps dokumenteerib ennast iseenda jaoks (mis mulle meeldib, mis mind ümbritseb, kuidas ma muutun). Enese kujutamist MINA-lehtedel ei peeta ühekordseks tegevuseks. Näiteks MINU PORTREE leht köidetakse kausta kord kvartalis. Nii näeb laps „aja jälgi“ läbi enda.

Mina-lehtede hulka kuuluvad:

- *Ma saan vanemaks* (näha on laps, keda on pildistatud iga aasta järel)
- *See meeldib mulle* (lapse eelistused, individuaalne eripära)
- *Minu portree* (aja möödudes muutuvad näpud osavamaks ja ta oskab paremini edasi anda, mis kuulub tema näo juurde)
- *Minu rühm* (enamasti joonistatakse enda jaoks olulisi rühmakaaslasti)
- *Minu pere* (teiste laste kodud ei ole nende koduga sarnased, annavad edasi seda, keda nad tegelikult mõistavad oma pere osana)

- *Lood minust* (ka selle lehe keskmes on individuaalsus)
- *Minu lemmikkoht* (kõigil on lasteaias oma lemmikkoht, ka see võib ajaga muutuda)
- *Minu lemmikraamat*
- *Fotolood* (lasteaia argipäeva fotod, räägivad palju lapse arengust konkreetsel etapil)

Iga päev, mille laps veedab lasteaias, lisanduvad väiksemad või suuremad oskused. Valiku tegemine dokumenteerimiseks peab lähtuma õpetaja otsustusest, mida ta peab oluliseks vastava oskuse omandamiseks. Aluseks võetakse õpetaja pedagoogilist tegevust suunavad dokumendid. Nii muutub portfooliotöö struktureeritud õppe- ja arengudokumendiks. Sellist tegevust nimetatakse eesmärkidega õppimiseks (4).

Õppe-eesmärgid fikseeritakse iga lapse portfoolios kontroll-lehena. Kontroll-lehe mõte seisneb selles, et iga kord, kui laps on omandanud uue oskuse, on võimalik teha selle kohta vastav märg. Oluliseks peetakse, et kõik lapsed omandaksid lasteaias teatud baasoskused. Millal ja missugusel kvalitatiivsel tasandil nad need oskused omandavad, on individuaalselt erinev. Õppimise eesmärgid sõnastatakse kõigi jaoks selgelt, kuid iga lapse jaoks tuleb leida individuaalne tee nende juurde. Missuguseid teid mööda ja milliste etappidega jõuab laps eesmärgini, seda kindlaks ei määrata, sest laps peab selle ise valima.

Kõigepealt koostatakse õppe-eesmärkide plaan, mis kirjeldab saavutatavaid oskusi. Igal kuul arendatakse kavandamiskoosolekul sõnastatud eesmärkide järgi välja konkreetsed õppeteemad. Iga lapse jaoks väljatöötatud eesmärkidest lähtuvatele kontroll-lehtedele tehakse märg lapse teatud oskuse saavutamise kohta.

Soovitustes märgitakse, et oluline on läbi mõelda eesmärkide sõnastamine. Sõnastatud eesmärk tuleb ka ellu viia. Eesmärgid on veenvad siis, kui lapsevanemad ja personal mõistavad nende tähtsust ja tähendust.

Üsna keeruliseks peetakse oskust sõnastada eesmärk nii, et ka laps sellest aru saaks. Kui see õnnestub, on võimalik eesmärk saavutada. Seepärast on omavahel kokku lepitud, et sõnastamisel leiab kasutamist alati *Mina oskan* vorm. Näiteks: *Ma oskan rääkida, miks on maailmas rikkad ja vaesed. Ma oskan öelda, kes on minu sõbrad.*

Näiteks kirjeldab Salamandri lasteaia õpetaja Heidi Rüger oma tööd koolieelikute rühmas järgmiselt (4). Erinevalt noorematest lastest määravad koolieelikute rühma lapsed ise kindlaks uue poolaasta eesmärgid. Õpetaja teeb eelnevalt kindlaks, kus rühma iga laps hetkel oma arengus asub, ja püüab ise sõnastada oma rühma poolaasta võimalikud eesmärgid. Nii saab õpetaja oma rühma lapsi toetada ja neile nõu anda. Näiteks üheks eesmärgiks oli: *Ma oskan lahendada tüli ja kasutada selleks torisemisnurka. (Torisemisnurk on rühmas koht, kuhu lapsed lähevad ise, kui nad omavahel tülitsevad. Seal võivad nad üksteisele oma arvamuse välja öelda ja hiljem ära leppida.)*

Laste jaoks oli see oluline eesmärk. Nad leidsid, et peavad oskama tüli lahendada, et lüüa ei tohi ja oma arvamus tuleb välja öelda rahumeelselt. Kuna lapsed veel kirjutada ei oska, joonistavad nad eesmärgi väikese pildi kujul kontroll-lehel olevasse tühja kasti. Näiteks joonistas üks laps kaks figuuri, kes annavad teineteisele käe.

Salamandri lasteaia kasvatajad leiavad, et portfooliotöö on tore, sest lapsed teevad seda suure vaimustusega. Lapsevanemad omavad lapse arengust ja õppimisest väga head ülevaadet. Samas lisavad kasvatajad, et see pole kerge ja tuleb teha palju tööd!

Mida ma oskan, mida ma tahan õppida: eesmärkide saavutamise dokumenteerimine

EESMÄRKIDE kontroll-lehed

Eesmärkide kontroll-lehed on kujundatud nii, et iga kavandatud eesmärgi kohta on aasta jooksul võimalik sisse kanda, kas laps on vajaliku oskuse juba saavutanud. Aasta lõpuks annab selline meetod ülevaate, millisele tasemele on laps antud valdkonnas jõudnud, ja sõnastada uued eesmärgid. Mõistlikuks ja kasulikuks peetakse kõigi nende oskuste dokumenteerimist, mille saavutamine tähendab lapsele palju, mis võib-olla muudavad lapse arusaamu, kus laps kogeb erinevaid tundeid.

- *Olen hakkama saanud! Ära õppinud!* (kõige tähtsam leht, kasutatakse alati siis, kui laps on ära õppinud uue oskuse. Seda fikseeritakse nii teksti kui ka fotoga. Nt: Sara õppis ära kukerpalli! Udo õppis täna ära kingapaelte sidumise!)
- *Ma õpin hästi*
- *Meie sotsiaalne eesmärk*
- *Ma tahan seda õppida!*
- *Mul on küsimus!* (nt sõnastavad lapsed küsimuse, mis neid huvitab)
- *Leht Sulle* (nt täidavad selle lehe kasvatajad või lapsevanemad, saavad seal lapsele öelda, mis neile eriti meeldib)

Mida ma õpin: õppeprotsesside nähtavakstegemine

Siin saavad nähtavaks lasteaia õppetegevuste praktilised tulemused: millega laps tegeleb, mille vastu tunneb eriti huvi, mis talle lasteaias meeldib jne.

- *Minu kunstiteos. Minu joonistused* (nt vanusele tüüpilised joonistused)
- *Ilus laul*
- *Loodusvaatlus*
- *Luuletus* (nt fikseeritakse lapse enda suuline looming)
- *Minu arvude leht*
- *Selline on minu keha*
- *Minu kirjutusleht*
- *Mulle meeldib lasteaias*

Õpetajad peavad lapse portfoolios oluliseks töölehte *Leht Sulle*. Selle lehe täidavad kasvatajad või lapsevanemad. Nad saavad seal lapsele kirjutada, mis neile portfoolios eriti meeldib. Lastele antakse see leht pidulikult üle või nad leiavad selle ootamatult kirjana oma portfooliost. Nii lapsevanemaid kui ka õpetajaid on see tööleht ergutanud kiitma kirjalikult ja personaalselt.

Kasvatajad tunnistavad, et alati ei suju kõik laitmatult. Portfooliotöö nõuab head organiseerimist ja planeerimist. Üks kasvataja ei saa sellega hakkama. Kõik kolleegid peavad siin üksteist toetama ja jaotama ülesanded omavahel. Väga oluline on vastastikune koostöö ja kogemuste vahetamine.

5.2. Portfooliotöö raamtingimused

Saksamaa kasvatajad on välja toonud portfooliotöö raamtingimused (4).

Portfoolio vajab:

.... *struktuuri*:

- Kes peab portfooliot?
- Kas lasteaias peab olema portfoolio ekspert? Kes jälgib tööd portfoolioga?
- Ettevalmistuse aeg.

.... *ruumi*:

- Kuhu panna portfooliotöö kaustad – lastele kättesaadavale kõrgusele?
- Kuidas tagame, et võõrad ei vaata küsimata teiste portfooliodid (neis on hulgaliselt andmekaitse alla jäävat teavet)?
- Kuhu korjame laste fotosid ja töid, mida soovime kasutada?

.... *aega*:

- Millised päevad sobivad lastega koos töötamiseks, kujundamiseks, köitmiseks?
- Missugused ajad sobivad lastega portfoolio-vestlusteks?
- Millal on aega kontrollida nt eesmärkide saavutamist, kasvatajal töötada portfooliotega?

.... *materjali*:

- Kas on fotoaparaat, digitaalkaamera?
- Värviprinter, varutinti.
- Kaust, värvilised vahelehed.

.... *lapsevanemate osalemist*:

- Kas lapsevanemaid teavitati portfooliotöö eesmärkidest? Kas nad said praktiliselt proovida, kuidas portfooliotööd tehakse?
- Kas lapsevanemad saavad ise kodus midagi portfooliotöö jaoks teha?
- Kas lapsevanematega lepatakse kokku lasteaias külastamise ja arenguveestluste ajad?

.... *laste osalemist*:

- Kas kasvatajad teostavad portfooliotööga seotud tegevusi laste juuresolekul, neid tegevusi põhjendades ja selgitades?
- Kas lapsed teavad, kus on nende kaustad ja millised on reeglid nende kasutamisel?
- Kas lapsed teavad, kus on kontroll-lehed iseseisvaks täitmiseks?
- Kas lastel on lisaks oma isiklik kaust oma tööde kogumiseks?

.... *viimasena üksmeelt kollektiivis*:

- Millist struktuuri ja milliseid kontroll-lehti kasutame?
- Milline on mõistlik töölehtede arv, mida portfooliosse aasta jooksul lisame?

Lõpetuseks

Iga inimene on erinev. Igaüks areneb omal moel. Igal inimesel on iseloomulikud jooned, mis muutuvad vähe või ei muutu üldse. Kuid sellest hoolimata muutub inimene iga päev .... ta saab vanemaks. Mina olen mina, kuna olen just selline, nagu ma olen. Kuidas ja kelleks ma saan, kui ma olen suurem?

Saksamaa kasvatajad väidavad, et õpetajakeskne, lapsi vähe kaasav tegevus lasteaias ei lähe paremaks ka järjekindla portfooliotöö tulemusena. Lasteaiad, kes töötavad lapsest lähtuva haridusmõiste järgi ja tagavad järjekindlalt lapse osalemise, võivad portfooliotöö tulemusel kindlad olla oma laste heades tulevikuvõimalustes (4).

Me saame olla tänulikud, et meil on võimalus tutvuda teiste riikide lasteaegade portfooliotöö kogemustega. Teades rohkem, kuidas mujal toimub töö laste arengu hindamisel, õppe-kasvatustegevuse eesmärkide seadmisel, oskame paremini leida meie laste jaoks parima võimaliku lahenduse ja seda edaspidi teistelegi tutvustada.

6. Meie lapse portfoolio

Kindlasti on õpetaja endalt küsinud, miks on portfoolio koostamine lapse jaoks oluline ja vajalik. Kas see aitab lapse arengu hindamisel, igapäevaste tegevuste kavandamisel ja läbiviimisel?

Teame, et õpetaja töö hulka kuulub igapäevaselt lugematuid kontakte erinevate inimestega: lastega ja nende vanematega, kolleegidega ja teiste koostööpartneritega. Vestlused lapsest ja tema arengust on üks põhilisi teemavaldkondi. Selleks, et anda objektiivset ja kompetentset tagasisidet lapse *minapildist*, on vaja tunda iga lapse arengut.

Iga päev anname lasteaias lapsele teatud sõnumite ja tegevuste kaudu tagasisidet sellest, milline ta on, kuidas käitub, mida oskab. Selle tagasiside kaudu loob laps arvamuse iseendast. Meie ühine soov on tunda lapse minapilti, et toetada lapse arengut positiivses suunas.

Terve minakäsitus on inimesel, kes tunneb ennast: oma tugevaid ja nõrku külgi. Ta on loov, avatud, kasutab oma ideid, väljendab oma arvamust hirmu tundmata, teeb teistega koostööd, tunneb rõõmu enda ja teiste õnnestumisest, ei masendu ebaõnnestumiste puhul. Ta on optimistlik ja loodab iseendale.

Kuna portfoolio eesmärgiks on näidata lapse kasvamist, tema individuaalset arengut ja õppimist, toetab see meetod kindlasti lapse minapildi positiivset kujunemist.

Siinkohal näide 5-aastase poja ema meenutusest.

Aasta tagasi sain emadepäevaks õnnitluskaardi oma nelja-aastaselt pojalt. Sellele oli liimitud tema foto, kus ta istus omamoodi tõsise näoga oma kapi ees ja pani ennast riidesse. Olen oma lapsi palju pildistanud. See foto puudutas mind kuidagi eriliselt, kuna see ei olnud ei minu ega mehe ega lähisugulaste võetud foto pojast, vaid kellegi teise pildistatud.

See pilt rääkis mulle pojast, kes on väljaspool kodu ilma lähedasteta. Ta näis kuidagi suurena ja tähtsana. Mõistsin, et foto on lapsevanemale dokument sellest, kuidas laps elab kodust väljas.

Selle näite põhjal võib järeldada, et portfooliotöökäsi vajalike meetodite kaudu (antud juhul fotografeerimine) saame teha nähtavaks lapse igapäevase tegevuse, mängu, suhted eakaaslaste ja täiskasvanutega.

Arengutabelite täitmine lasteaias näitab küll lapse oskuste ja teadmiste taset, kuid mitte terviklikku pilti kasvamisest.

Igal lapsel on õigus olla eriline, saada tunnustust oma õnnestumistele seda emalt-isalt, sõpradelt, õpetajalt ja teistelt lapse jaoks olulistelt inimestelt.

Oleme oma õpikäsitluses, mille põhimõtted väljenduvad alljärgnevas, lähtunud lapsest:

- Lähtekohaks on lapse argipäev, varasemate kogemuste, harjumuste, tavade tundmine, nendega arvestamine.
- Iga laps loob oma arengutee, olles suhetes oma eakaaslaste, täiskasvanute ja ümbritseva keskkonnaga.
- Lapse huvi on arengu eelduseks.
- Laps on aktiivne õppija, seab ise endale hüpoteese, uurib, vaidleb.
- Täiskasvanu ei paku valmis teadmisi, vaid annab ruumi avastada.

- Sotsiaalsel suhtlemisel on õppimises keskne roll.
- Julgus ja algatusvõime sõltub lapsest endast.
- Laps õpib ise vastutama õppimise ja oma tegevuse tulemuste eest.
- Õpetaja vastutab õpikeskkonna kujundamise eest.

Kindlasti vajab arusaam lapse õppimisest õpetaja jaoks selget ettekujutust, iseenda jaoks mõtestamist, seejärel omaksvõtmist ja vastavalt toimimist.

Lapse portfooliotöö toetab lapsest lähtuvat õpikäsitlust.

Miks tuleb portfooliotöös lähtuda õppimise eesmärkidest?

Portfooliotöö eesmärgiks on rakendada positiivse tagasiside meetodit ja teha lapse õppimine, kasvamine ja areng nähtavaks.

Toetades lapse reflektiivset mõtlemist, aitame lapsel ära tunda oma kogemust ja õppimistulemusi.

Seega võib öelda, et portfooliotöö aitab lapsel reflektiivse mõttetegevuse kaudu näha oma edasiminekuid, oma tugevaid külgi, huvisid ja vajadusi (19). Laps mõistab, et vastutab oma õppimise eest ise.

Lasteaed kavandab oma õppe- ja kasvatustegevuse alused vastavalt *Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale*.

Lapse portfoolio struktuuri kavandamisel ja edasisel dokumenteerimisel on aluseks õppekavas esitatud õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted, õpikäsitlus, üldoskused ja valdkonnad (12). Õpetaja käsiraamatud toetavad õppekava elluviimist ja sidusust lapse portfoolioga.

Seega lähtume lapse portfoolio struktuuri kavandamisel õppekavas esitatud valdkondadest ja õppe-eesmärkidest. Selle alusel saame kujundada töölehed ja dokumenteerida tegevusi. Iga valdkonna puhul on oluline selge eesmärgi sõnastamine. Eesmärkide seadmisel on õpetaja jaoks oluline küsimus: *Mida minu rühma lapsed juba teavad ja oskavad?* Eesmärk ja sinna juurde kuuluvad ülesanded tuleb sõnastada nii, et nad oleksid arusaadavad erinevas vanuses lastele. Vanema rühma lapsed saavad eesmärkide seadmisega õpetaja toetamisel juba väga hästi hakkama.

Eeltoodu põhjal võib soovitada lapse portfooliosse järgmist struktuuri:

- **Mina ja keskkond**

Mina ja minu perekond

Mina ja minu kodukoht

Minu lasteaed

Mulle olulised tähtpäevad ja peod

Minu sõbrad ja teised kaaslased

Lasteaiast kooli

Nimetatud valdkonnas kajastub lapse kohta käiv isiklik teave: lapse nimi, lemmiknimi, kuidas last veel kutsutakse, lapse pere, teave teistest lapse jaoks olulistest täiskasvanutest ja pereliikmetest, lapse huvid, vaba aja tegemised, tema jaoks olulised asjad, fotod lapsest.

Valdkond *Mina ja keskkond* lapse portfoolios peegeldab päeva tegevusi, nagu näiteks riietumine, riidest lahti võtmine, söömine, uni, mäng, hügieeniharjumused.

Lapse sotsiaalsed oskused ja suhtlemise saame dokumenteerida, tehes nähtavaks laste omavahelised suhted, suhtlemise täiskasvanutega, sõbrad ja mängukaaslased, mängud ja mänguvahendid, ühiselt kokkulepitud reeglid.

Õppima õppimise oskuste osas dokumenteerime lapse arvamuse õppimisest ja uutest teadmistest, sellest, mida ta on juba õppinud, kuidas üksi töötab ja õpib, mida tahab veel õppida ja küsida täiskasvanutelt.

● **Keel ja kõne**

Minu uued sõnad

Minu lemmikmuinasjutt, -luuletus, -raamat

Minu loodud jutt, luuletus

Minu huvitav mõte

Minu esimene kiri

Lapse portfooliost on näha, kuidas areneb lapse kõne (uued sõnad, laused), tema sõnavara ulatuvus, kuidas ta loob ise muinasjutte ja jutustab kuuldu põhjal, esitab kõige enam meeldivaid luuletusi ja laulab laule. Nähtavaks saavad lapse arvamused ja mõtted kuuldust. Mängude ja igapäeva tegevuste kaudu selgub, kuidas ta seostab esmaseid oskusi. Nime, sõna, lause, kirja kirjutamise oskust on alati huvitav dokumenteerida.

● **Matemaatika**

Minu päev lasteaias ja kodus

Minu mustrid ja pildid kujunditest

Minu mängud arvudega

Mina ja aeg minu ümber

Lapse portfooliosse saame dokumenteerida matemaatiliste mõistete tutvustamist, näiteks orienteerumist ajas, kui laps kirjeldab oma tegevusi hommikul, päeval, õhtul, eile, täna, homme jm. Matemaatilise mõtlemisega seotud tegevused ja ülesanded (rühmitamine, loendamine, arvude rea tundmine, võrdlemine, numbrite kirjutamine, lähiümbruses orienteerumine) näitavad, kas laps tuleb toime igapäevaelus ja kas omandatud oskused tagavad toimetuleku koolis.

● **Kunst**

Minu ilus joonistus-, maalimis-, voolimis- ja meisterdamistöö

Minu kingitused

Minu tunded ja värvid

Lapse enda tehtud valikud oma loomingust portfooliosse näitavad, mis on tema meeli ergutanud, milliseid kunstielamusi on ta kogunud, millised teemad õppekavast on meelisteemad, milliseid uusi teemasid on ta ise valinud, kui julge ja vaba on laps oma tegevustes (näiteks materjalide ja tehnikate valikul), milliseid küsimusi hinnangute andmisel lapse tööde kohta on esitatud.

● **Muusika**

Minu lemmiklaul

Minu lasteaia laul

Minu sünnipäeva laul

Minu unelaul

Minu lemmikpillid

Muusika valdkonna kajastamine lapse portfoolios on tihedas koostöös muusikaõpetajaga. Just tema loob koostöös rühmaõpetajaga lapse jaoks loova käsitluse nimetatud valdkonnast.

● Liikumine

Minu keha

Minu liikumismängud

Minu lemmikspordiala ja spordivahendid

Minu lemmikspordilane

Minu tervisematkad ja loodusrännakud

Lapse portfooliost selgub, kuidas laps suhtub liikumisse, kuidas tunneb oma keha, kas vajalikud põhiliikumised kajastuvad tema tegevustes, milliseid liikumismänge meeldib talle mängida, millised tervistavad tegevused on tema jaoks tähtsad, milliseid aktiivse puhkuse vorme harrastab ta koos perega.

Lapse arengu hindamine on keeruline ja vastutusrikas protsess. See eeldab teadmisi lapse taustast ja käitumisest. Selleks on vaja koguda teavet lapse arengut toetavatest valdkondadest. Lapse arengu hindamisprotsessi on hea kaasata võimalikult palju lapsega seotud inimesi (lapsevanemad, õpetaja, muusikaõpetaja, logopeed jt). Arengu hindamisel lähtume lapsest. Aluseks on erinevate valdkondade analüüsimine ja lapse kui terviku hindamine.

Lapse portfoolio on heaks abivahendiks lapse arengu hindamisel, võimaldades läbi aja kulgemise teha nähtavaks lapse kasvamise ja personaalse arengu.

Meie eesmärgiks on, et kõik lapsed omandaksid lasteaias teatud oskused. Millal ja millisel tasemel need oskused omandatakse, on iga lapse puhul individuaalselt erinev.

Seega võimaldab lähtumine õppimise eesmärkidest lapse portfoolio koostamisel:

- näha lapse arengu muutusi ja kasvamist kindla aja jooksul,
- teha nähtavaks õppimise eesmärkide saavutamise,
- motiveerida ja tunnustada last,
- näha laste tegevust rühmas,
- tagada õppimise protsessi ja arengu katkematu kulgemise aastast aastasse,
- näha lapse oskuste ja harjumuste ulatust.

Pea meeles!

Portfoolios on tähtsad:

- järjepidevus ja kord
- lapsele arusaadavad eesmärgid

Portfoolios on vajalik:

- selge struktuur
- töölehtede olemasolu

Portfoolio on:

- abivahend arenguestluste läbiviimiseks
- sillaks lasteaiast kooli

Koostöö lapsevanematega

Lapsevanemad on portfooliotöös algusest peale head kaaslased.

Tegevusest teavitamine, võimalus ise oma arvamust avaldada, praktiliselt proovida, töölehti täita, annab neile kindluse, et portfoolio kaudu saab:

- anda tagasisidet sellest, kuidas lapsed kasvavad ja arenevad,
- mida nad on õppinud,

- milliseid otsuseid teinud,
- mis neile kodus ja lasteaias eriti meeldib.

Lapse portfoolio sisaldab teavet kõigest sellest, mida lapsed on kogenud ja õppinud, mis on neile oluline. Kindlasti on see teadmine tähtis ka lapsevanematele. Küllap lapsevanemad mõistavad, et portfooliotöö on laste jaoks rõõmus ja loov tegevus. Lapsed tegutsevad innustunult, nad tunnevad uhkust selle üle, mida nad on lasteaias õppinud ja teinud. Lapsevanemad näevad, et portfooliotöö tulemusena teavad nad oma lapse arengust ja edusammudest palju rohkem.

Portfoolio:

- Jutustab lapse minast, saavutustest ja arvamustest
- Räägib lasteaia ja kodu tegemistest ja juhtumistest
- Talletab lapse tegevused mälestuste tarbeks
- Näitab, kuidas laps on muutunud
- Aitab hinnata lapse arengut

Kuidas saavad lapsevanemad olla abiks lapse portfoolio koostamisel?

- Räägivad ise oma lapse arengust
- On kaasatud töölehtede koostamise ja täitmisse kodus
- Koos lapsega aitavad valida töid lapse portfooliosse
- Toetavad erinevate materjalidega
- Osalevad ühistel vaatlustel
- Esitavad uusi ideid ja on julged avaldama oma arvamust
- Lisavad uusi sündmusi

Õpetajale

Informeeri lapsevanemaid portfooliotöö kontseptsioonist ja eesmärkidest.

Näita näidisportfooliot ja selgita, kuidas saame selle abil hinnata lapse arengut.

Portfoolioga lasteaiaast kooli

Lapse koolitee algus on perele uus ja vahel palju küsimusi tekitav sündmus. See on mõistetav. Põhiline küsimus lapsevanema jaoks on: kas laps saab hakkama? Lasteaiaõpetajad on aeg-ajalt tundnud, et õpetajad alahindavad lasteaias tehtud tööd. Selline arvamus võib olla kujunenud kas teadmatusest või huvi puudumisest lasteaias toimuva vastu. Koostöö lasteaia ja kooli vahel on tänaseks päevaks astunud kindlasti suure sammu paremuse poole. Meil on palju suurepäraseid näiteid kooli ja lasteaia vahelisest koostööst. Sellegipoolest on koolitee algus iga lapse jaoks uus kogemus – laps alustab oma matka kooli üksi.

Lasteaia ja kooli kultuur erinevad teineteisest. Milles see ilmneb? Eeskätt füüsilises ja sotsiaalses ümbruses. Füüsilise ümbruse erinevus väljendub juba lasteaia ja kooli suuruses. Lasteaed on kodune keskkond, kus on kasutuses erinevad ruumid. Kool on suur, piiritletud oma klassiruumiga. Muutub lapse sotsiaalne ümbris: lasteaias on lapse kõrval rohkem täiskasvanuid. Koolis enamasti oma klassi õpetaja. Muutuvad suhtlemise tavad ja mängimise rütm. Samas võib leida ka sarnaseid jooni: õppimisel lähtutakse ühisest õppekavast ja eesmärkidest.

Lasteaias koostatud lapse portfoolio aitab lapsel kiiremini kooliga kohaneda ja õpetajal last paremini mõista.

Miks?

Kui laps saab oma portfooliot tutvustada oma tulevasele õpetajale, teeb ta seda kindlasti innustunult ja uhkusega. Oma kogemustest rääkimine annab talle enesekindluse, et tema õppimine koolis jätkub. Kõik see, mille laps varem omandanud, on koolis toimetulekuks oluline. Hirm uue keskkonna ja olukorra ees väheneb, sest kõik jätkub. Eesmärk ongi luua lapse õppimisele ja õpetamisele järjepidevus.

Õpetajat huvitavad kindlasti lapse varasemad õppimiskogemused ja õppeprotsessi kulgemine. Lapse portfoolio kaudu on tal võimalus tutvuda lasteaias tehtud tööga, lasteaia tegevussuundadega. Ta saab lapsega vesteldes ja tema portfoolioga tutvudes erinevat teavet lapsest ja tema tegemistest kodus ja lasteaias. Laps võib ise rääkida oma kogemustest, sellest, milline tööleht on tema ja lapsevanema jaoks oluline, millest see kõneleb.

NB! Lisatud töölehe (vt Lisa) vanema rühma lapse jaoks on koostanud Helsingi Harikka lasteaia õpetajad. Tööleht annab ülevaate lapse oskustest ja arengust. Lapsel endal on võimalus hinnata oma oskusi ja anda sellest vajadusel teada ka oma õpetajale koolis. Leiame, et see on huvitav mõte, mida kolleegid olid nõus tutvustama ka Eesti lasteaednikele.

Hirm, teadmatus uue olukorra ees taandub, asemele astub usaldus ja teadmine, et kooliteed alustada on huvitav.

Hea õpetaja ja lapsevanem!

Portfooliotöö on mäletuste talletamise võimalus. Kõik kogutud aarded lapse kohta on tema jaoks tähtsad täna ja tulevikus. Me saame seeläbi julgustada oma lapsi õppima uusi teadmisi, kuulama teisi, olema head oma lähedaste ja kaaslaste vastu, märkama rõõmu enda ümber.

Edukat algust või jätkamist lapse portfoolioga!

Kasutatud ja soovitatav kirjandus

1. Almann, S., Tiko, A. 2006. Arenguestlused lasteaiaas. Tallinn: Ilo
2. Almann, S. 2004. Koostöö lapsevanematega – uued vajadused ja võimalused. Kasvatusteaduslike tööde kogumik. TPÜ kirjastus
3. Bostelmann, A. 2007. Das Portfolio-konzept für Kita und Kindergarten. Verlag an der Ruhr
4. Bostelmann, A. 2008. Praxisbuch Krippenarbeit. Leben und lernen mit Kinder unter 3. Verlag an der Ruhr
5. Bostelmann, A. 2008. Das Portfolio-konzept für die Krippe. Verlag an der Ruhr
6. Bostelmann, A. 2007. So gelingen Portfolios in Kita und Kindergarten. Verlag an der Ruhr
7. Easley, S-D., Mitchell, K. 2004. Arbeit mit portfolios. Verlag an der Ruhr
8. Hujala, E. 2004. Uuenev alusharidus. Tallinn: Ilo
9. Kankaanranta, M. 1998. Kertomuksia kasvusta ja oppimisesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
10. Kareva, D. 2007. Õppimine – varjatud varandus. – Õpetajate Leht nr 39, 26. oktoober
11. Kera, S. 2004. Üheskoos teel. Tallinn: Ilo
12. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. 2008. RTI 23, 152
13. Krok, G. Lindewald, M. 2007. Portfolios im Kinergarten. Das schwedische Modell. Verlag an der Ruhr
14. Krok, G., Lindewald, M. 2005. Portfolio i förskoland. Ekelunds Förlag AB
15. Lapse kasvumapp. 2002. // Reinap, L., Luuri, J. (koost.). Tea & Toimeta. Tallinn: Ilo
16. Lapse arengu hindamine ja toetamine. 2008. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Kirjastus Studium
17. Lapse kasvumapp II. 2003. // Reinap, L., Luuri, J. (koost.). Tea & Toimeta. Tallinn: Ilo
18. Linnakylä, P., Pollari, P., Takala, S. 1994. Portfolio arviointin ja oppimisen tukena. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos: Jyväskylän Yliopisto OY
19. Niikko, A. 2000. Portfolio oppimisen avartajana. Tampere: Tammer-paino Oy
20. Pollari, P. 2001. This is my portfolio. Jyväskylä Paino OY
21. Raker, K., Stascheit, W. 2007. Was ist portfolioarbeit? Verlag an der Ruhr
22. Temiseva, S. 2001. Kasvunkansion peruskurssi. Suuline ettekanne lasteaiaõpetajate koolitusel. TPS
23. Tiilikka, A. 2003. Vanhempien kasvatuskäsitukset hyvästä päiväkotikasvatuksesta. Julkaisematon käsikirjotus
24. Tiko, A. 2006. Klassikalisi artikleid vene arengupsühholoogiast. Tallinn: Ilo
25. Vabariigi Valitsuse 29.05.08 määrus nr 87. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. RT I 11. 06. 2008, 23, 152
26. Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad. 2008. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Kirjastus Studium
27. Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus. 2008. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Kirjastus Studium
28. Üldoskuste areng koolieelses eas. 2008. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Kirjastus Studium

Lapse arengumapp kui lapse edulugu

RAJA PAJUMAA

Väätsa Lasteaia juhataja asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal

Minu praktilised kogemused lapse arengumapi osas pärinevad aastatest 2001–2008, kui töötasin Paide Sookure Lasteaias Lepatriinu rühma õpetajana. Siinkohal tänan Lepatriinu rühma lapsi, vanemaid ja kauaaegset paarilist õpetaja Tiia Pahovskit fantastilise koostöö eest!

*Alustamine on töö tähtsaim osa
(Platon)*

Kõigepealt tuleb rühma meeskonnal mõelda:

- **Kellele me teeme?** Kas ainult lapsele või on arengumapist kasu ka õpetajale ja vanemale?
- **Miks me seda teeme ja milleks on see vajalik?**
- **Kuidas me seda teeme?** Kuhu kogume? Kas on üks mapp või mitu erinevat mappi? Missugune on mapi struktuur?
- **Mis võiks mapis olla?**

Nendest küsimustest lähtudes tuleks rühma meeskonnal leida omad vastused. Meie eesmärk oli, et lapse arengumapist peaks kasu olema kolmel osapoolel.

Milleks on arengumappi vaja **lapsele**:

- on lapsele mälu eest (meenutused, äratundmine);
- annab lapsele eduelamusi ja aitab kujundada positiivset enesehinnangut;
- aitab teha valikuid ja oma valikuid põhjendada.

Lapsevanemale:

- võimalus kaudselt näha lapse tegevust lasteaias;
- töödega tutvudes saavad vanemad ülevaate lapse teadmistest ja oskustest ning osaleda lapse arenguhindamise protsessis.

Õpetajale:

- lapse jutt ununeb, tundugu see nii tähtsa ja huvitavana kui tahes;
- võimalus teha lasteaias tehtav töö nähtavaks;
- tekib terviklik ülevaade lapse arengust, puuduvad oletused ja toetutakse ainult faktidele;
- oluline materjal arenguvestluseks vanemaga. Arengutabelite täitmine näitab küll lapse oskuste taset, kuid mitte terviklikku pilti kasvamisest;
- tagatud on individuaalne töö **kõigi** lastega. Ka andekas ja tubli laps vajab individuaalset tööd;
- võimalus hinnata ja kavandada edaspidist tööd.

Oleme kasutanud arengumapina ühte paksemat kiirkõitjat, kus on lapse tööd, õpetaja täidetud arengutabelid ja vanema täidetud küsitluslehed ja tagasiside. Arengumapp ei ole liigendatud valdkondade kaupa, vaid jaotatud õppeaasta järgi. Arutlesime, kas võiksime mappi liigendada ja leidsime, et seda me ei tee, kuna mõne töö puhul saab infot mitme valdkonna kohta ja see tekitab segadust meis endis.

Mõned mõtted, mis võiks lapse arengumapis olla:

- tiitelleht lapse pildi ja nimega;
- lapse sündimise ja nime saamislugu;
- kuidas laps tuli lasteaeda ja kohanes lasteaia eluga;
- lapse kaal ja kasv aastate lõikes;
- lapse käe- ja jalajälg;
- minu saavutused;
- vaatlused mängude, tegevuste ja käitumise kohta;
- lapse erinevad jutustused;
- lapse joonistused;
- fotod lapsest ja tema perest, fotod lapse ruumilistest töödest (mida ei saa mapi vahel säilitada), rühma ühispildid;
- lapse naljakad ütlemised ja sõnaloomed;
- töölehed lapse teadmiste kohta;
- küsitlused ja tagasiside lapsevanemalt;
- küsitluslehed (lühhiintervjuud) lapsele erinevatel teemadel;
- kodused ülesanded lapsele ja vanemale (sugupuu koostamine);
- diplomid, tänukirjad, väljalõiked ajaleheartiklitest;
- arenguhindamise tabelid, arengukirjeldused, koolivalmiduse testid.

Vaatlused

Tihti juhtub, et lapse arengumapp on peamiselt joonistuste ja töölehtede (teadmiste kontrolli) kogum. Kõige kõnekam on vaadelda lapse mängu, aga vaatlusest on kasu ka teistes olukordades, nt mingile probleemile lahendust otsides. Kindlasti peaks olema aasta jooksul vähemalt üks mängu vaatlus lapse kohta. Vaatluse kaudu saab teada, mida mäng lapsele tähendab, millised mänguoskused ta on omandanud, milles vajab abi. Vaatlus võib olla ka planeerimata (nt areneb rühmas huvitav mäng, siis tasub seda jälgima hakata ja proovida see võimalikult täpselt üles kirjutada) või teadlik planeeritud vaatlus (täna vaatlen Jüri mängu).

Ka probleemset käitumist on vajalik/mõistlik kaardistada. Kui vaatluse tulemused viitavad sellele, et laps vajab abi, on vaatlusest abi ka spetsialistile.

Lapse nimi	MARI
Vanus	5 a 3 k
Ajavahemik	14.09.–28.09.09
Eesmärk	Fikseerida Mari agressiivne käitumine ja enesekontrolli puudumine

KUUPÄEV	TEGEVUSE KIRJELDUS
14.09	Lapsed segavad vahvlitaigna ja hakkavad vahvleid küpsetama. Õpetaja tõstab taignakausi lauale. Mari tõukab lapsi eemale ja klammerdub kausi külge ja kisab: „Mina tahan esimene olla!“ Õpetaja selgitab, et esimene laps loositakse liisusalmi alusel ja kõik lapsed saavad ühe vahvli küpsetada. Mari karjub ja hoiab tugevasti kausist kinni, nii et lusikas ja osa taignast kukub põrandale. Maril on raske rahuneda ja kisa kestab täpselt nii kaua, kui järjekord temani jõuab.

Tabel 1. Probleemse tegevuse või käitumise vaatlusleht.

Joonistused

Joonistusi koguneb aastatega palju. Tegevustes tehtud joonistustest ja kleepetöödest teeme valiku kaks korda aastas. Laps teeb valiku ise ja peab ka seda põhjendama. Joonistustööde juurde võib lisada protsessi kirjelduse, kuidas joonistas, mida rääkis. Vahel on jutt tunduvalt põnevam ja kõnekam.

Paljusid joonistusi saab igal aastal korrata (autoportree, pilt perest, emast ja isast, pilt sõbrast jne).

Lapse joonistused arengumapis on:

- joonistus endast;
- joonistus oma perekonnast;
- joonistus oma kodust või unistuste majast;
- joonistus emast ja isast;
- lemmikloomast (kui ei ole lemmiklooma, siis unistuste lemmikloomast);
- sõbrast;
- minu lemmikvärv;
- kurb, rõõmus, vihane pilt;
- minu lemmik-multikakangelane;
- pilt minu lemmikmuinasjutust;
- mida või keda ma armastan;
- tegevustes tehtud joonistused ja kleepetööd;
- vabal ajal joonistatud joonistused;
- värvimise pildid;
- sõbra joonistus lapsest ja sõbra kingitud pildid.

Jutustused

Lapse jutu ülestähendamine näitab, kuidas ja millest laps mõtleb, mis on talle oluline, kuidas ta maailma asju mõistab ja millised on lapse väärtushinnangud. Samuti tuleb esile lapse keeleline võimekus, milline on lapse sõnavara, milliseid lauseid ta kasutab, kuidas on jutt üles ehitatud. Lapse jutu ülestähendamine näitab ka lapsele, et tema jutt on oluline ja tema arvamust kuulatakse.

Erinevad jutud ja jutustused lapse arengumapis:

- spontaansed jutud erinevatel teemadel (huvitavad arutlused või ebatavalised mõttekäigud);
- lapse käigud teatrisse, kirikusse, tsirkusesse, lõbustusparki, reisimuljed jne;
- oma sõpradest;

- oma perest;
- elukaarest (mida mäletab oma minevikust ja kuidas kujutab ette oma tulevikku);
- tuttavast muinasjutust;
- jutustamine pildi või pildiseeria järgi;
- fantaasiajutustused (nt *Kui mul oleks saba, mida ma teeksin...*).

Laste kõneareng on erinev. Mõni laps räägib üksikuid sõnu, mõni väljendab end pikemate lause-
tega. Ütle mata tore on üles tähendada laste sõnaloomet erinevas vanuses, siinkohal tooksin mõned
näited:

TAKSI-LAMBAKOER – saksa lambakoer
 LAMBUKESE KOER – puudel
 APETSIIIT – apelsin
 LOKLETT – kotlet
 SIKKEL-MIKKEL – mootorratas
 PASKETID – spagetid
 PASKAAK – spagaat
 RAISKVORST – laiskvorst
 NOHUSTAMISE ROHI – nohurohi
 NÖÖPSE PANEMA – nõöpe kinni panema
 SEENEKAD – riisikad
 TUULERÕNGAD – tuulerõuged
 TILL-TARR – kitarr
 KASSILLID – batsillid
 MIRJAD-MARJAD – viinamarjad
 PIKKKAEL – kaelkirjak
 KÄIBSED – kärbsed
 NUUSKERÄTIK, NUUSTIK – taskurätik
 LASTESEIN – bassein
 ORGASPUU – kaktus
 KÄPALOOM – käpiknukk
 KIIRKAERAKUD – kaelkirjakud
 LIIKLUSHUNNIK – liiklusummik

Mõnel lapsel koguneb vahvaid ütle misid päris palju, mõnel lapsel koguneb viie aasta jooksul
ainult mõni. Olgu lapse jutt kui tahes huvitav, kui me seda üles ei tähenda, siis lihtsalt ununeb ja sel-
lest on väga kahju. Kui meie rühma lapsed lõpetasid lasteaia, siis said nad kingituseks terve rühma
viie aasta kogutud killukeste kogumiku pealkirjaga „Killuviskajad“.

Mõned näited:

Õpetaja küsib laste käest: „Mis nädalapäev täna on?“

Lapsed: „Teisipäev!“

Sven Eric (7-aastane) vangutab pead: „Kas sa siis ise tõesti ei tea, et küsid laste käest!“

Birgiti isa uurib huviga lasteaia maksekviiitungit.

Birgit (4-aastane) kärsitult: „No otsusta nüüd ära, kas tahad ise maksta või anname selle emale!“

Elisabeth (3-aastane) teatab õhtul emale: „Me käisime mõõtmast ja kaalumas!“

Ema: „Kui palju sa siis kaalusid?“

Elisabeth: „Kilomeetri.“

Töölehed

Aastatega oleme välja töötanud palju erinevaid töö- ja küsitluslehti, et kontrollida lapse teadmisi. Kas laps tunneb värve, geomeetrilisi kujundeid, suurusi, koduloomi, metsloomi, putukaid, linde ja aastaegu? Peaaegu iga nädalateema annab kokku võtta ülevaatliku töölehega sellel nädalal õpitust ja kogetust.

Küsitluslehti saab koostada väga erinevatel teemadel:

- arutelu sõprusest, perekonnast, oma tulevikust;
- rühma reeglitest, viisakast käitumisest;
- rahuloluküsitlused lasteaia toimuva kohta;
- minu tunded, minu kolm soovi kuldkalakesele jne.

Valmis küsitluslehtede eelis on nende mugav kasutamine ja kiire vormistamine. Küsimusi saab täiendada abiküsimustega ja kohandada lapse vanusele sobivamaks. Neid töölehti saab igal aastal korrata. Lapsed õpivad arutlema ja oma seisukohti põhjendama.

Kokkuvõtteks

Mine nii kaugemale kui näed, ja kui sa oled kohale jõudnud, näed kaugemale.

Alustades 2001. aastal tööd lapse arengumapiga, siis olime „jalgrattaleiutajate“ tasemel ja „ahhaaefekti“ kogesime algusaastatel sageli. Olime leidnud eneste jaoks „võluvahendi“, mis aitas meil paremini tundma õppida igat last eraldi, õppisime analüüsima enda tehtud tööd ja selle tõhusust. Arenguveestlustel on arengumapist väga palju kasu, saame toetuda kogutud materjalile. Arengutabelite plussidel ja miinustel ei ole vanema silmis kaalu, kui sul ei ole ette näidata tõestusmaterjali, et lapse teadmisi on kontrollitud erineval viisil.

Info kogumine lapse kohta ei saa toimuda 2–3 korda aastas või vahetult enne arenguveestlust. Lapse arengumapi koostamine on pidev protsess. Nädalaplani koostades on võimalik juba alguses sisse planeerida vajalikud töölehed, intervjuud ja vaatlused. Lisanduvad töö käigus lapse enda algatud projektid (nt raamat koduloomadest, luuletus emast), nii kogunebki õpetajal väärtuslik materjal lapse kohta.

Lapse arengumapp Väätša Lasteaias

Väätša Lasteaias alustati tööd lapse arengumapiga 2002. aastal. Seni on arengumapp olnud käeliste tööde ja töölehtede kogum ega kajasta kõiki lapse arenguvaldkondi objektiivselt ja piisavalt. Meie eesmärk on uuendada sel õppeaastal lapse arenguhindamise tabelid, viia nad kooskõlla uue õppekavaga ja sinna juurde välja töötada mängud, vahendid, vormid ja eri vanustele sobivad töö- ja küsitluslehed, mis toetaksid õpetajat lapse arengu hindamise juures. Kui me saame hakkama selle suure tööga, siis on meil ka automaatselt olemas nn kohustuslik arengumapi materjal, mis näitaks lapse arengut eri aspektidest. Kindlasti arvestame ka põhimõttega, et lapse arengumapp on iga konkreetse LAPSE EDULUGU, mis aitab toetada lapse positiivset minapilti.

MATEMAATIKA

1. Leia suur, väike, keskmine koer

Näita, kus on palju ja vähe.

2. Mis värvi on pliiatsid?

TOIT JA UNI

Millised toidud sulle lasteaias maitsevad?

.....
.....

Mis on su lemmiktoit?

.....
.....

Mida sa ei söö üldse? Miks?

.....
.....

Kas sulle meeldib lasteaias magada? Kui ei, siis miks?

.....
.....

Kas sa oskad ise riidesse panna? Mida sa veel ei oska?

.....
.....

ÕPETAJA TÄHELEPANEKUD

Söömise kohta

.....
.....

Magamise kohta

.....
.....

Riietumise kohta

.....
.....

WC-harjumuste kohta

.....
.....

MINU EDUSAMMUD

• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....

MINU EMA

MINU EMA NIMI ON .....

Emale meeldib kõige rohkem .....

Emale maitseb kõige rohkem .....

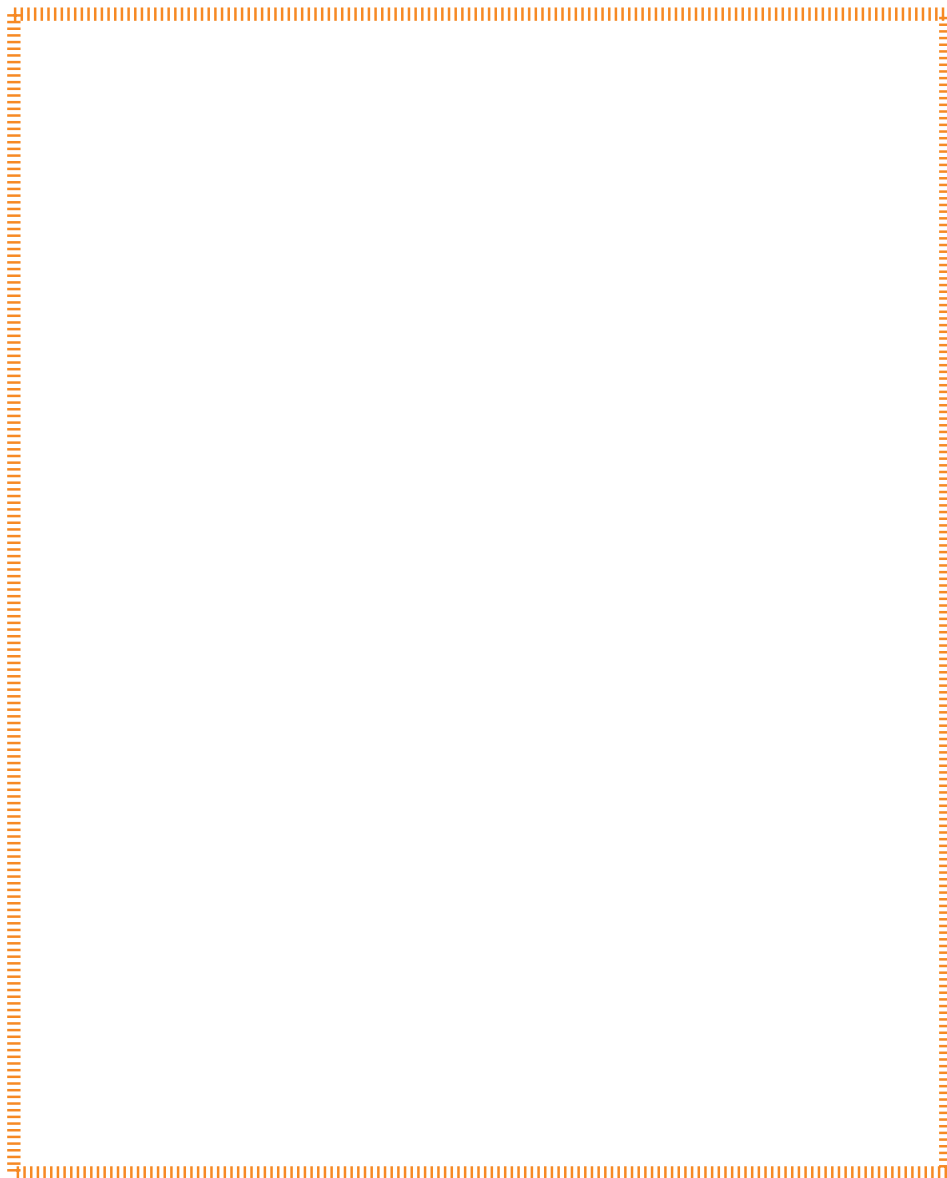
Mulle meeldib koos emaga .....

.....

.....

.....

.....

MINU ISA

MINU ISA NIMI ON .....

Isale meeldib kõige rohkem .....

Isale maitseb kõige rohkem .....

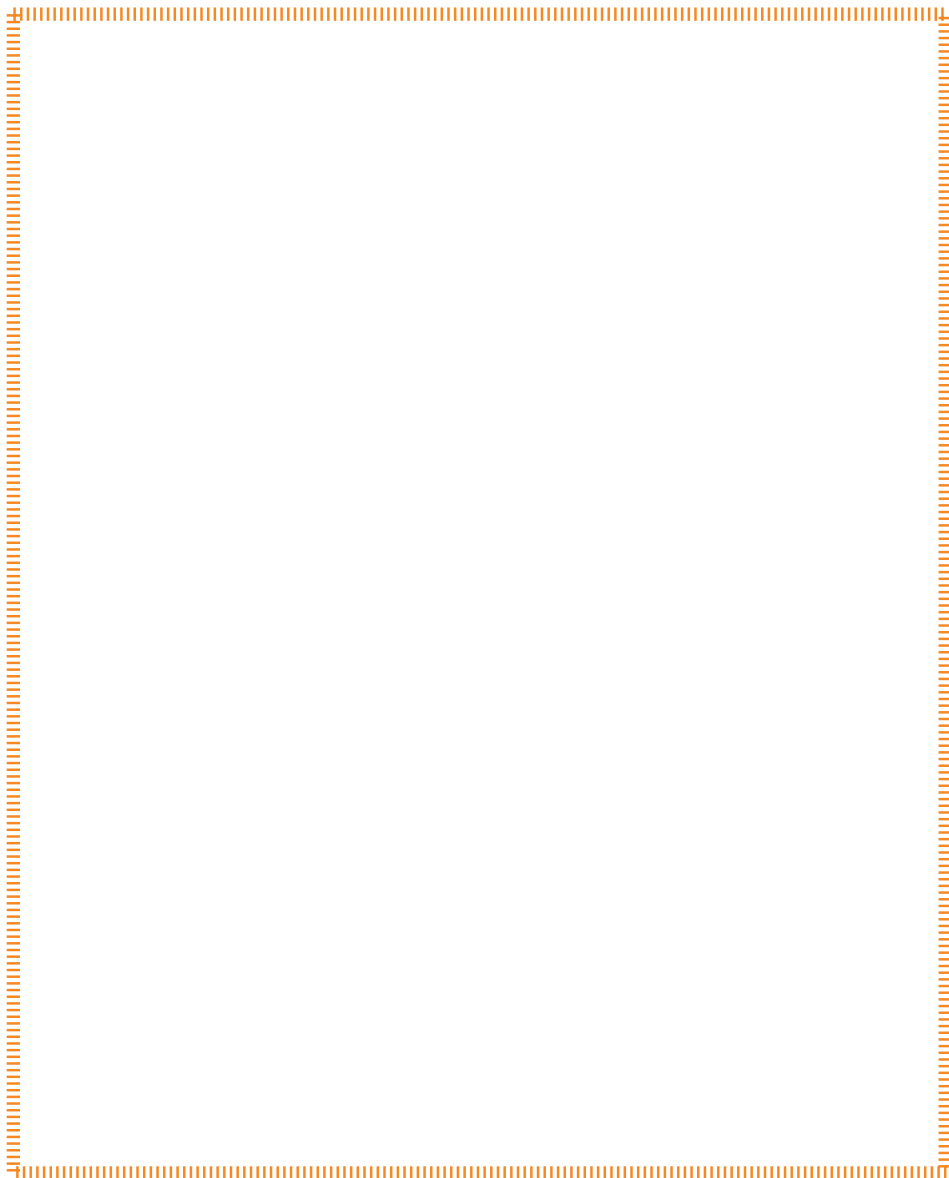
Mulle meeldib koos isaga .....

.....

.....

.....

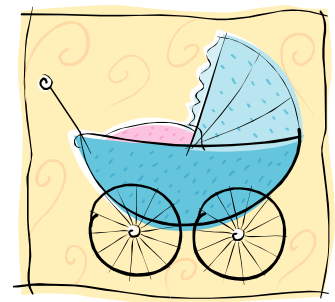
.....

MINU SÜNDIMISE LUGU

MINU BEEBIEA PILT

Sündides olin ..... pikk ja
kaalusin .....
Roomamise sain selgeks .....
Kõndima hakkasin .....
Esimesed sõnad olid .....

MINU NIME SAAMISLUGU

LAPSE NIMI .....

HÜÜDNIMI .....

Millised nimed olid kaalumisel? Kes mis nime eelistas?

.....
.....
.....
.....

Mis põhjusel valiti lapsele just selline nimi? (kelle järgi, nimede omavahe-
line sobivus, kindel algustäht jne)

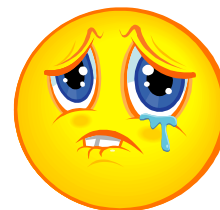
.....
.....
.....
.....

Kirja pani .....

Kuupäev .....

MINU TUNDED

- RÕÕM

Millal oled rõõmus? Mis teeb su tuju rõõmsaks?

.....

.....

.....

- KURBUS

Millal oled kurb? Mis teeb sind kurvaks? Mida sa teed, kui oled väga kurb?

.....

.....

.....

- HIRM

Mida sa kardad? Millal tunned hirmu ja kuidas sa hirmust võitu saad?

.....

.....

.....

- VIHA

Mis teeb sind vihaseks? Mida sa teed, kui oled vihane?

.....

.....

.....

- ARMASTUS

Mis on armastus? Keda või mida sina armastad?

.....

.....

.....

EESTIMAA

Mis maal sa elad?

.....

Mis keelt räägitakse Eestimaal?

.....

.....

Mis linn on Eesti pealinn?

.....

Mis on sinu kodulinn (alev, küla)?

.....

Milliseid Eestimaa linnu ja paiku sa veel tunnud?

.....

.....

.....

.....

Kes on president? Mida ta teeb?

.....

.....

.....

.....

Millised on Eesti lipu värvid ja mida need võiksid tähendada?

.....

.....

.....

Rahvuslill .....

Rahvuslind .....

RÄÄGIME JUTTU...

Mis on sinu nimi (ka perekonnanimi)?

.....

Kui vana sa oled?

.....

Kas sa tead, millal on sinu sünnipäev?

.....

Kus kohas sa elad? (küla, linn, tänav)

.....

Kas sul on õdesid, vendi? Mis on nende nimed?

.....

.....

Mis on meie lasteaia nimi? Rühma nimi?

.....

Kelleks sa tahad saada, kui suureks kasvad? Miks?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

MÄNG

Kellega mängid lasteaias?

.....

Mis mängu te koos mängite?

.....

Mis on su lemmikmäng, mänguasi?

.....

.....

Kas sa võtad kodunt kaasa mänguasju ja jagad neid teistega?

.....

.....

Mis mängu sa mängid õuesoleku ajal? Kellega?

.....

.....

Milliseid mängu mängid kodus? Kellega?

.....

.....

Milliseid mänguasju tahaksid veel endale? Miks?

.....

.....

ÕPETAJA TÄHELEPANEKUD LAPSE MÄNGU JA MÄNGUKAASLASTE KOHTA

.....

.....

.....

.....

Mängu vaatlus

Lapse vanus: .....

Aeg:.....

Kaaslased: .....

.....

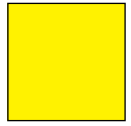
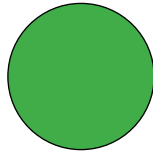
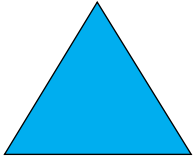
Vahendid: .....

.....

Õpetaja nimi: .....

MATEMAATIKA

1. Nimeta geomeetrised kujundid. (Mis värvi on need kujundid?)

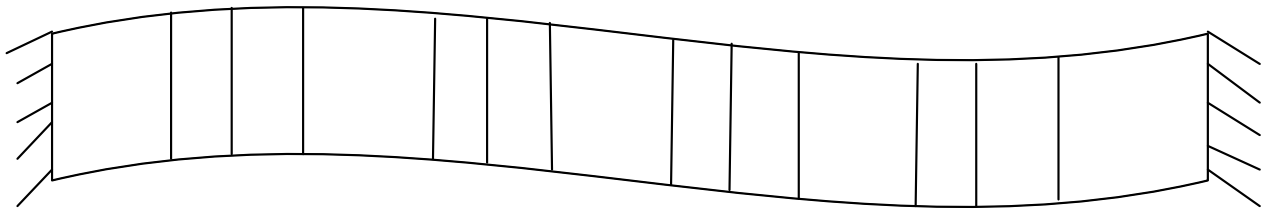

.....

.....

Värvi vaiba triibud.

(kollane, punane, lilla, tumeroheline, must, valge, tumesinine, roosa, helesinine, pruun, heleroheline, oranž, hall)

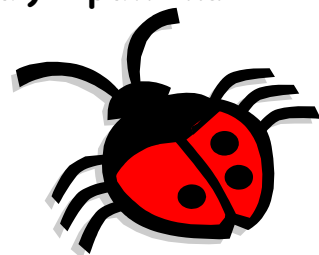

2. Nimeta esimene, keskmine ja viimane ese.

.....

Mitu täppi on suurel (keskmisel ja kõige väiksemal) lepatriinul?

.....

PEALE SUVEPUHKUST

KÜSIMUSED LAPSELE

Mida tegid suvel?

.....

.....

.....

Kas sa tahtsid tulla lasteaeda? Miks?

.....

.....

.....

ÕPETAJA TÄHELEPANEKUD (mis oli muutunud).

.....

.....

.....

.....

Joonista pilt suvepuhkusest.

A large, empty rectangular area defined by a dashed orange border, occupying the lower half of the page. It is intended for a child to draw a picture related to their summer holiday.

SÜGIS

Mis aastaaeg on praegu?

.....

Mida sügis meile toob?

.....

.....

Missugused ilmad on sügisel?

.....

.....

Mida teevad linnud sügisel? (Millised linnud lendavad ära?)

.....

.....

Kuidas peab sügisel riides käima?

.....

.....

Joonista pilt sügisest.

KÄIN JUBA LASTAEIAS

Foto esimesest päevast

MINU NIMI ON .....

MINU HÜÜDNIMI ON .....

OLEN ..... AASTANE

TULIN LASTEAEDA .....

KUIDAS HARJUSIN LASTEAIA ELUGA

.....

.....

.....

MINU SÕBER

Kes on sinu sõber? Miks?

.....

.....

.....

Milline peaks üks hea sõber olema?

.....

.....

.....

JÕULUD

Mida jõulude ajal tehakse? Miks?

.....
.....

Kes on päkapikud? Kus nad elavad?

.....
.....

Mida päkapikud teevad?

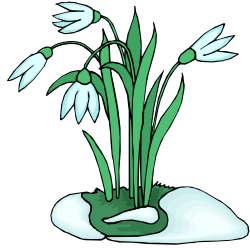
.....
.....

Mida ütleksid päkapikkudele, kui sa neid kohtaksid?

.....
.....

Mida sa tahaksid, et jõuluvana sulle tooks? (ka teistele pereliikmetele)
Miks?

.....
.....
.....
.....
.....

KEVAD

Mis aasta-aeg praegu on? Nimeta kevade tunnuseid.

.....

.....

.....

Milliseid kevadlilli tunnend?

.....

.....

.....

Millised rändlinnud saavad kevadel Eestimaale?

.....

.....

.....

Joonista pilt kevadest.

TALV

Mis aastaaeg praegu on?

.....

Missugused on talvel ilmad?

.....

.....

Mida saab talvel väljas teha?

.....

.....

.....

Millised linnud jäävad talveks Eestimaale?

.....

.....

Millised loomad magavad talveund?

.....

.....

Joonista pilt talvest.

A large, empty rectangular box with a dashed orange border. It is intended for the student to draw a picture of winter. The box is positioned below the drawing prompt and occupies a significant portion of the lower half of the page.

Kolme peegligna kasvumapp

TEA OLL, PIRET KERSA
RAM Veskimöldre Lasteaed

Kui kasvumapp vastab täna, homme ja tulevikus lapse küsimustele “Milline ma olin?”, “Milline ma olen?”, “Milliseks ma saan?”, on ta oma ülesande täitnud, kinnitab Veskimöldre lasteaia kogemus.

„Millest tekivad pilved?” küsib õpetaja. „Sellest, et korstnad suitsevad ja suits tõuseb taevasse,” vastab kolmeaastane Taavet.

Nüüd, kaks aastat hiljem, kuuleb poiss seda, kuidas ta vastanud on, ja naerab laginal. Naerab iseenda üle ajast „kui ta väike oli“. Ta saab aru, milline ta oli siis, milline on nüüd, aga aimab ka seda, et aastate pärast pole ta enam see, kes täna. Kõik see aitab luua mina-pilti, millega paljud tänased täiskasvanud hädas on.

Esmalt eesmärk selgeks

Lapse kasvamisest on RAM Kooli Veskimöldre lasteaias märkmeid tehtud pisut üle viie aasta – meie maja avati 2004. aasta aprillis.

Järjepidevat kasvumapitööd teeme 2005/2006. õppeaastast. Selleks ajaks oli õppe-kasvatustegevus saavutanud süsteemsuse ning kollektiiv hakanud toimima ühistele väärtustele toetuva meeskonnana. Oli leitud oma nägu, mis tugineb loovusele ja väärtuskasvatusele.

Arengu- või kasvumapitööd alustades sedastasime ühiselt, et see peab kajastama lapse kasvamist just Veskimöldre lasteaias, mis meie eesmärkidest lähtuvalt:

- loob turvalise, julgustava ja toetava keskkonna, kus lapse olemus ja anded saavad vabalt avalduda;
- soodustab lapse igakülgset arengut terveks, loovaks, ainulaadseks ja õnnelikuks inimeseks;
- toetab last uute teadmiste ja oskuste omandamisel.

Samas pole töö lapse arengu jäädvustamisel ja selle tulemuste kasutamisel läinud ilma küsimuste ning kõhklusteta. Esmalt pärisime endalt, kuidas koostöös õpetajate, laste ja lapsevanematega jõuda lapse olemuseni, tema vajaduste, soovide, kasvamise ja arengu jäädvustamiseni.

Selles keerukas lauses on lihtsustatult kolm küsimust:

1. Kuidas jõuda lapseni?
2. Kuidas jõuda lapsevanemani?
3. Kuidas jõuda õpetajani?

Piltlikku ideaali järgides

Mõtisklustes ja aruteludes kasvumapi teemadel oleme enda jaoks loonud portfoolio piltliku ideaali, et tulemus oleks põnev ja kõnekas inimese elu erinevatel etappidel:

I. Laps lapsena – mapis olevat materjali vaadates saab laps pildi iseendast, näeb, kuidas ja mille kaudu tema oskused ja teadmised lasteaias on kasvanud, kuidas muutunud mõttemaailm ning suhtumine kaaslastesse, ümbritsevasse, kuidas vormunud väärtushinnangud.

Lapsel avaneb võimalus analüüsida oma tehtud töid, avaldatud mõtteid. Ta saab tunda ennast toimetulevana, ise oma töid hinnata, õppida ennast austama.

II. Laps täiskasvanuna – ta saab oma kasvamisele tagasi vaadata, näha ennast lapsena. See aitab täiskasvanul, nüüd juba ise lapsevanemana, olla lapse kasvamise juures märkavam, arvestada lapse olemuse ja arengu eripäradega.

Kuigi mapp luuakse lapse tarvis ja laps ise on selle peamine looja, on siin veel kaks olulist partnerit.

Esiteks saavad lapsevanemad koostöös õpetajaga kasvumappi oluliselt sisukamaks muuta, lisades omalt poolt materjale lapse tegutsemisest, suhtlemisest ja olemisest väljaspool lasteaeda.

Teiseks – kuigi kasvumapi koostamise alused ja töö korraldamise põhimõtted on kindlaks määratud ühistel aruteludel ja mapp kajastab alati ka lasteaia sisulist tööd ja väärtushinnanguid, väljendub mappides ka õpetaja olemus ja isikupära.

Kõik algab huvist

Kasvumapitöö sisu ja korraldus on lahti kirjutatud meie lasteaia õppekavas. Selles väidetakse, et lasteaiaõpetaja töö algab huvist lapse, tema tegevuse ja arengu vastu.

Üks pool sellest huvist on õppe- ja kasvatustöö, teine arengu hindamine ja dokumenteerimine. Viimase tarvis kasutamegi kasvumappe, mis on:

- alus õppe- ja kasvatustöö kavandamiseks;
- oluline vahend individuaalseks tööks lastega, võimalus teha märkmeid lapse tegevuse kohta, koguda last puudutav teave ja dokumendid ühiste kaante vahele;
- võimalus õpetajale hinnata oma tööd, teha see nähtavaks, aga teatavas mõttes ka hinnatavaks, kontrollitavaks;
- alus kokkulepeteks ja koostööks lapsevanematega – lapse arengu jälgimise ja hindamise eelduseks üldse on lapsevanema kirjalik nõusolek.

Veskimõldre lasteaias koosneb mapp kolmest eraldiseisvast osast:

I. Kaust laste kunstitöödega, küsimustikega, vaatluse materjalidega, humoorikate ütlustega, mõtteavalduste ja arvamustega jne.

II. Kaust, kuhu kogunevad arenguestluste materjalid, märkmed kokkulepetest lapsevanematega, arengutabelid, lapsevanemate ankeedid, andmed tervise kohta jne.

Kausta kuuluvad sisuliselt ka arengukirjeldused, mis on õpetajatel elektrooniliselt arvutikataloogis ning mille lapsevanemad saavad paberil. Kui varem koostati arengukirjeldus kaks korda õppeaastas, siis nüüdseks on nn talvine kord asendatud arengutabelisse tehtud märkmete kokkuvõttega.

III. Kaust, kuhu kogunevad enamasti õppetegevuses täidetud töölehed ainevaldkondade kaupa.

Lapse mapp

Rühmades on kaustad iga lapse jaoks, kuhu kogutakse jooksvalt kõikide lapse lasteaia-aastate jooksul joonistused, töölehed, küsitluslehed – ühesõnaga kogu lapse arenguga seonduv info. Igal rühmal on oma rütm, kui sageli midagi kasvumappi valitakse.

Rühma tasandil lepime kokku, kes kelle kohta vaatlusi jt ülestähendusi teeb. Lapsed jagatakse rühma kolme õpetaja vahel, kes vastutavad just nende laste arengumapi sisukuse, süsteemsuse ja järjepideva täitmise eest. See ei välista, et last vaatleb või teeb märkmeid teine õpetaja, kui selleks soov kujuneb või tekib vajadus.

Kui laps tuleb lasteaeda, koostame temast päevavaatluse. Selles kirjeldame ühe päeva jooksul lapse meeleolusid, tegevusi ja suhtlemist kaaslastega. Oleme esimestel päevadel võtnud ka käejälje ning teinud foto.

Lapse esimesed lasteaia joonistatud pildid lisame samuti kasvumappi. Ülejäänud piltide puhul on reeglilik, et õppeaasta jooksul valminud töödest valivad lapsed mappi 4–5 tööd, mis neile endile eriliselt meeldivad. Infot lapse enesehinnangu ja sotsiaalsete suhete kohta annavad ka iga-aastased lapse joonistused iseendast ja oma perest.

Töödele kirjutab õpetaja juurde lapse valiku põhjenduse. Kahjuks ei ole praegu veel võimalik säilitada ruumilisi töid (voolitud kujud, meisterdused), need anname peale väljapanekut lasteaia lastele koju kaasa.

Lapse arengu jälgimiseks kasutame sageli fotografeerimist. Fotodele talletame kõik lasteaia toimuvad üritused. Mõnikord koostame temaatilisi fotostende „Lasteaia sünnipäev“, „Kooliminejate pidu“ jt. 2008. aastal vormistasid nn kooliminejate vanemad laste läbi aastate öeldud ütlemised ja fotod raamatusse „Elevantside raamat“, 2009. aastal raamatusse „Tokiloti rühma raamat“.

Lisaks üritustele pildistame ka last tema igapäevastes tegevustes – mängimas, õppimas. Kevadeks valmivad kõikidele lapsevanematele pildiplaadid, kus kajastuvad lasteaia õppeaasta tegemised ja ettevõtmised nii rühmades kui ka lasteaia tervikuna.

Salvestame ka laste laule ja kõnet. Lasteaia muusikaõpetaja töö tulemusena valmis laste lauludest ja instrumentaalpaladest 2009. aasta kevadel plaat „Veskimöldre vallatu viis“, mille said ka kõik lapsevanemad. Soovime igakevadise plaadi muuta tavaks. Kõne salvestusi oleme seni kasutanud kooliminejate peol koos slaididega.

Kasvumappi salvestame igapäevased huvitavad märkmed, laste mängudes kirjutatud kirjakesed, teated, humoorikad ütlemised. Üks näide:

Karl: „Ja porgandeid söön viimasel võimalusel. Kui üldse midagi ei ole, siis ...“

Helena: „Kõik ütlevad, et see on kala. Aga see ei ole kala, see on kunst!“

Hanna: „Pensionärid on vanad ja vaesed. Nad ei saa öösiti magada, sest neil on kõhugriip.“

Iga rühma õpetajad on valinud kaks küsitlust, mis viiakse läbi igal kevadel ja sügisel kõikidel lasteaia-aastatel. Vastustes kajastub lapse mõtte- ja tundemaailma areng, iseenda ja ümbritseva keskkonna mõistmine (vt lisad Vastandite vahel; Tunded ja tujud; Maailm minu ümber).

Lisaks viime läbi temaatilisi küsitlusi laste jaoks oluliste sündmuste kohta. Näiteks emadepäeva seoses: pane silmad kinni ja mõtle oma emale, milline ta on. Milline söök maitseb talle kõige enam? Mida emad teevad paremini kui isad? Isadepäeva puhul küsime, mida teed isaga koos, mida isad oskavad paremini kui emad jne.

Pilt „Minu ema“: Maria, 5-a. Minu emale meeldib jalutada, süüa ja ise sushit teha.

Küsimused on meil ka Eesti Vabariigi aastapäeva, RAM Veskimöldre Lasteaia sünnipäeva, jõulude jt pühade puhul: mida soovid sünnipäevaks Eestimaale? Mida kingiksid meie lasteaiale? Jne. Küsimustele vastavad siis kõik lasteaia lapsed ja õpetajad.

Et kasvumapp ei sünniks ainult lasteaiast lähtuvana, teavitatakse lapsevanemaid iga õppeaasta algul uuesti arengu jälgimise ja hindamise meetoditest ning tutvustatakse koostöövõimalusi. Vanematel on võimalus kasvumapi materjalidega igapäevaselt tutvuda ja seda ka omalt poolt täiendada.

Peredele on tehtud ettepanekuid jäädvustada mapi tarvis lapse koduseid tegemisi, suvest meelde jäänud sündmusi jne.

Õpetaja mapp

Õpetaja mapis on samuti laste arengut puudutavad materjalid. Igal sügisel määratleme lapse edasijõudmise lähtuvalt ainevaldkondade tulemusest ja lapse üldoskustest (aluseks lapse arengutaseme küsimustikud vanuste kaupa, mis on välja töötatud õppekava sisule tuginedes).

Esialgse pildi lasteaeda tulnud lapsest ja lapsevanema ootustest saame ankeedist, mille vanem täidab siis, kui registreerib last lasteaeda (vt lisa Lasteaialapse ankeet).

Kui laps hakkab juba lasteaias käima, toimub lapse vanemate ja rühma õpetajate osavõtul arenguestlus. Enne vestlust saavad vanemad koju ankeedi, kus kirjas vestluse pidepunktid valdkondadest puhtus ja tervis; mäng ja teadmised; emotsioonid; ootused; teistega arvestamine; laps isiksusena rühmas; koostöö (vt lisa Tutvumisvestlus). Vestlused toimuvad ka edaspidi – kas õpetaja või vanema ettepanekul.

Vestlus annab õpetajatele pildi lapsest, tema huvidest, iseärasustest, lapsevanemate ootustest jne. Vestluse kokkuvõttesse paneme kirja, mida lapsele meeldib teha, millele peaks õpetajad tähelepanu pöörama ning vanemate ettepanekud lasteaiale. Kokkuvõtted paneme õpetaja mappi.

Õpetaja mapis on ka talvised arengutabeli kokkuvõtted, mis annavad õpetajale ülevaate lapse arengust ja omandatud teadmistest ning aitavad planeerida edaspidist tööd. Kevadised arengukirjedused anname lapsevanematele.

Ka iga-aastased arenguestlused lasteaias käivate laste vanematega toetuvad suures osas kasvumapi materjalidele. Samas kajastuvad mapis kaudselt ka igapäevased vestlused vanematega ning rühmaõpetajatega, muusika- ja liikumisõpetajaga, logopeedi ja lastearstiga sõlmitud individuaalsed kokkulepped

Töölehtede mapp

Töölehtede mappi paneme täidetud ülesannete lehed, mis näitavad lapse edasijõudmist ja arengut erinevates ainevaldkondades. Sellest mapist saame samuti väga olulist infot arenguestluste läbiviimiseks, tegevuste planeerimiseks vastavalt laste edasijõudmisele.

Et igaüks saaks ühtmoodi aru

Meie lasteaias on noored õpetajad, enamiku jaoks on Veskimöldre lasteaed esimeseks töökohaks. Lisaks on õpetajate koosseis oluliselt vahetunud seoses lapsepuhkusele minekuga.

Nii olemegi kõikidel õppeaastatel teinud majasiseseid koolitusi kasvumapi olemuse ja mõtte avamiseks ning sellega tehtava töö taseme tõstmiseks. Innustavaks näiteks võib rääkida ka niisuguse loo. Lapselt küsiti, kelleks ta tahab saada.

Tüdruk nelja-aastasena: Ma saan lastekodu valvuriks. Ma ei käi siis kuskil tööl. Ma lihtsalt istun ja valvan.

Tüdruk viieaastasena, sügisel: Hea meelega saaksin printsessiks. Ma ei tee siis mingit tööd, kui printsessiks saan.

Tüdruk viieaastasena, kevadel: Ma ei tea. Ma mõtlen. Ma hakkan ehitama igasuguseid maju ja toon kraanaga kohale neid klotse, mida vaja on.

Tüdruk kuueaastasena: Tahan saada õpetajaks. Siis ma õpetan ja meisterdan.

Loomulikult ei piirdu sisekoolitus vaid näidetega. Sellesse kuulub:

- kasvumapitöö põhimõtete tutvustamine, teadmiste edasiandmine, tehtu analüüs, arutelud meeskonnatöona;
- mapialase kirjandusega tutvumine, selle refereerimine ja tutvustamine;
- koostatud mappide analüüs (sisu, materjalide süstematiseeritus);
- lapse vaatluse võimalustega tutvumine ja läbi viidud vaatluste eesmärkide, vahendite, tulemuste ühine ja vastastikune analüüs.

Arutluste teemadeks on olnud: milline võiks olla mapi ülesehitus, kas on vajalik sisu ühtne jaotus, kuidas teha mapi jaoks märkmeid kogu päeva jooksul, millise rütmiga peaks lapsed mappi töid valima, ning kas kõik rühmad peaksid valima sama rütmiga.

Veel oleme polemiseerinud, milliseid märkmeid, dokumente jne kasvumappi panna, et mapp annaks ülevaate lapse edasijõudmisest kõikides valdkondades ja kajastuks ka üldoskuste areng. Kuidas on kasvumapi materjalid seotud õppekavaga, eeldatavate tulemustega kevadeks? Millist lisainfot peaks kasvumapp kajastama, et avada lapse olemus? Kuidas on seotud kasvumapi sisu ja vorm? Kuidas need üksteist toetavad?

Mida teha edasi?

Veel oleme otsinud lahendusi pigem praktilistele küsimustele: kuidas säilitada erinevaid materjale, näiteks ruumilisi töid, millised on võimalused laste jäädvustamiseks fotodel ja helis, kuidas tagame kogutu säilitamise ja arengu analüüsimise vastavalt isikuandmete kaitse seadusele?

Arutelud viisid sel aastal otsuseni, et edaspidi:

- muudame plaanis arengumapi täiendamise süsteemsemaks ja järjekindlamaks;
- lepime kokku soovituslikud tähtajad ehk planeerime arengumapitöö õppeaasta lõikes. Iga rühma õpetajad teevad sügisel kava, kuhu märgitakse kuude lõikes plaanitavad vaatlused, küsimustikud jne;
- koostame-täiendame töölehti eri valdkondades õpitu kohta ja teeme nendest valiku;
- lisaks mänguvaatlustele jälgime lapsi ka õppetegevustes ja teeme tähelepanekuid – kui süvenenult laps osaleb, kuidas suhtleb kaaslastega, kuidas täidab ülesandeid jms;
- viime eraldi vaatlusi läbi täiendavat tähelepanu nõudvate lastega;
- määrame rühmas mapitöö eest vastutava õpetaja;
- avame igale lapsele oma heliplaadi, kanname sellele salvestusi. Laste laulmist, rütmisalmide lugemist, häälte ja häälistsuste imiteerimist on seni salvestatud plaadile rühmades;
- ergutame lapsevanemaid osalema, et mapp oleks sisukam, põhjalikum jne.

Kõigele lisaks usume edaspidi üha enam, et kasvumapid on midagi rohkemat kui ühe lapse arenemise lugu. Olgu selle tõestuseks või lõik vestlusest õpetaja ja laste vahel:

Viie-kuueaastased arutlevad, kas tervituseks võib ka käega lehvitada. Keegi ütleb, et kui tulnukad tervitavad, jätavad nad põidla üksi ja panevad sõrmed paarikaupa kokku. Ja siis lehvitavad.

Üks tüdruk: „Aga teate, et Andrus Ansip on tulnukas?“

Õpetaja: „Miks sa nii arvad?“

Tüdruk uuesti: „Sest tehti uurimus ja ta hoidis neli tundi silmi lahti ilma pilgutamata. Ainult tulnukad teevad nii. Järelikult on ta tulnukas ja varsti söidab kuule.“

Maailm minu ümber

Lapse nimi .....

Kuupäev .....

1. Mis on talv (kevad/suvi/sügis)?

.....
.....

2. Kui on öö, kus on siis päike?

.....
.....

3. Mis sa arvad, miks mõnikord sajab vihma, mõnikord lund?

.....
.....

4. Mis on tuul?

.....
.....

5. Mis on tähed?

.....
.....

6. Mis on pilved?

.....
.....

7. Kas maailmas on rohkem vett või kuiva maad?

.....
.....

8. Mis paneb lilled ja rohu kasvama?

.....
.....

Tunded ja tujud

Lapse nimi .....

Kuupäev .....

Mis sind rõõmustab?

.....
.....

Millal oled kurb?

.....
.....

Millest sa unistad?

.....
.....

Mida sa teed, kui oled heas tujus?

.....
.....

Kui sinu sõber (rühmakaaslane) saab haiget, mida sa teed?

.....
.....

Mille peale sa pahandad?

.....
.....

Kas sul on mõnikord hirm? Mida sa kardad?

.....
.....

Mille peale sa alati naerad?

.....
.....

Vastandite vahel

Lapse nimi .....

Kuupäev .....

VALI SÕNAPAARIST ÜKS SÕNA. TEE TÄPP SÕNA ALLA!

MINA - TEINE

ÜKSI - KOOS

ÕU - TUBA

VAIKUS - LÄRM

LIIKUMINE - SEISMINE

HELE - TUME

SUUR - VÄIKE

HOMMIK - ÕHTU

ÜKS - PALJU

Tutvumisvestlus

Lasteaeda toomine ja viimine (kes toovad ja viivad vms)

.....

Kontaktisikud, kellega päeva jooksul vajadusel ühendust võtta

.....

Puhtus ja tervis

Kas laps on millegi suhtes allergiline .....

Kas laps kasutab ise WC-d .....

Kas lapsel on erivajadusi toidu suhtes (magusa tarbimine, kas laps välistab mõne toidu või toiduaine jne) .....

Päevane uni (tavad, harjumused) .....

Riietumine toas ja õues (pigem soojemalt või vastupidi, kalduvus, et hakkab ruttu palav)

.....

Mäng ja teadmised

Lemmikmängud .....

Seltskondlik või pigem omaette mängija .....

Hobid, harrastused .....

Laps uute teadmiste omandajana, õppijana (huvi, püsivus, aktiivsus, keskendumisvõime)

.....

.....

Emotsioonid

Kuidas käitub erinevate emotsioonide puhul

.....

.....

Kas lapsel on mingeid hirme .....

Milles vajab laps julgustamist ja tuge .....

Ootused

Millised on lapse ootused lasteaia – õpetajate ja kaaslaste suhtes

.....

Mida ootab lapsevanem .....

.....

Teistega arvestamine

Olulised isikud lapse jaoks .....

Suunamine, reageerimine üleastumise korral. Kuidas kodus vanemad reageerivad sobimatu teo ja käitumise korral .....

.....

Kuidas suhtub laps ümbritsevasse, loodusesse, loomadesse jne .....

.....

Laps isiksusena rühmas

Kuidas lahendab erimeelsused .....

.....

Kas lapsel on iseloomuomadusi, mis vajavad lisatähelepanu, suunamist, toetamist jne

.....

Kas on midagi igapäevasuhtlemisega seotut, mis vajaks toetust (kombed, viisakus jne)

.....

.....

Millised on kodused reeglid ja väärtused .....

.....

Koostöö

Kuidas soovite kaasa lüüa lasteaia tegemistes

.....

Kas saate millegagi aidata .....

.....

Mis kujul näete igapäevast koostööd ja tagasisidet .....

.....

Muud ettepanekud, omapärad, kokkulepped

.....

.....

.....

Kuupäev .....

Lapsevanema nimi .....

LASTEAIALAPSE ANKEET

EES- JA PEREKONNANIMI (palun kirjutage trükitähtedega)	
ISIKUKOOD	VANUS
KODUNE ADDRESS	
TELEFON KODUS	
EMA NIMI	ISIKUKOOD
TELEFON TÖÖL	MOBIILTELEFON
E-POSTI ADDRESS	
TÖÖKOHT JA AMET	
TEGEVUSVALDKOND	
ISA NIMI	ISIKUKOOD
TELEFON TÖÖL	MOBIILTELEFON
E-POSTI ADDRESS	
TÖÖKOHT JA AMET	
TEGEVUSVALDKOND	
KAS LAPSEL ON TERVISEGA SEOTUD PROBLEEME, MIS NÕUAVAD LASTEAIAS ERILIST TÄHELEPANU?	
LAPSE ERIPÄRAD	
MILLISES LASTEAIAS JA/VÕI LASTERINGIDES ON LAPS KÄINUD?	
MILLISED ON LAPSE HOBID JA LEMMIKTEGEVUSED?	

KAS LAPSEL ON ÕDESID-VENDI?
KUI VANAD NAD ON?
KUS KOOLIS NAD KÄIVAD?

KAS LAPSEL ON LEMMIKLOOM? KES?

KUIDAS KUJUTATE ETTE LASTEAIA JA KODU VAHELIST KOOSTÖÖD?

KUST SAITE INFORMATSIOONI MEIE LASTEAIA KOHTA?

MIKS VALISITE MEIE LASTEAIA?

MAKSJA ANDMED, KELLELE VÄLJASTAME TÕENDI KOOLITUSKULUDE KOHTA
EES- JA PEREKONNANIMI

ADDRESS	ISIKUKOOD
---------	-----------

SÕLMIN OTSEKORRALDUSLEPINGU
HANSAPANGAGA ( ) SEB PANGAGA ( )

SOOVIN ARVET E-POSTI AADRESSILE:	SOOVIN PABERARVET ( )
---	------------------------------

TEIE OOTUSED MEILE?

Palunvõttalaps _____ 201.../201...

õppeaastal vastu Veskimõldre lasteaeda. Vastutan kõikide andmete õigsuse eest.

Kuupäev _____

Allkiri

_____
Ees- ja perekonnanimi

Lapse arengumapp kui lapse arengu saatja ja koostöö parendamise võimalus Sookure lasteaia näitel

KÜLLI MÖTSLA

Paide Sookure Lasteaia vanemõpetaja

Sookure lasteaia õpetajatel on lapse arengumapi koostajana olemas mitmeaastane kogemus. Arengumappide koostamist alustati 2001. aasta sügisel. Tõuke selleks andis osalemine ühel kursusel, mille raames külastati Soomes Espoos asuvat lasteaeda. Selles lasteaias tutvustati mulle esmakordselt lapse arengumappi. Õpetajad näitasid laste arengumappe ja andsid infot selle kohta, mis on lapse arengumapp, milleks see on vajalik, mida selline arengumapp endas sisaldab, missugust infot ta lapsest ning lapsele ja lapsevanemale edastab. Saadud ideed said Sookure lasteaeda kaasa toodud ning kolleegidele tutvustatud. Nagu ikka iga uue asjaga, oli ka meil neid, kes kohe mõttest vaimustusid ja neid, kes seda järjekordseks lisatööks pidasid. Kui 2001. aastal otsustati lapse arengumapi koostamisega katsetada ühes rühmas, siis 2003. aastal olid laste arengumapid sisse seatud juba viies rühmas. Tänapäevaks on kõigis üheteistkümnes rühmas olemas lapse arengumapid, mille kujundamisel ja koostamisel on lasteaiaõpetajale antud vabad käed. Igas rühmas on arengumapp omanäoline. Mapist kujuneb lapse jaoks tema kasvamise saatja ja tulevikuks ilus mälestuste raamat, mille üheks koostajaks on ta ise olnud. Laps ise valib, milliseid joonistusi ta soovib oma mappi juurde lisada. Sageli lisab laps sinna oma vaba aja joonistusi või käeharjutuslehti mitmesuguste joonte, kujundite ja numbritega. Suuremad lapsed on oma arengumappi lisanud ka enda kirjutatud kirju. Järgnevalt näide ühest kuueaastase lapse arengumapist

Näide: EME KUI SAA LASTEAETA TULET TO MULE NÄTSU KAA.

Kuigi igal õpetajal on õigus teha valikuid arengumapi sisu osas. Lasteaias on välja töötatud arengumapi soovituslik sisu. Selline soovituslik sisu on abiks neile õpetajatele, kes on äsja lasteaeda tööle asunud ega ole võib-olla lapse arengumappi enne koostanud.

Sookure lasteaia arengumapi soovituslik sisu on:

- Lasteaia logoga tiitelleht koos lapse nime ja fotoga.
- Minu 2-aastane laps tuleb lasteaeda – vaatluslehed, kuidas esimesed päevad lapsel lasteaias möödusid, lastevanemate küsitlusleht, mis hõlbustab õpetajatel last paremini tundma õppida ja mis annab infot lapse tervise, toitumise, magamise, suhtlemise, mängu, lapse eripära kohta. Lisaks on küsimused, millised on lapsevanema ootused lasteaiale ning millised on pere kasvatuspõhimõtted (kiitmine, karistamine).
- Vaatluslehed – laps ja mäng. Vaatluslehtedel kajastub, kuidas laps mängib, kuidas osaleb tegevustes, suhtleb eakaaslastega jne.
- Lapse joonistused ja muud kunstitööd. Jala- ja käejälg (igal sügisel lisandub uus jala- ja käejälg).
- Lapse kasvamise tabel, mis näitab lapse kehakaalu ja pikkust.

- Lapse naljakad ütlemised, arusaamad maailma asjadest, sõprusest, kodust jne.
- Lapse arengu jälgimine ja fikseerimine. Teostatakse tabelina.
- Tagasiside lapsevanemalt, kuidas ta hindab õpetajate ja lapsevanema omavahelist koostööd. Küsimustik täidetakse üks kord aastas igal kevadel.
- 6–7-aastaste laste koolivalmiduse hindamine.

Lapse vaimset, füüsilist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut jälgitakse kogu õppe- ja kasvatusprotsessi kestel. Arengumapis kajastub lapse areng üldoskuste ja valdkondade kaupa.

Lapse arengumappi kogutakse viie aasta materjal lapse arengu kohta, mis on toimunud lasteaias. Arengumappi ilmestavad laste fotod endast, oma perekonnast, lasteaia tegevustes osalemisest. Omanäoliseks teevad mapi laste endi erinevas vanuses tehtud tööd. On oluline, et mappi täidetakse süsteemselt ja järjepidevalt.

Rongitee saigi valmis.

Meie maalime koos voodilinale suve.

Arengumapp toeks õpetajale

Lasteaiaõpetaja, kes koostab iga lapse kohta individuaalset arengumappi, õpib peagi igat last kas siis suuremal või vähemal määral tundma. Tehes sissekandeid lapse arengumappi, võib ta avastada probleeme, mis vajavad sekkumist ja lahendamist. Arengumappi võib pidada õpetaja üheks oluliseks abivahendiks arenguvestluste läbiviimisel või lapse käitumishäirete ja erivajaduse selgitamisel lapsevanemale. Rühmaõpetajate ja lapsevanemate vahelisel vestlusel vahetavad lasteaiaõpetajad ja lapsevanemad informatsiooni lapse arengust ning lepivad kokku edasise koostöö eesmärkides ning nõustamises. Nõustamine annab abi ja tuge erinevates olukordades, kus ise toime ei tulla.

Koolieelsete lasteasutuste seadus (1999) ütleb, et *pedagoogid on kohustatud nõustama lasteasutuses käivate laste vanemaid ja teeninduspiirkonnas alaliselt elavate lasteasutuses mittekäivate laste vanemaid nende soovil õppe- ja kasvatusküsimustes.*

Lapse arengumapp on nõustamistegevuse läbiviimisel üheks oluliseks abivahendiks. Arengumapis kajastuvad lapse emotsioonid, teadmised, oskused, sõnavara, arusaamad ja palju muudki. Lapsed on siirad ja avatud väikesed inimesed, kes ei oska teeselda. Oma rõõmud või mured näitavad nad kohe välja. Elavamad lapsed võivad erinevate olukordade korral olla üli rõõmsad või hoopis üli sõjakad. Tagasihoidlikumate laste erinevate olukordade tajumine võib avalduda veel rohkem endas-

sesulgumises, joonistustes tumedate toonide kasutamises või apaatsuses ümbritseva suhtes. Sageli on õpetaja just see inimene, kes lapse mure avastab ning sellest ka lapsevanemat informeerib. Iga lapsevanem soovib saada teavet oma lapse kohta. Teda huvitab see, kuidas laps lasteaias käitub, sööb, magab, tegutseb, kaaslastega suhtleb.

Küll on hea toit.

Mis on magusaim kui mesi?

Arengumapp lapsevanemale

Lapsevanemad ootavad õpetajatelt tagasisidet lapse koolivalmidusega seonduvatele küsimustele. Ta soovib rõõmustada oma lapse edusammude üle ning saada ka asjatundlikku informatsiooni ja probleemide korral nõustamist. Koostöö käigus on selgunud, et kõike seda on kõige parem teostada individuaalsete vestluste kaudu, mida toetab lapse arengumapp. Ühistest vestlustest saavad kasu nii lasteaiaõpetajad kui ka lapsevanemad. Koos arutletakse lapse arengu ja käitumise üle. Eriti vajavad selliseid vestlusi lapsevanemad, kes tunnevad end kasvatusküsimustes või lapse arengu hindamisel ebakindlalt. Samas on hea, kui lapsevanem oma lapsest rohkem õpetajale räägib. *Näiteks: Kuidas laps kodus käitub? Kellega mängib? Kuidas magab? Mis toitu armastab? Millised on lapse hirmud? Mis last kõige paremini rahustab? Jne.*

Lapsevanema poolt täidetud küsitluslehest on olnud palju abi, sest see on kergendanud lapse harjumist lasteaiaiga. On oluline, et lasteaiaõpetaja teaks:

Näiteks: Ants on poiss, kes armastab nagu kass omapäi kõndida ning esimesel võimalusel võib värvast plehku panna, hoidke tal silm peal.

Marile meeldib, kui enne uinumist on ta „korralikult teki sisse mähitud“ st teki servad peavad olema padja serva alla keeratud. Aino ei söö punast peeti, ärge sundige, hakkab oksele. Mart võib vahel teisi lapsi lüüa või hammustada, kui oma tahtmist ei saa. Iti kardab suuri mürisevaid masinaid, kui lähete jalutama, hoidke tal käest kinni jne.

Mapis on peidus nii lapsevanema hinnangud oma lapsele, lapse enda arvamused ja mõnusad ütlemised kui ka lasteaiaõpetaja tähelepanekud. Lapse arengumapi koostamise kaudu jõutakse iga lapseni ja nii avanevad iga lapse kordumatu individuaalsus ja tema huvid.

Lasteaiaõpetaja roll lapsevanema pedagoogilisel nõustamisel ja tagasiside andmisel seisneb eelkõige informatsiooni jagamises lapse kohta. Kõik lapsevanemad soovivad, et nende lapsed oleksid rahulikud ja õnnelikud. Jõuaksid elus hästi edasi ja omandaksid hea hariduse. Keegi ei taha oma lapsest kasvatada arga, häbelikku, ettearvamatut ja jonnakat inimest. Küsitlus- ja töölehed on suurepäraseks abivahendiks, millega kontrollida lapse teadmisi. Samas toetavad nad vestlust lapseva-

nemaga. Alljärgnevalt tootsin lugejateni ühe näite lapse arengumappi lisatud töölehest ning selle alusel lapsevanemale tagasiside edastamisest.

Näide: Lasteaiaõpetaja täitis iga lapsega eraldi töölehe, mis näitas, kas laps tunneb värve ja mõisteid suurem ja väiksem. Täidetud lehtede põhjal ilmses, et rühmas on kolm last, kes eksivad värvide tundmisega ja ajavad segi mõisted „suurem“ ja „väiksem“. Õpetaja vestles nende laste vanematega.

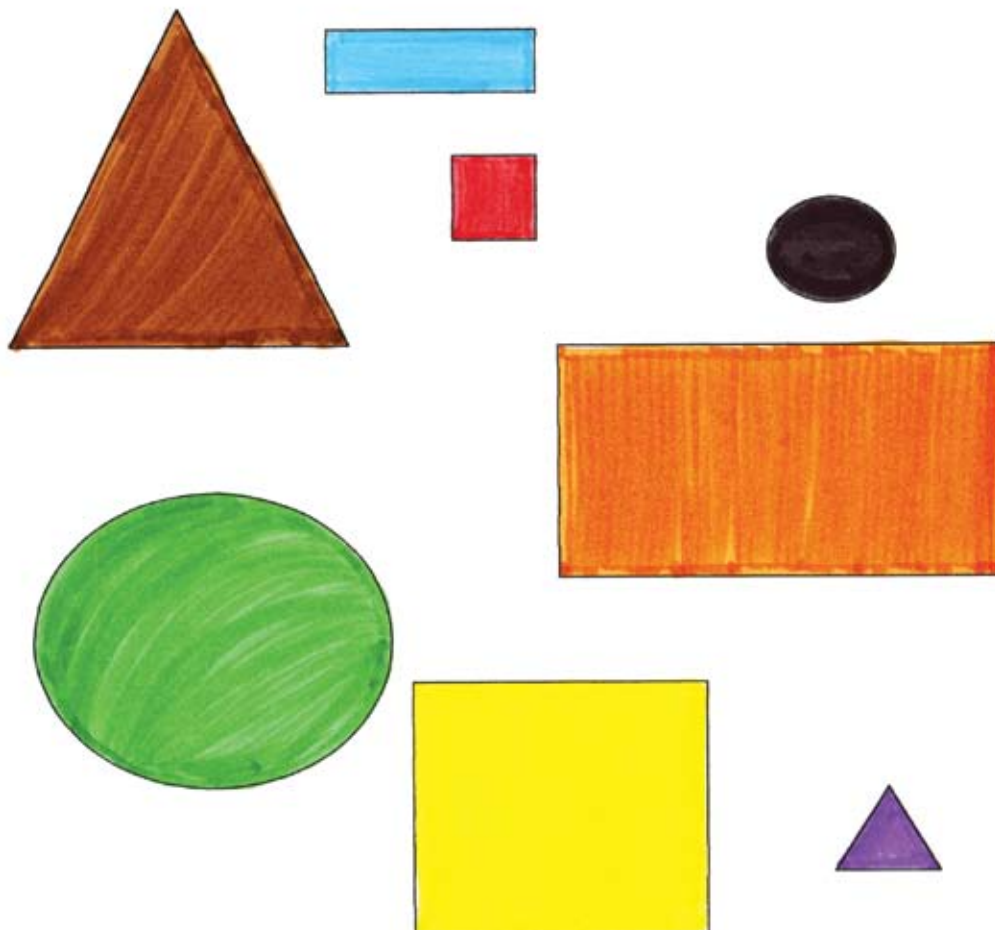
Mina tean

Mis kujund see on? .....
Näita, milline on suur ring? ..... Mis värvi see on? .....
Näita, milline on väike ring? ..... Mis värvi see on? .....

Mis kujund see on? .....
Näita, milline on suur kolmnurk? ..... Mis värvi see on? .....
Näita, milline on väike kolmnurk? ..... Mis värvi see on? .....

Mis kujund see on? .....
Näita, milline on suur ruut? ..... Mis värvi see on? .....
Näita, milline on väike ruut? ..... Mis värvi see on? .....

Mis kujund see on? .....
Näita, milline on suur ristkülik? ..... Mis värvi see on? .....
Näita, milline on väike ristkülik? ..... Mis värvi see on? .....

Lasteaiaõpetaja: Täitsime eile töölehti, kus lapsel tuli värvida erinevaid kujundeid ja nimetada, mis esemed on pildil suured ja mis esemed on väiksed (näitab täidetud töölehte emale).

I lapse ema: Jah, ma olen sellest teadlik. Ma olen kodus ka proovinud talle neid värve selgeks teha, aga ikka ta ajab need omavahel segamini. Suuremat ja väiksemat teab ta küll.

Lasteaiaõpetaja: Jah, suuremat ja väiksemat ta teadis, kuid värvid on tal täiesti segamini.

Õpetaja soovitab teha koostööd ja õpetada lapsele värve ühise metoodika abil. Lapsevanem on koostööks valmis ning nii püütaksegi luua ühtset värvide õpetamise süsteemi, et lapsele kevadeks põhivärvid selgeks saaksid.

Lasteaiaõpetaja: Täitsime eile töölehti, kus lapsel tuli värvida erinevaid kujundeid ja nimetada, mis esemed on pildil suured ja mis esemed on väiksed (näitab täidetud töölehte emale).

II lapse ema: Ma tean küll, et ta ajab värvid segi. Suurt ja väikest teab ta küll. Minu pea küll ei võta, kuidas talle neid õpetama peaks.

Lasteaiaõpetaja: Laps tunneb suurt ja väikest väga hästi. Samas eksib laps punase, rohelise ja sinise tundmisega, kuid teised värvused on selged.

Lapse ema: On jah. Võib-olla on see isalt päritud, sest minu mees on värvipime. Käisin juba arsti juures ka. Arst ütles, et natuke vara veel diagnoosi panna, et mõni laps saabki värvid ja nende nimetused hiljem selgeks.

Lasteaiaõpetaja nõustub ema arvamusega, tänab saadud info eest, kuid soovitab õhtuti kodus lapsele erinevaid värve näidata ja värve nimetada. Ema lubab õpetaja nõuandeid järgida.

Uurimused on näidanud, et lapsevanemate teadmised sellest, mida laps lasteasutuses läbi elab, on üpris pealiskaudsed. Lapsevanem on teadlik oma lapse käitumisest kodus, mitte lasteaias. Samas ei ole õpetajad teadlikud muredest ja probleemidest, mida lapsed kodust kaasa toovad.

Lasteaiaõpetaja: Täitsime eile töölehti, kus lapsel tuli värvida erinevaid kujundeid ja nimetada, mis esemed on pildil suured ja mis esemed on väiksed (näitab täidetud töölehte emale). Kui oleme võrdlemises, arvutamises samal teemal rääkinud, ei ole ta eksinud. Töölehel läks aga kõik viltu.

III lapse ema: Ei ole võimalik, et ei tea, väga hästi teab.

Lasteaiaõpetaja: Ma usun teid, kuid paraku näitab tööleht, et laps eksib nii värvide tundmise kui ka suurema ja väiksema eseme leidmisega pildilt.

Lapse ema: See on vale jutt. Teil on siin liiga palju lärmi ja siis laps ajabki kõik segi.

Lasteaiaõpetaja: Me tegime testi individuaalselt teises toas, et laps saaks paremini keskenduda, segavaid helisid oli minimaalselt.

Lapse ema: Mis, te tahate öelda et minu laps on loll või?

Lasteaiaõpetaja: Ei, ei, sugugi mitte. Ma püüan leida põhjuse, miks laps värve ja suurusi ei tundnud ja mis me koos võiksime ette võtta, et laps saaks kevadeks värvid ja suurused selgeks.

Lapse ema: Eks õpetage siis selgeks. Selle eest te siin ju palka saate. Mul on niigi kiire. Sellepärast ta lasteaias käibki, et te talle midagi ka õpetaksite, mitte ei tule mind siin süüdistama, et minu laps on arengupeetusega.

Lasteaiaõpetaja: Ma vabandan, kui teid selline informatsioon lapse kohta solvas. Ma annan lapse kasvumapi teile koju kaasa, et kui pisutki aega leiata, tutvuksite sellega. Pean ütleva, et olen teie lapse pärast mures, sest oma joonistustes kasutab ta viimasel ajal ka väga palju musta värvi ja joonistab peaaegu igale pildile ülespoodud inimesi. Kas te sellele küsimusele oskate vastata, miks see nii võib olla?

(Sellise informatsiooni peale ema ägedus raugab, ta ohkab sügavalt ja teatab õpetajale, et neil oli hiljuti abikaasaga äge sõnavahetus.)

Lapse ema: Ütlesin siis talle, et mingi minema jah, ja veel parem kui end üles pooks. Poiss seisis minu kõrval ja kuulis seda kõike pealt. Me elame nüüd lahus. Abikaasa läks teise naise juurde. Ja parem ongi.

Lapse kasvumapis olevad joonistused ja värvide-suuruste tööleht kõnelesid selget keelt, et midagi on lahti. Muidu nii arukas poiss eksis kujundite ja värvide tundmisega, kuigi nii ema kui ka õpetaja olid arvamusel, et tavaliselt ta teab ning vastab küsimustele õigesti. Lihtsast tagasisidest värvide tundmise kohta avanes teave, et lapse hinges on mingi seletamatu hirm või mure, mis ei lase tal keskenduda. Lasteaiaõpetaja leppis lapsevanemaga kokku aja, et peremuredest pikemalt rääkida ja lapse heaolu nimel lahendusi leida.

Antud näited räägivad enda eest. Seega ei teki kahtlustki, miks on lapse arengumapp lapse arengu jälgimisel vajalik. Samuti näitab see õpetajale ja lapsevanemale kätte teatud probleemi, miks laps ei suuda keskenduda, miks ta ühte või teist asja ei oska, mis osas tuleb teha koostööd lapsevanemaga, et last aidata. Mapi kaudu mõistame me sageli ka lapse ja lapsevanema omavahelisi suhteid.

Lapse ja lapsevanema omavahelises suhtlemises võivad ette tulla arusaamatused ja vääritimõistmised. On väga oluline, kui vanemad suudavad lapsega kõnelda avameelselt ja usalduslikult. Kui lapsevanem suudab ja oskab mõista lapse maailma ja tema kasvuküsimusi. Vähem kamandab, keelab, ähvardab, loeb moraali ning enam mõistavad teineteist kuulata, koos võtavad vastu ühiseid otsuseid – see on perekasvatuse efektiivseid võimalusi (Krišenko).

Makarenko rõhutas, et lapsi on vaja tingimata õigel ajal abistada. Neid tuleb õigel ajal peatada ja suunata. Tema arvates ei nõua kasvatus palju aega, vaid vähese aja mõistlikku kasutamist. Seega ei ole üksnes lasteaiaõpetaja poolne tähelepanu lapse jaoks oluline ja vajalik. Tähtis, väga tähtis on, et lapsevanem oleks oma lapse jaoks alati olemas, et tal oleks oma lapse jaoks aega. On oluline, et ema-isa oleksid lapse jaoks need inimesed, kes aitaksid, mõistaksid, toetaksid, mängiksid, õpetaksid.

Lasteaiaõpetajal tuleb arvestada laste individuaalsust, eri arengumudeleid, õpistiile, huve, isiksuseomadusi ja perekondlikku tausta. Lasteaia ja kodu koostöö parendamiseks tuleb lapsevanemaid enam kaasata ka lapse arengumapi koostamisse. Selgitada vanema(te)le arengumapi olulisust. Rõhutada tasub, et kogu info, mis mapis sisaldub, on konfidentsiaalne. Juhul, kui laps lasteaiast lahkub või lasteaia lõpetab, antakse talle arengumapp kaasa. Meie lasteaias on alati eelnevalt lapsevanemalt küsitud, kas ta üldse soovib, et tema lapse kohta arengumapp koostatakse. Siiani ei ole ükski lapsevanem lapse arengumapi koostamise osas eitavat vastust andnud.

Lapse arengumapiga tehakse tööd aastaringselt. Põhjalikumalt tehakse seda kolm korda aastas. Sügisel, kui laps taas lasteaeda tuleb. Talvel, et teada kui kaugele laps oma arengus on jõudnud ning mis osas tuleks individuaalset tööd tõhustada, et laps kevadeks suudaks oma eale vastava õppeprogrammi omandada. Kevadel täidavad nii aineõpetajad kui ka rühmaõpetajad lapse arengutabeli, mis on järgmisele arenguetapile asumise aluseks.

Arengumapp lapsele

Lapse arengumapis kajastuvad laste omavahelised suhted. *Näiteks: Kes on sinu sõbrad? Miks just nemad sinu sõbrad on? Mis sulle sinu sõbra juures kõige enam meeldib / ei meeldi? Mida te koos teete? Jne.* Laste omavahelised suhted omavad väga suurt mõju lapse arengule ning on nende elus olulisel kohal. Tavaliselt arvatakse, et teadmiste edasiandmise parim viis on täiskasvanutelt saadud teadmised. Kuid kultuurilisi teadmisi ei anta üle ainult vanemalt põlvkonnalt nooremale, vaid ka lapselt lapsele. Lasteaed on oluline paik, kus lapsed kohtuvad teiste lastega, kes on erinevate kogemuste, teadmiste, oskuste, huvidega. Lapse arengumapis kajastuvad lapse sõbrad ja arusaam sõprusest, teadmised tervislikust toitumisest, loodusest.

Meie oleme suured sõbrad.

Hallooo, kellega ma räägin?

Kui kaheaastase lapse arengumapi peamisteks koostajateks on õpetaja ja lapsevanem, siis lapse kasvades täiendab oma arengumappi enamasti laps ise. Lapsed soovivad sageli oma mappi üle vaadata ning taas ja taas seal olevaid pilte, töölehti, joonistusi silmitseda. Laps naudib aega oma arengumapi seltsis. Ta naerab, mõtleb, uurib ja arutleb.

Kas mina joonistasin ennast kunagi nii? Appikene, nii naljakas! Kaela ei olegi ja nii lühikesed käed (naerab).

Kas see on tõesti minu käsi olnud – nii väike (asetab ühte- ja teistpidi oma kätt pildil olevale käele).

Õpetaja, kuula ma loen sulle, mis ma ütlesin, kui ma olin kolmeaastane (loeb). Isa käis metsas jahil ja laskis suure põrsa ja sarved tõi koju (naerab). Naljakas, lasi põrsa ja tõi sarved koju. Põrsal ei ole ju sarvi, põdral on sarved, eks ju?

Meeldivad emotsioonid ja oma arengu iseseisev tajumine loob lapsele eduelamuse tunde ning tõstab tema enesehinnangut.

Lapse poolt koostatud arengumapp ei pea lõppema lapse lasteaiaast lahkumisega. Selline tore harjumus – täita mappi oma töödega, arvamustega ja muu lapse jaoks olulisega, võiks jätkuda ka lapse kooli minnes. Nii kujuneb lapse arengumapist ilus ja sisukas arengu- ja mälestusteraamat, mis võib saata teda kogu elu.

Lõpetuseks

Arengumapp toetab last tema arengus. Laps ise näeb, kuidas ta on arenenud, mida oskas kaheaastaseks ja mida oskab nüüd seitsmeaastaseks. Mapp annab lapsele eduvõimalusi ja tõstab tema enesehinnangut. Samuti kujuneb arengumapist tulevikus lapse jaoks ilus autobiograafiline „raamat“ oma lasteaia-aastatest. Lapsevanem saab ülevaate oma lapse oskustest, teadmistest, tegemistest lasteaias. Lasteaiaõpetajal aitab arengumapp mõista iga lapse individuaalsust ja kordumatust. Näha lapse edusamme või ebaedu. Märgata probleeme ja vajadusel sekkuda. Sookure lasteaiaõpetajad on seisukohal, et lapse arengumapp on lapse, lapsevanema ja õpetaja ühine koostööprojekt.

LASTE MÄNGU VAATLUS

Rühm ja laste vanus	
Vaatluse aeg	

1. Laste mängu jälgimine päeva lõikes (mängu aeg, sisukus, mänguliigid)

Hommikune mäng rühmas	Laste mäng õues	Mäng peale ärkamist

2. Mänguliigid

Lauamängud	Ehitismängud	Liikumismängud/ laulumängud	Loovmängud/ rollimängud
Mängud esemetega	Õppemängud	Müramismäng	Tegevusetus

3. Vahendid, juhendamine, suhted

Mänguasjad, vahendid	Õpetaja (juhendamine, kaasamängimine)	Lapsed (suhted, reeglid, konfliktid)

Lapse arenguloo jäädvustamine

MERIKE LILLEPÕLD

Pärnu Lasteaia Pöialpoiss juhataja asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal

HELVE VETIK

Pärnu Lasteaia Pöialpoiss õpetaja

Mina elan lauluga
mina mängin sõbraga
mul on oma lasteaed
ja oma sõber ka.
Hea sõber, armastan sind,
sest sinu headus
pääksena soojendab mind.
Hommikul tervitan sind,
et terve päev säraks su silm.

Pärnu Lasteaed Pöialpoiss on 12-rühmaline lasteaed, kus igal rühmal on ühe pöialpoisi nimi. Meie tegevusvõimalusi mitmekesistavad kaasaegne siseujula ja avar saal. Lasteaias tegutsevad 8 aiarühma, 3 söimerühma ja 1 kehapuudega laste rühm. Lasteaed avati 1980. aastal ning see on andnud meile võimaluse välja kujundada oma lasteaia pikaajalised traditsioonid, mis muudavad lasteaia-pere ühtseks ning igapäevaelu põnevamaks ja vaheldusrikkamaks.

Lasteaia Pöialpoiss missiooniks on pakkuda lastele eluharidust, toetades ja täiendades perekondlikku kasvatust. Meie visiooniks on olla lasteaed, kus on rõõmsad lapsed, rahulolevad lapsevanemad ja tööle innustunud personal. Oma lasteaia põhilisteks väärtusteks peame hea erialase ettevalmistusega, kaasaegse koolitusega, arenemisvõimelist, teotahtelist ja kokkuhoidvat personali; pikaajalisi pedagoogilisi ja kultuurilisi traditsioone ning kõrget asutuse sisekultuuri; kaasaegset ja turvalist kasvukeskkonda, kus arvestatakse lapse individuaalseid, ealisi, soolisi ja tervislikke iseärasusi; hästitoimivat meeskonda, positiivset sisekeskkonda, probleemide efektiivset ja oskuslikku lahendamist.

Lasteaia õppe-kasvatustegevuses toetume Fr. Fröbeli lasteaiapedagoogika põhimõtetele. Laste arendamisel-kasvatamisel lähtume laste ealistest ja individuaalsetest iseärasustest; erilist tähelepanu pöörame laste mängule, mänguvahenditele, nende eakohasusele ja otstarbekusele. Oluline tähendus on laste kasvukeskkonnal. Laste õpetamisel-kasvatamisel lähtume õpetamise põhimõtetest lähemalt – kaugemale; kergemalt – raskemale; lihtsamalt – keerulisemale ning toetume lapse isetegemise printsiibile. Olulise tähendusega on iga õpetaja ning tema isiksuseomadused.

Pärnu Lasteaias Pöialpoiss on lapse arengu jäädvustamisega tegeldud põhjalikumalt kümme aastat. Uue ja veidi tundmatu tee alguses on ikka kõhklusi ja kahtlusi, kuid tänu entusiastlikele ja asjast huvitatud õpetajatele oleme laiendanud tööd lapse kasvumapi koostamise osas pidevalt. Lapse arengu jäädvustamine on tingitud vajadusest, sest järjest rohkem tähtsustame lapse individuaalsust ja iga lapse arengulist eripära. Järjepidev lapse vaatlemine ning tulemuste ülesmärkimine tekitab vajaduse need materjalid koguda lapse OMA mappi.

Portfoolio ehk lapse kasvumapp on vajalik ja oluline nii õpetajale, lapsele kui ka lapsevanemale. Portfoolio muudab nähtavaks ja vaadeldavaks lapse kasvamise, arenemise, õppimise ning seab esikohale iga lapse individuaalsuse. Portfooliotele aitavad sügavuse ja värvingu anda õpetajad oma isikupäraga.

1999. aastast alustasid Pärnu Lasteaia Pöialpoiss Mõtletaja rühma õpetajad tööd lapse kasvumappide sisseviimisega. Tegevus lapse portfoolioga on pidevalt arenev ja vaheldusrikas ega muutu kunagi üksluiseks. Iga lapse arengulugu on omanäoline ja ainulaadne, põnev ja kordumatu. Laps ise on aktiivne osaleja – tegutseja – õppiija – analüüsija – hindaja – otsustaja. Õpetaja teadlikul suunamisel saab kogu tegevusest eesmärgistatud ning mõtestatud protsess.

Lapse arenguloo jäädvustamine on lasteaiaõpetajale vajalik igapäevatoõ osa. Koolieelse lasteasutuse uus riikliku õppekava (2008) 6. peatükk *Lapse arengu hindamine* sätestab iga lapse arengu analüüsimise ja hindamise vajalikkuse, mis ühtlasi toetab meie lasteaia tööpõhimõtete jätkamist. Töö lapse portfoolioga annab selleks hulgaliselt võimalusi. Samas on kirjas, et lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist. Kümne aasta pikkune töökogemus lapse portfoolioga on andnud kogemuse, mis muudab töö nauditavaks nii õpetajale, lapsele kui ka lapsevanematele.

Lapse põhjalikum tundmine annab pedagoogidele võimaluse valida igale lapsele just temale jõukohane ülesanne ja luua niisugune keskkond lapse arenguks, mis tagaks lastel eduelamuse kogemise pidevalt. Rahulolu ja turvatunne, mida laps tunneb oma kordaläinud tegevusest, teeb meie lapsed õnnelikeks ja rõõmsateks.

Laps on portfoolio hing (Lapse oma mapp)

*Lapsel on sada keelt,
sada kätt,
sada mõtteviisi,
sada võimalust mängida ja suhelda:
sada, vaid sada viisi kuulata,
imestada ja armastada,
sada rõõmu laulda
ja aru saada,
sada maailma välja mõelda,
sada maailma unustada.*
(Mallaguzzi)

Portfoolio on lapse isiklik mapp, mis räägib lapse kasvust, arengust, õppimisest ja samas sisaldab muutusi, unistusi, meenutusi ja mälestusi. Portfoolio aitab lapsel näha ise enda arengut ja edasiminekut. Meeldiv on see, et koolieelse lasteasutuse õppekava (2008) rõhutab senisest rohkem lapse aktiivset osalemist valikute tegemisel, otsustamisel ja ka vastutamisel.

Lapse jaoks annab kasvumapp võimaluse jälgida ja vaadelda, kuidas ta kasvab, areneb ja õpib. Lapsed naudivad oma mapi vaatamist sama ehedalt nagu mängugi.

Laps vaatleb ning analüüsib enda poolt tehtut:

- *Mul on kõik sassi läinud, mida olin väiksenä teinud. Oskan joonistada paremini, klotsidest maju ehitada, eelmine kord kukkusid nad maha. Klotsidest ehitada, seda on nii tore teha.*

- *Olen kavalaid nippe välja mõtelnud, olen pikemaks ja targemaks saanud.*
- *See töö mulle ei meeldi, siin on kõik sota-puta, aga siin on mul ilusasti värvitud – siin ma juba oskasin värvida.*

Töö kasvumapiga annab hea võimaluse olla vaba hinnangulistest arvamustest. Õpetaja lihtsalt kuulab, toetab ja julgustab last. Huviga kuulates saame ülevaate lapse tugevatest ja nõrkadest külgedest. Lapse poolt tehtud valikute järgi saame teada, mis lapse kogemusmaailmas olemas on ja mida on vaja täiendada. Saame arvestada, mis last tegelikult huvitab. Tuleb välja, mis osas vajatakse toetust ja abi.

Laste mõtted:

- *Lumememm on lumest tehtud mees! Kui päike välja tuleb, saab lumememm jääks.*
- *Päkapikud otsivad jõuluvana ja kommikotte. Kui lumi maha tuleb, peavad päkapikkudel jõulukommikotid olema.*
- *Sellel pildil on käsi väike, kui mina käe sinna panen.*
- *Porgandeid söövad jänked ja lapsed. Porganditest tehakse salatit. Mulle maitseb porgandisalat.*
- *Hunt nuusutab ja jänku on enda kodu all ja hunt ei tea, kus ta on. Sellepärast meeldibki, et hunt nuusutab jänest ja ei leia teda.*
- *Mulle meeldib puu, sest sealt võivad mõnikord maitstavad asjad alla kukkuda.*
- *Minu pere – siin ma olin noor ja proovisin alati käsi teha, aga need tulid naljakad. Jalad tulid nagu L tähed.*

Laps teeb ise valikuid, mis talle meeldib ja mis ei meeldi:

- *Mulle meeldib arvutada. See on paras minu jaoks.*
- *Mulle meeldib see maja, sest ma tahaksin seal elada, nii ilusad värvid on.*
- *Mulle meeldib sinine värv. Lumehelbed. Nad meenutavad mulle lepatriinu lilli.*

Lapsed on oma hinnangute andmisel positiivsed, fantaasiarikkad ja leidlikud. Meil, täiskasvanutel, on, mida lastelt õppida. Mõned näited:

- *Pihlakad on nii kihvtilt tehtud, nagu päris pihlakad.*
- *Mulle meeldib, et suurelt tehtud. Siin on lindude ema, puud on valgega tehtud, nagu oleks härmas.*
- *Päkapiku suss – see töö on nii ilus. Ma tahaks kingitusi ja et jõuluvana tuleks ja et päkapikud tooksid kingitusi.*

Õpetajad kogevad tihti, kui olulised on lastele nende poolt päeva jooksul tehtud erinevad joonistused, meisterdused ja muud tööd. Näiteks laste joonistused, kus ühes väikeses detailis on üsna suuri sõnumeid. Meil on vaja vaid laste poolt räägitu kirja panna. Lastele meeldib väga koos õpetajaga vaadata ja arutada tööde üle, mis tehtud aasta või rohkemgi tagasi.

- *Kõige sobilikum väikesest peast joonistustest, et käed on lahedad, et näpuvärvidega sai teha – see meeldis. Nüüd oleks käsi suurem ja värv oleks kogu näpu peal, siis käsi värises.*
- *Nii armas pilt, et olin siis väike, et päike paistab. Siin on sota-puta, nüüd teeks lilled ilusamini, teeks lehed ka lillele, kellukesed rohkem kellukeste moodi.*
- *Õnnelik ema koos poegadega – on punasega ilusad lepatriinud. Mulle meeldis seda tööd teha. Nüüd teeks lepatriinudele triibu keskele, täpid ümmargused, tundlad ja jalad ilusamini, lehele teeks varre.*

Laste mõtete, arvamuste ja tunnete suulise eneseväljendusoskuse arendamiseks kasutame erinevaid jutustamise võtteid, mida püüame jäädvustada ja lapse kasvumappi koguda.

Neljasilmavestlused on ühed intiimsemad ja usalduslikumad. Õpetajal on ühtlasi võimalus ja nauding minna lapse maailma, tajuda tema vabadust, sisseelamist ja keskendumist. Tagasihoidlikumate laste puhul tulevad välja hingesügavusse peidetud mõtted, unistused ja soovid. Iga korraga muutuvad arglikumad lapsed avatumaks ja julgemaks. Niisugustes omavahelistes vestlustes näeme, kes lastest vajavad suunavate küsimustega abistamist ja julgustamist. Areneb laste jutustamis- ja eneseväljendusoskus, mis on elus ja suhtlemises üks olulisemaid oskusi.

- *Tublide lastega meeldib mängida ja Karliga tahaks mängida.*
- *Tegelikult ei meeldi, et lapsed vahel räägivad kõvasti. Muidu meeldib kõik, eriti Johannes.*
- *Mulle meeldib laua all maja teha, tekke laduda laua peale. Lihtsalt meeldib, tahaks seal mängida. Miks peaks Diana laua all ja Keidi nukunurgas kogu aeg mängima? Tahaks ka vahepeal.*

Portfoolio on hea abivahend, mis õpetab lapsi suhtuma kaaslaste töödesse positiivselt. Alustades lastega koos üksteise tööde vaatlusi, on õpetajal oluline selgitada, põhjendada ning anda positiivseid hinnanguid. Lastele tuleb selgitada, et inimesena ei suuda meist keegi kõike ühtviisi hästi teha ja osata. Igaüks meist on omal alal tugev. Lapsed võtavad niisuguseid selgitusi väga hästi vastu ning jagavad seda hiljem ka kaaslastega. Lapsed on tõeliselt head üksteise toetajad, kui neil on olemas head eeskujud nii kodus kui ka lasteaias.

Laste tööde suur maht portfoolios pani õpetajad uusi võimalusi otsima. Nii saidki alguse kuuajalised tööd, mida nimetame miniprojektideks. Püüdsime siduda omavahel võimalikult palju erinevaid ainevaldkondi. Ühele lehele paigutasime mitmesugustes tehnikates tehtud ülesanded. Teema lõpetuseks koostasid lapsed oma pildi kohta jutukese. Õpetajana on huvitav jälgida, millise nautingu, fantaasia ja leidlikkusega lapsed oma töödest jutte koostavad. Jutud on väga omanäolised ja muinasjutulised.

Ükskord oli üks mees ja tal oli igav. Siis ta mõtles, et läheks õige kala püüdma ja läkski. Ta hakkas kala püüdma ja mõtles, et nii igav on ikka. Ta pani endale sukeldumisriided selga ja läks sukeldus. Ta nägi värvilisi kalu ja meritähte. Mees nägi ka ühte merihobu. Siis läks ta koju, sõi kõhu täis ja hakkas telekat vaatama. Ta jäi magama ja nägi unes, et ta on kalal ja sai endale medali.

Lapsed kuulavad üksteise jutukesi ning saavad esitada küsimusi, arvamusi ning põhjendada oma valikuid. Laste vahel tekib vestlusring, küsitakse toredaid ja nutikaid küsimusi; räägitakse oma nägemusest, tuntakse end vabalt ja nauditakse koosolemist. Piltide kohta koostatud jutukeste esitamine annab väiksema fantaasiaga lastele võimaluse edaspidi oma jutukestesse põnevust ja fantaasiat juurde tuua.

Lapse koostatud jutuke oma pildi kohta:

Oli imeilus talvepäev. Kits ootas oma sõpru ja jäi puu alla magama. Sõbrad jõudsid kohale ja nägid kitse puu all magamas. Nad otsustasid kella panna talle kõrvale ja läksid peitu. Kits ärkas ja hakkas sõpru otsima. Otsis ja ühe leidis. Teine oli põõsa taga ja kolmas puu all. Olidki kõik sõbrad leitud ja nad hakkasid koos lõbutsema.

Lastele on antud grupitööna ülesandeks koostada jutuke. Valikud on olnud erinevad: ette on antud teema; jutu algus või lõpp; jutukese tegelased jne. Koos mõeldud jutuke esitatakse teistele lastele samuti ühiselt. Grupitöös osalemine aitab tagasihoidlikumatel lastel õppida fantaasiarikamatelt ja julgematelt lastelt sõnaseadmise oskust ja esinemisjulgust. Ühiselt koostatud jutukese lisame samuti lapse portfooliosse. Niisuguste grupitööde puhul on väga positiivne see, et laps õpib lapselt ning kujunevad välja lapsed-mentorid.

Küsimused täiskasvanutelt ja sõpradelt panevad töö autori mõtlema, arutama ja otsima põhjendusi ning vastuseid. Mõnikord muudab laps oma jutustuse sisu, teinekord jääb aga kindlalt öeldu juurde ega lase ennast mõjutada. Laps võib väga oskuslikult põhjendada, miks see just nii on. Üks sagedasemaid tähelepanekuid kaaslaste tööde kohta on lastel küsimus proportsioonidest. Miks mõni asi on joonistatud nii väike ja teine asi seal kõrval jällegi liiga suur? Laste vastus sellele on, et tema on lähedal, aga auto või maja on kaugel ja sellepärast ka väiksemalt joonistatud.

Rahuldatakse lapse vajadus olla kuulatud. Õpetajana tuleb tähelepanu pöörata sellele, et aktiivsemate ja jutukamate laste kõrval võivad arglikumad ja tagasihoidlikumad lapsed jääda tahaplaanile. Me aitame lapsel sõnastada oma mõtteid ja läbielatud. Tehes seda julgustavalt ja last tunnus-tavalt, on meil võimalus leida tee iga lapseni. Täiskasvanu saab võimaluse tutvuda lapse imelise ja õrna tunnete- ja mõtetemaailmaga.

Portfoolio annab abi- ja toetusmaterjali laste vastastikuste suhete paremaks mõistmiseks. Laste juttude põhjal saame teada, mida laps tegelikult tunneb ja mõtleb, mis talle meeldib või ei meeldi, mida ta oluliseks peab. Õpetajal on võimalus analüüsida laste sotsiaalseid oskusi ning planeerida edasist tööd.

- *Kõige rohkem meeldib mängida Karliga, sest ta on nii hea ja ei lähe kiskuma. Emilia on samasugune.*
- *„Lapsed ja tänav“ töö meeldib kõige rohkem. Meeldib sellepärast, et seal värvisin ennast ja sõpra. Sellel pildil sain olla koos Gregoriga. Sellel pildil on veel sõber valgusfoor, kes aitab meil üle tee minna.*

Pidev ja järjekindel töö portfoolioga aitab määratleda lapse edasimineku, näitab lapse konkreetsete oskuste omandamist. Lapse individuaalsed üksiktööd, meeskondlikud tööd ning miniprojektide raames valminud temaatilised koondtööd annavad piisavalt informatsiooni ning võimaldavad hinnata lapse arengu erinevaid külgi.

Laps mõtleb oma peaga ja võtab ise otsuseid vastu, tunneb rõõmu enda poolt loodust ning kokkuvõttes on iseenda kõige paremaks hindajaks. Õpetajatena saame kaasa aidata sellele, et pakkuda lastele valikuid ja võimalusi, mis soodustaksid otsuste tegemist.

Lapsed on meie kõige paremad õpetajad ning meile on vaid vaja silmi, et seda osata näha ning kõrvu, et osata kuulda.

Õpetaja on portfoolio süda

Õpetaja on südeme süütaja, avaja ja võimendaja. Aga inimene, kes ise ei sütti, ei saa ka teisi süüdata. Õpetaja esimene ülesanne on süttida ise.

(Esa Saarinen)

Lapsega koos veedetud päev pakub uusi võimalusi lapse mõistmiseks ja suunamiseks. Kaunid koosoldud hetked mööduvad kiiresti ega pruugi enam korduda. Õpetajatena teame, et laps vajab oma ellu teadlikult ja oskuslikult kujundatud väärtushinnanguid, mis annavad talle positiivse ja emotsionaalse elutunnetuse. Täiskasvanu ülesandeks on olla toetav ja mõistev ning lapse isikupära arvestav. Lapse jaoks on oluline tunda, et ta suudab teha tõelisi asju. Ta tunneb, et temaga arvestatakse ja tema tegemiste vastu tuntakse huvi. Kõige tähtsam on sütitada lapses huvi iseenda tundmaõppimise vastu ning võtta teda sellisena nagu ta on. Enesetundmine on sisemise enesekindluse võti.

- *Oskan kõike rohkem.*
- *Mulle meeldib minu pilt, nii naljakas, ja suu on nagu laev.*
- *Seda oli lahe värvida, mul tuli hästi välja, see on nii ilus pilt. Nüüd joonistaks nii, et palju ei läheks üle ääre, kustutaks nime ära, et ei oleks peegelpildis nimi. Õunad, lilled teist värvi – praegu on üleni töö punase ja pruuniga tehtud. Isegi südame teeks värviliseks.*

Lastega tegelevaid pedagooge on Pärnu Lasteaias Pöialpoiss palju ning seepärast on meil olnud väga olulisel kohal koostöö pedagoogide ja erinevate spetsialistide vahel. Rühmaõpetajatega teevad koostööd muusika-, liikumis- ja ujumisõpetajad ning lasteaija üldlogopeed, kes kõik tegelevad laste igakülgse arendamise ja õpetamisega. Kehapuudega laste rühmas lisanduvad veel tugiisik ja eripedagoog.

Töö käigus oleme lahendusi otsinud ning ka leidnud mitmetele küsimustele ja probleemidele, mis on seotud pedagoogide omavahelise koostöö ja meeskonnatööga.

Küsimus on olnud, kuidas jäädvustada iga lapse arengut kõikide õpetajate poolt. Probleem ei olegi niivõrd selles, et midagi jääks märkamata, vaid selles, et see, mida õpetaja lapse arengus tähele paneb ja fikseerib, jõuaks rühma õpetajani ja iga lapse vanemani, et lapse aastate arengunäitajad oleksid ühes kohas ja neid saaks jälgida ning igapäevatoos kasutada.

Portfoolio sisaldab ka lapse töid, mis on tehtud koos liikumis- ja muusikaõpetaja ning tervishoiutöötajaga, samuti õpetajate tähelepanekuid, lapse arengu näitajaid, aga ka laste öeldud toredaid ja naljakaid ütlemisi.

*Ei need musklid suureks kasva
suhkrusaia mugides,
himustades võid ja rasva,
pöönates ja pugides.*

*Jõudu kusagil ei müüda –
osta seda sa ei saa!
Narrus oleks teda püüda
õnnega või noodaga.*

*Jõudu leiad maadlusmatilt,
poomidelt ja rööbastelt,
heiteringist, hüppekastist –
kõigilt spordiväljakuilt.*

Lapse kehaline areng on üks õppe-kasvatustegevuse valdkondadest. Liikumine ja lapse kehaline areng on väga olulised tegurid lapse kasvamisel-arenemisel. Lasteaed Pöialpoiss on aastaid läbi viinud spordipäevi ja 2006. aastast on lisandunud ka olümpiamängud. Laste sportlikud tulemused oleme kogunud nelja aasta jooksul ning lisanud need lapse kasvumappi. Laps saab võrrelda enda sportlikke tulemusi palliviskes, kaugushüppes, erineva pikkusega jooksudistantsidel jne. Need on iga lapse saavutused, mida ei pea teistega võrdlema. Tulevikus, tubli sportlasena või olümpiavõitjana, võib ta öelda, et tema esimene tõsiselt võetav tulemus oli lasteaias 180 cm kaugushüppes.

Naljakaid ja vahvaid lugusid koguneb ka liikumisõpetajalt. Needki oleme lisanud lapse portfooliosse.

- *Õpetaja küsimusele, milleks on vaja sporti teha, vastas neljaaastane-poiss: „Selleks, et pekist lahti saada,“ mille peale sama rühma tüdrukutirts lisas: „Aga minu vanaema armastab küll pekki.“*
- *Õpetaja palus lastel mitte nii kõvasti karjuda, mille peale üks laps ütles: „Aga isa karjub ka kui jalgpalli vaatab ja nad löövad värava ka veel.“*
- *Lugu sellest, et laps ei tulnud jooksus esimeseks ja ta põhjendas seda: „... sest bensiin sai poolel teel otsa ja bensiinjaama ei olnud tee peal.“*

*Laulda võib sellest, mis näinud on silm,
või millest pakitseb hing.*

*Ilusaid viise on tulvil maailm,
laulma nüüd kutsun ma sind.*

*Laulda võib halvast ja laulda võib heast,
laulda võib kõigest, mis näed.*

*Kui nooti tunned ja viisigi pead,
laulda võid kõigest, mis hea!*

Muusikaõpetajad täiendavad portfooliot laste kuulatud muusikapalade ainetel tehtud joonistustega. Lauluvõistlustel või -konkurssidel esinemised koos esitatud laulu sõnade ja nootidega lisab muusikaõpetaja lapse portfooliosse. See on informatsioon, mida laps ise ei pruugi aastate möödudes mäletada.

Terves kehas terve vaim!
(Hiina vanasõna)

Tervishoiutöötaja poolt lisanduvad lapse portfooliosse lapse pikkus ja kaal, mida mõõdetakse igal sügisel ja kevadel. Lapse portfooliosse lisatakse ka terviseeteemalised töölehed.

Portfoolio – koostegemise rõõm

*Parim viis häid lapsi kasvatada
on teha nad õnnelikuks.*
(O. Wilde)

Portfoolio muudab lapsevanematele nähtavaks lasteaia tehtava. Kasvumapi näol oleme pakkunud lastele suurepärase materjali vaadata iseendasse ning jagada seda ema ja isaga. Informatsioon, mida me lasteaia lapse arengu kohta kogume ja salvestame, on oluline nii õpetajale kui ka lapsevanemale. Lapse portfoolio on arenguestluste läbiviimise aluseks.

Üha kiirenevast elutempost tingituna võib juhtuda, et laps jäetakse ajanappuses omapead. Tihti ei vaevuta lapse tegemistesse piisavalt süüvima, lapse rõõmusõnumile kiputakse vastama napisõnaliselt või pealiskaudselt, tegelikult süvenemata, siirast huvi tundmata. Portfoolio on üks suurepäraimadest võimalustest tuua vanemad tagasi lapse elust osa saama. Õpetajatena saame me juhtida lapsevanemad teadlikult jälgima ja kaasa elama oma lapse tegemistele ning kõigest sellest koos lapsega rõõmu tundma.

Lapsed õpivad eelkõige sotsiaalseid oskusi jälgides ja jäljendades. Väikelapseeas lävitakse eelkõige oma vanematega ning suur osa algsest suhtlemismudelitest ja enesehinnangu kujunemise mõjutustest pärinebki neilt. Edasi hakkavad mõjutama mängukaaslased ja teised täiskasvanud, sh lasteaiaõpetajad. Õpetajal on lapse sotsialiseerumises ja emotsionaalses arengus ilmselgelt oluline osa.

Töö portfoolioga annab õpetajatele mitmekesiseid võimalusi laste sotsiaalsete oskuste arendamiseks. Õpetajatena oleme lapse edusammude ja arengu vahendajateks lapsevanemale.

Laps jälgib hoolega seda, kuidas temasse suhtutakse. Tänu sellele on võimalik lapse minapildi kujunemist mõjutada, toetudes tema tunnustamisele ja julgustamisele. Lapse enesehinnangut ja eneseväärikust tõstame sellega, kui välistame lapse kahtlused iseenda suhtes ning julgustame last olema tema ise. Oluline on, et samasugused positiivsed suhted oleksid kõigi teda ümbritsevate inimeste vahel. Lapse minapildi kujunemisel toimub pidev võrdlemine.

- *Minu emal on valged juuksed. Mulle meeldib enda emme. Emme ei ole palju pahandusi teinud. Vahest on isa ja ema väga kurjad (sellepärast, et me oleme vennaga pahandust teinud). Isal on kaks nime. Isa teenib raha. Isast saan palju paremini rääkida, emast on nii raske rääkida, pean mõtlema kodus. Isa on lahke, võtab sülle, aga vahest on nii kuri. Tulin küll vaikselt, aga isa on ikka pahane.*

Lapse enesehinnangut aitab tõsta positiivne psühhosotsiaalne keskkond lasteaia, mis omakorda õpetab lapsele andestamist, aitab olla optimistlik ja näha valikuid ning aitab vähendada üksindustunnet. Samuti aitab kaasa vastutustundliku käitumise kujunemisele.

Lapse positiivse enesehinnangu kujundamist toetame enda positiivsete tunnete väljendamisega. Ütleme lapsele, kui palju rõõmu ta meile on oma teoga valmistanud. Kiidame ja tunnustame last selle eest, et ta on pingutanud ja püüdnud. Lapse enesehinnangut kinnitame sellega, kui mõistvalt naeratame, hellalt kallistame või sooja hääletooniga räägime.

Ühistel aruteludel ja vestlustel saame osa sellest, kuidas vanem koos lapsega püüab meenutada tehtut ja näitab üles imetlust. Kutsudes last meenutustele, saame teada, missuguse pühendumise ja mõttega ta on oma tööd teinud.

Ilmsiks võib näiteks tulla, miks tahab laps lasteaeda kaasa võtta just seda vana mänguoravat.

Lapse lemmikmänguasi on orav, mis on kodus kaisuloomaks. Lapsevanem on üllatunud: *Orav on kodus kaisus, ma ei teadnudki, et see vana luitunud mänguasi talle nii tähtis on. Arvasin kogu aeg, et ta kõige armsam kaisuloom on draakon Draako. Kodus on selle orava pärast pahandusi olnud, kui ta on tahtnud selle lasteaeda kaasa võtta. Olen öelnud, et sellist vana ei viida lasteaeda, kuid sellele on järgnenud suur kisa. Pidasin seda lihtsalt lapse jonniks.*

Lapsevanemad on tihti üllatunud, kui siiralt lapsed arutlevad ning oskavad leida probleemidele lihtsaid lahendusi. Küsimusele, kas sa kaaslastega mõnikord ka riidled ja kuidas riiu lõpetad, on lapsed vastanud:

Lõpetan riiu rahuliku rääkimisega.

Siis kui joon vett, läheb riid ära. Riid läheb ise ära.

Panen suu kinni ja kõik.

Ajan jonni ära – viskan ära.

Arturi peale olen vahest kuri, aga teiste peale ei ole. Kui Artur teeb lollust, siis hakkam õiendama. Siis kui keegi teeb nalja, kaob riid ära.

Lapse kasvumappi kogutud töödest peegeldub lapse huvitatus, tema mõttekäik ja isikupära. Lapse tööde kogumine aitab vanematega läbiviidud vestlustel selgitada lapse toetamist vajavaid külgid. Oma töid vaadates, hinnates ja analüüsid jagab laps meiega oma rõõmu, tundeid ja mõtteid. Kirjapandult saame seda ka vanematele vahendada.

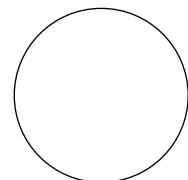
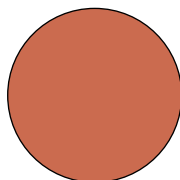
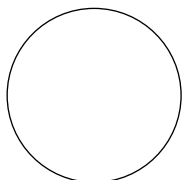
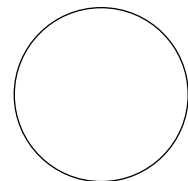
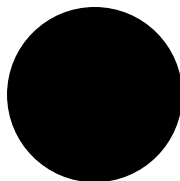
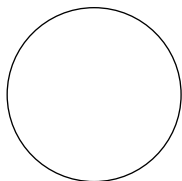
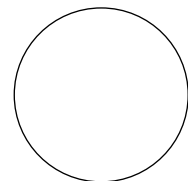
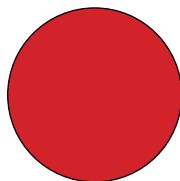
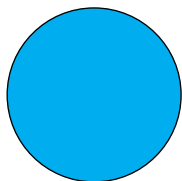
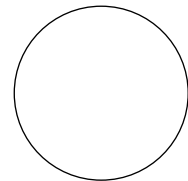
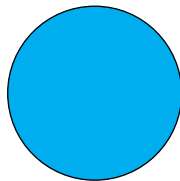
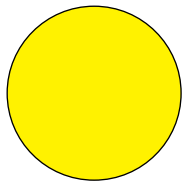
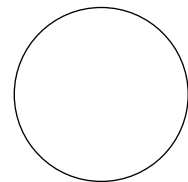
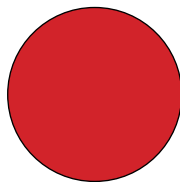
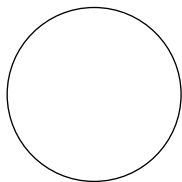
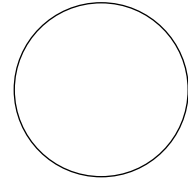
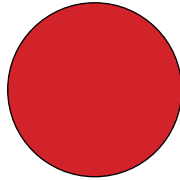
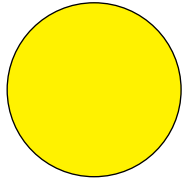
Minu ema on ilus, ta teeb kogu aeg süüa. Ema on tüdruk ja tal on ilusad silmad. Emal on kaks kleiti. Ema musitab kogu aeg mind ja kallistab ka. Suu on ka kogu aeg ilus ja nina on ka ilus. Ema kui kuskile läheb, teeb ennast ilusaks. Mulle meeldib isa ja ema ja mulle meeldib lasteaeda minna. Isa on kogu aeg rõõmus ja mina ka, ilus olen. Isa on nagu emme, kallistab ja musitab mind.

Meile, täiskasvanutele, on antud võimalus toetada ja julgustada ning kaasa aidata väikese inimese maailma kujunemisele. Me oleme kaasautorid lapse arenguloo kujunemisel, tema oma lapsepõlve mälestustealbumi koostamisel.

Meie, täiskasvanud, meenutame oma lapsepõlvest kauneid hetki, unustamatuid sündmusi, toremaid inimesi. Kõik need mälestused aitavad meil tänases hetkes hakkama saada, annavad meile julgust ja kindlust ning usku ja teadmist, et maailm on imeline (ja et „teispool pilvi paistab päike“!).

MINA TEAN

MIS VÄRVI SAAB KAHEST VÄRVIST?

MINA EMA-ISAGA

MINU NIMI ON .....

MA OLEN PRAEGU ..... AASTANE

MINU EMA NIMI ON .....

MINU ISA NIMI ON .....

MINU ÕE/VENNA NIMI ON .....

.....

ME ELAME .....

KÕIGE ROHKEM MEELDIB MULLE OLLA KOOS

.....

.....

KÕIGE ROHKEM MEELDIB MEILE KOOS

.....

.....

KÕIGE ROHKEM ARMASTAN MA

.....

.....

KUI MA KASVAN SUUREKS, SAAB MINUST

.....

.....

KÕIGE PAREMINI OSKAN MA

.....

.....

MUL EI ÕNNESTU PRAEGU HÄSTI

.....

.....

MA TAHAKSIN VÄGA ÕPPIDA

.....

.....

MINA ISE

MINU NIMI ON .....

MA OLEN PRAEGU ..... AASTANE

MINU LEMMIKAASTAEG ON ....., SELLEPÄRAST ET

MINU LEMMIKTEGEVUS ON

MINU KÕIGE ARMSAM MÄNGUASI ON

MINU LEMMIKMÄNG ON

MINU LEMMIKLASTESAADDE TELEVIISORIS ON

MINU LEMMIKMULTIFILM ON

MINU LEMMIKVÄRV ON

MINU LEMMIKRAAMAT ON

MINU LEMMIKLAUL ON

MINA TEAN

MINU NIMI ON .....

MA OLEN PRAEGU ..... AASTANE

KUMB ON SUUREM: LAMMAS VÕI JÄNES?

.....
.....

NIMETA KAKS ASJA, MIDA SUL KÄSI PESTES VAJA ON.

.....
.....

KUHU SA OMA PEA PANED, KUI SA VOODISSE MAGAMA VÕI PUHKAMA LÄHED?

.....
.....

MILLE KAUDU PÄÄSEB SUITS AHJUST VÕI PLIIDIST VÄLJA?

.....
.....

MILLE PANEB EMA LÄBI NÕELASILMA, KUI TA ÕMBLEMA HAKKAB?

.....
.....

MIS VÄRVI ON MURU?

.....
.....

KUIDAS MURU TOITU SAAB?

.....
.....

KUMB ON PALAVAM: KUU VÕI PÄIKE?

.....
.....

KUHU SA PEAKSID OMA RIIDED PANEMA, KUI SA ÕUEST TUPPA
TULED?

.....
.....

ROHELINE TULI VALGUSFOORIS NÄITAB, ET

.....
.....

PUNANE TULI VALGUSFOORIS NÄITAB, ET

.....
.....

MINA TEAN

MINU NIMI ON .....

MA OLEN PRAEGU ..... AASTANE

MILLEKS ON INIMESELE VAJA

SILMI

.....
.....

NINA

.....
.....

SUUD

.....
.....

HAMBAID

.....
.....

KÕRVU

.....
.....

KEHA

.....
.....

KÄSI

.....
.....

JALGU

.....
.....

MINA TEAN

MINU NIMI ON .....

MA OLEN PRAEGU ..... AASTANE

MA LOEN SULLE NUMBRITE REA, KUULA, JÄTA MEELDE JA KORDA
PEALE MIND. 4 - 7 - 2 - 9 .....

MA ÜTLEN SULLE LAUSE, KUULA, JÄTA MEELDE JA KORDA PÄRAST
MIND.

SUUR KIRJU KOER NÄRIS ÕUES KONTI

.....
.....
LÕPETA LAUSE: KUTSIKAS ON KOER, KIISU ON .....

KLOTS ON KANDILINE, PALL ON .....

KIVI ON KÕVA, PADI ON .....

SUPP ON SOE, JÄÄTIS ON .....

LEHMA POEG ON .....

HOBUSE POEG ON .....

LAMBA POEG ON .....

SEA POEG ON .....

MINA TEAN

MINU NIMI ON .....

MA OLEN PRAEGU ..... AASTANE

MIDA TEEVAD TERVED INIMESED?

.....
.....
.....
.....

MINU TERVISELE ON KÕIGE KAHJULIKUM

.....
.....
.....
.....

MIKS ON HEA ÕUES VIIBIMINE?

.....
.....
.....
.....

MINU LEMMIKSPORDIALA? MIKS?

.....
.....
.....
.....

MIDA TEEN MINA OMA TERVISE HEAKS?

.....
.....
.....

KUUPÄEV .....

AASTA .....

MINA TEAN

MINU NIMI ON .....
MA OLEN PRAEGU ..... AASTANE

ÜTLE SINA EDASI

SAAPA KÜLJES ON PORI. SAABAS ON .....
VAIP ON TOLMU TÄIS. VAIP ON .....
PIRNIS ON PALJU MAHLA. PIRN ON .....
KASSIL ON PIKAD KARVAD. KASS ON .....
EMA PUISTAS LAUALE JAHU. LAUD ON .....
VANAEMA NÄOL ON KORTSUD. VANAEMA NÄGU ON .....
.....
PLUUSIL ON PLEKID. PLUUS ON .....
SAEL ON SAKID. SAAG ON .....
VIHIKUS ON JOONED. VIHIK ON .....
TASSIL ON MUMMUD. TASS ON .....

MINA TEAN

MINU NIMI ON .....

MA OLEN PRAEGU ..... AASTANE

ÜTLE SINA EDASI

1. TÄNA VEAVALD AUTOD KAUPA. KA EILE AUTOD

.....
.....

2. EMA NOPIB AIAS MARJU. KA EILE EMA

.....
.....

3. TÄNA TAOB SEPP RAUDA. KA EILE SEPP

.....
.....

4. ISA TOOB ALATI POEST PIIMA. KA EILE TA

.....
.....

5. TÄNA KOKAD HAKIVAD SIBULAT. KA EILE KOKAD

.....
.....

6. EILE POISS LADUS TORNID. KA PRAEGU TA

.....
.....

7. EILE VANAI SA TUKKUS TELEVIISORI EES. KA PRAEGU

.....
.....

8. EILE POISID LÕID JALAGA PALLI. KA PRAEGU POISID

.....
.....

9. EILE EMA KRAADIS HAIGET LAST. KA PRAEGU EMA

.....
.....

10. EILE PUGESID POISID LAUA ALLA PEITU. KA PRAEGU POISID

.....
.....

MINA TEAN

MINU NIMI ON .....

MA OLEN PRAEGU ..... AASTANE

ÜTLE SINA EDASI

VEND ON POISS, ÕDE ON .....

ÖÖSEL ON PIME, PÄEVAL ON .....

ISA ON MEES, EMA ON .....

TIGU LIIGUB AEGLASELT, JÄNES JOOKSEB .....

PÄIKE PAISTAB PÄEVAL, KUU PAISTAB .....

KIVI ON KÕVA, VILL ON .....

PUU ON KÕRGE, PÕÕSAS ON .....

TAEVAS ON SININE, VERI ON .....

VETT ME JOOME, LEIBA ME .....

SUVEL ON SOE, TALVEL ON .....

KOERAL ON KARVAD, LINNUL ON .....

LUMI ON VALGE, SÜSI ON .....

KEPP ON PEENIKE, PALK ON .....

KÕRVADEGA ME KUULEME, SILMADEGA ME .....

KÄEL ON SÕRMED, JALAL ON .....

MINA TEAN

MINU NIMI ON .....
MA OLEN PRAEGU ..... AASTANE

LÖPETA LAUSE

JÜRI MÄNGIB MARIGA PALLI. MARI MÄNGIB

.....
.....

PLUUS ON JOPE ALL. JOPE ON

.....
.....

PUU ON MAJA TAGA. MAJA ON

.....
.....

PUU ON JÄNESE EES. JÄNES ON

.....
.....

PALL ON KLOTSIST PAREMAL. KLOTS ON

.....
.....

JÜRI ON SUUREM KUI MARI. MARI ON

.....
.....

HIIR ON VÄIKSEM KUI KASS. KASS ON

.....
.....

TIGU ON AEGLASEM KUI JÄNES. JÄNES ON

.....
.....

VIHIK ON ÕHEM KUI RAAMAT. RAAMAT ON

.....

.....

KOLLANE ÕUN ON KERGEM KUI PUNANE. PUNANE ÕUN ON

.....

.....

MINA ISE

MINU NIMI ON

.....

MINU LEMMIKTOIT
LASTEAIAS ON

.....

MINU
LEMMIKMÄNGUASI ON

.....

MINU KÕIGE PAREM SÕBER
LASTEAIAS ON

.....

MULLE MEELDIB PEREGA KÄIA

.....

TERVE OLEMISEKS TULEB

.....

KUI MA SUUREKS KASVAN,
SAAB MINUST

.....

ÕPPIMA PEAB SELLEKS, ET

.....

MINU JUUKSED ON

.....

MINUST KASVAB TUBLI INIMENE,
KUI MA

.....

MINA ISE

MINU NIMI ON .....

1. MIS SULLE OMA KASVUMAPIS KÕIGE ROHKEM MEELDIB? MIKS?

.....
.....
.....

2. MILLINE TÖÖ KASVUMAPIS MEELDIB SULLE SELLEST AJAST, KUI OLID VÄIKENE?

.....
.....

3. MIDA SA OSKAD NÜÜD ROHKEM KUI VAREM?

.....
.....
.....
.....

4. MIS SULLE LASTEAIAS KÕIGE ENAM MEELDIB? MIKS?

.....
.....
.....

5. MIS SULLE LASTEAIAS EI MEELDI? MIKS?

.....
.....
.....
.....

6. KELLEGA KOOS SULLE MEELDIB MÄNGIDA?

.....
.....
.....

Rühma tööd kavandades soovime lähtuda lapse vajadustest ja individuaalsusest.
Töö paremaks korraldamiseks palume vastata järgmistele küsimustele.

Lapse nimi .....

1. Palun iseloomustage oma last! Ta on:

arglik	kartlik	julge	tugeva tahtejõuga
alistuv	visa	äkiline	teistega arvestav
kohanev	rahulik	tundlik	eralduv/kõrvale hoidev
rõõmsameelne	elav	aktiivne/omalgatuslik	
tähelepanu nõudev	trotslik	pettumusi kannatav	
kergesti solvuv	jutukas	teadmishimuline	

2. Milliste eespool mainitud iseloomuomaduste juures vajab laps
julgestust ja tuge:

.....
.....

piiramist ja reegleid:

.....
.....

3. Et laps end lasteaias hästi tunneks, tuleks arvestada alljärgnevat:
lapsele meeldib eriti

.....
.....

seega on soovitatav vältida

.....
.....

4. Mida soovite veel lapsest teada anda?

.....
.....

5. Valdkonnad, milles te saaksite ja sooviksite abiks olla.

Muinasjuttude jutustamisel	Sportlikel mängudel
Kunsti alal	Ühisürituste korraldamisel
Abistamine ekskursioonidel	Teatrietenduste esitamisel lastele
Abistamine lihtsamate toitude tegemisel	Õmblustöödel
Õppematerjalide valmistamisel (piltide suurendamine, värviline printimine, lamineerimine)	

Austatud .....

Et laps tunneks end hästi ja turvaliselt, sooviksime teada teie pere kasvatuspõhimõtteid.

.....
.....

1. Kuidas hindate oma lapse arengut ja kas olete lapse arenguga rahul?

.....
.....

2. Kuidas kajastub lasteaias omandatu ja kogetu lapse käitumises ja mängus?

.....
.....

3. Kuidas toetate oma lapse arengut?

.....
.....

4. Mida teeb teie laps, kui ta ei saa seda, mida ta soovib?

.....
.....

5. Milline on kõige parem viis teie lapse rahustamiseks?

.....
.....

6. Mille üle te oma lapse juures kõige rohkem uhkust tunnete?

.....
.....

7. Millised on teie ootused rühmaõpetajatele ja lastele?

.....
.....

8. Millised kokkulepped ja reeglid toimivad teie peres? (käitumine, tunnustamine, karistamine, kohustused)

.....
.....

Täname heasoovliku koostöö eest!

Lapse nimi ..... Kuupäev .....

Kas ja kuidas aitate lapsel kokkulepitud reeglite järgi käituda?

.....
.....
.....
.....

Kuidas ja millistes toimingutes julgustate last iseseisvalt toime tulema?

.....
.....
.....
.....

Mis osas annate lapsele valikuvõimalusi?

.....
.....
.....
.....

Mis osas arvestate lapse huvidega?

.....
.....
.....
.....

Millisel viisil te avaldate lapsele tunnustust?

.....
.....
.....
.....

Millised situatsioonid kutsuvad esile lapse pahameele, lapseliku kadeduse?

.....
.....
.....
.....

Täname heasoovliku koostöö eest!

Austatud lapsevanemad

Vestluse eesmärgiks on paremini tundma õppida last, et oleks võimalik arvestada lapse soovide ja huvidega. Meie vestlus sujub lodusamalt, kui olete eelnevalt läbi mõelnud ja vastanud järgmistele küsimustele.

Lapse nimi .....

Millistest sõpradest räägib laps kodus?

Missugune on lapse meelistegevus lasteaias?

Milliseid mänge meeldib lapsel koos teiega kodus mängida?

Mida teie laps soovib lasteaias kõige rohkem teha?

- a. ....
.....
- b. ....
.....
- c. ....
.....

Tõhusama koostöö huvides oleme tänulikud teie ettepanekute eest!

.....
.....
.....
.....
.....

Täname heasoovliku koostöö eest!

Austatud lapsevanem .....

Lapse nimi ..... Kuupäev .....

Kuidas kajastub lasteaias omandatu ja kogetu kodus lapse käitumises ja mängus?

Millised on muutused, mida olete märganud lapse käitumises viimase aasta jooksul?

Kuidas hindate oma lapse arengut ja kas olete tulemustega rahul?

Kuidas arendate oma last; mida teete koos lapsega?

Milles väljendub lapse rahulolematus?

Milline on kõige parem viis teie lapse rahustamiseks?

Millised on teie soovitusel rühmaõpetajatele?

Täname heasoovliku koostöö eest!

Lugupeetud lapsevanem!

Ettevalmistavad küsimused arenguestluseks aitavad meil koos paremini mõista last ja rääkida tema arengust. Palume teil arutada vastuseid peres koos lapsega.

Millise meeleoluga tuleb laps hommikul lasteaeda?

Millised on lapse muljed õhtul?

Mis on teie lapse meelistegevused?

Kuidas olete rahul lapse arenguga?

Millele te sooviksite oma lapse arendamisel rohkem tähelepanu pöörata?

Mis on teie lapse tugevad küljed, huvid, anded?

Millised on teie ettepanekud lasteaiaõpetajatele?

Täname koostöö eest!

Innovaatiline lähenemine lapse portfoolio loomisel

JAANIKA RAUDSEPP

Tallinna Lasteaia Vesiroos vanemõpetaja

KATRIN RAJAMETS

Tallinna Lasteaia Vesiroos õpetaja

1. septembril 1971. aastal avati Tallinna 12. Lastepäevakodu aadressil Sütiste tee 8.

1997. aastal muudeti Tallinna 12. Lastepäevakodu nimetus Tallinna Lastepäevakoduks Vesiroos ja 1999. a Tallinna Lasteaiaks Vesiroos. Me püüame olla oma nime väärilised. Vesiroosi õis on avatud, puhas, siiras, lootust ja armastust täis, kaunis ja omanäoline – just selline on väike laps. Lasteaia omapäraks on omanäoline muusikaõpetus ja liikumiskasvatus.

Lasteaial on oma sümbolika: logo, lipp, laul ja muinasjutt. Igal rühmal on oma nimi, laul ja vapp.

Meie lasteaia **motoks** on: turvalisus, mäng, koostöö, mida realiseeritakse läbi õppe- ja kasvatustegevuse.

Mis on meie pedagoogiline siht üldisemas plaanis?

Pedagoogiline siht on anda lapsele positiivne enesehinnang – enesehinnang on eneseteadvuse alustala.

- Sa pead endasse uskuma.
- Sa pead teadma, et sa millekski kõlbad.
- Sa pead teadma, et me teame, et sinus on midagi väärtuslikku.
- Sa pead teadma, et sinus on omadusi, mis meile meeldivad.
- Sa pead teadma, et me tahame midagi sinu jaoks teha.
- Sa pead teadma, et meil läheb paremini, kui ka sina annad oma panuse.
- Sa pead teadma, et meie üheskoos võime lahendada probleeme.
- Sa pead teadma, et kõigil on üksteiselt midagi õppida.

(Kristin Carlsson „Kui sa lapsest hoolid“, lk 7)

Tallinna Lasteaia Vesiroos **missiooniks** on:

Suunata ja soodustada väikese inimese kasvamist, kes:

- austaks inimest enda kõrval
- austaks esivanemaid
- austaks kõrgemaid väärtusi, kõike head
- austaks ja tunneks eesti rahvuskultuuri
- toetaks üksteist
- hoiaks maailma meie ümber

Meie moto.

Väärtused:

- Inimene - sõprussuhted, hoolivus, inimlikkus, armastus
- Kodu, pere - erinevad põlvkonnad, austus kultuuriloo vastu
- Areng - elukestev õpe
- Tervis - aktiivne, tervislik eluviis
- Traditsioonid - omanäolisus, järjepidevus

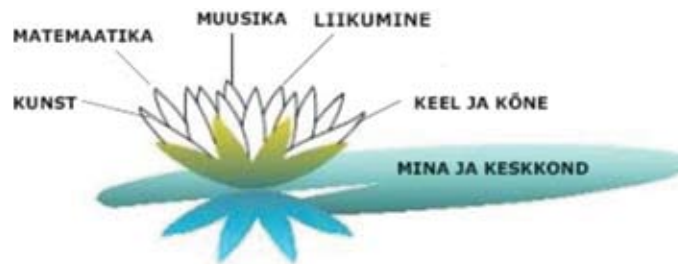
Tallinna Lasteaia Vesiroos olulisemaks ressursiks on **inimesed**, olgu nad siis väikesed või suured. Meie lasteaed on **laste** jaoks, sest teame, et **lapsed on seda väärt, et anda endast parimat**. Lasteaed on koht, kus lapsel on hea olla.

Lapse igakülgsete teadmiste ja oskuste arendamine toimub loomulikult teel läbi tegutsemise.

Õppetegevus toimub lasteaia õppekava järgi, integreeritult, temaatilise õpetuse kaudu, lähtudes koduloolisuse aspektist.

„Mina ja keskkond“ on alusoskuste kujunemisel keskseks, erinevaid aineid ühendavaks lüliks, annab teistele ainevaldkondadele sisu ja temaatika.

Õppe-kasvatustöö alus.

Õppe-kasvatustöö edukuse tagamiseks on oluline laste ja täiskasvanute maailm oskuslikult kokku sobitada. Selle üheks võimaluseks on **kasvumapp e portfoolio**. Portfoolio peamine eesmärk on lapse kasvamise ja arengu nähtavaks tegemine eelkõige lapsele endale, tema vanematele, aga samuti täiskasvanutele, kes lapsega lasteaias tegelevad. Üheskoos avastatakse maailm, kus kogenum ja elutargem täiskasvanu on esialgu vahendaja rollis, tehes seda arukalt ja atraktiivselt, nii et säiliks lapse tegutsemisrõõm ja loomulik huvi teda ümbritseva vastu.

Portfoolio materjalidele toetudes on võimalik analüüsida lapse arengut ja kasutada neid materjale vestluses lapsevanematega lapse arengut puudutavatel teemadel.

Kasvumapiga seotud tööprotsess toetab lapsepoolset valmisolekut enesehindamiseks ja oma-poolsete eesmärkide seadmist.

Tähtis on ka see, et nii lapsed kui ka lapsevanemad saavad mappi igal ajal vaadata, kui nad seda soovivad.

Lapsevanem: See mapp annab vanematele võimaluse last jälgida, panna paika kindlad eemärgid lapse arenguks ja jälgida nende eesmärkide täitmist läbi pideva arenguprotsessi.

Lapsevanem: Kasvumapi idee ja sisu muutub vastavalt lapse kasvamisele ja sellest lähtuvalt vajaduste teisenemisele igal aastal. Mapis sisalduv info muutub aja möödudes järjest väärtuslikumaks.

Miks valida portfoolio?

- Dokumenteerida laste jõupingutusi ja saavutusi.
- Aidata lapsel aru saada oma tegemistest analüüsides miks, mida ja kuidas.
- Aidata kaasa lapse sotsialiseerimisprotsessile. Portfoolio ajendab teda suhtlema, kui ta saab oma töid teistele näidata.

- Portfoolio võimaldab täiskasvanutel tutvuda lapse kogemusmaailmaga, jälgida tema kasvamist ja õppimist ning selle alusel kavandada edaspidiseid töösuundi.

Lapse jaoks on tähtis, et tema parimad tööd ja tulemused jäädvustataks ja ta tahab, et tema üle tuntaks uhkust. Kui laps kogeb seda, et tema tööd on järk-järgult paremaks muutunud, tõuseb ka tema enesehinnang ja usk iseendasse. Kui laps saab aga ise osaleda oma mapi kokkupanemisel, saab ta analüüsida oma tegemisi ja areneb ka tema analüüsioskus ning ta õpib märkama oma saavutusi.

Iga õpetaja leiab oma variandi, millist kasvumappi kasutada. Üha enam kogub populaarsust info liikumine arvuti teel. Sellest tulenevalt on üheks võimaluseks tänapäevasel arvutiajastul digitaalne portfoolio.

Lapsed on tõelised nn prügitootjad. Nad tahavad koju viia igasuguseid asju, mida nad on päeva jooksul teinud. Sageli on need üsna ruumikad või ei võimalda ka transportimist. Kodus ei ole neid kuskil hoida ja nad leiavad tee prügikasti. See solvab last, nagu ka õpetajate ja laste poolt kokkupanud mapp, mis kogub kodus keldris tolmu. Probleemi saab lahendada sellega, lapsevanem või õpetaja jäädvustab digitaalselt lapse töö ja selle loomisprotsessi, siis on mälestus kogu eluks ja seda tööd saab ka edaspidi lapsega analüüsida.

Materjale saab analüüsida ja täiendada kogu arenguperioodi jooksul. Kogudes ainult joonistusi ja laste poolt kirjutatut, saab jälgida ainult ühte osa lapse tehtust õppeaasta jooksul, aga lasteaia-aastad sisaldavad veel palju muudki, mida laps õpib: mänguuskused, sotsiaalne suhtlemine jms. Fotoaparaat või video teevad sellise materjali kogumise kergemaks. Sellega tulevad toime ka juba suuremad lapsed ise. Fotoaparaat on ka abiline jäädvustamiseks laste tegemisi õppetegevuste välisel ajal.

SONJA 5 a
MA OLEN NÜÜD TÕELISELT ILUS.
VÄRVISIN OMA HUULED ROOSAKS

Portfoolio pakub koostööks lapsevanematega suurepäraseid võimalusi.

Paljudes peredes on arvuti võrreldes kooli ja lasteaiaga igapäevane töövahend. Õpetajatel võivad olla küll teadmised arvutiga töötamiseks, aga neil ei ole vaba aega sellega tegelemiseks. Nad vajavad siin lastevanemate abi. Just lastevanematelt tuleb tänapäeval surve kasutada töös lastega rohkem arvutit. Sellist aktiivsust vanemate poolt tuleks toetada ja suunata laste tegemiste toetamiseks. Lapsevanemad on laste tegemistest vägagi huvitatud ja miks mitte neid aktiivselt portfoolio tegemisele kaasata.

Milline on lapsevanemate panus?

- Paljud vanemad koguvad pildi- ja videomaterjale oma lapse kohta.
- Sageli lindistatakse oma vanemate lugusid, miks mitte alustada oma laste lugude lindistamisega.
- Lapsevanemad saavad koos lapsega aluse panna oma pere väärtuste jäädvustamisele tulevastele põlvedele.

Digitaalse portfoolioga kaasnevad probleemid ja lahendused:

Lasteaed	Kodu
Puuduvad arvutid	Pea igas kodus on arvuti ja internetiühendus
Õpetajatel ei ole vaba aega töö kõrvalt sellega tegelemiseks	Koostades mappi, saavad vanemad rohkem oma lapsega suhelda ja õpivad oma last paremini tundma
Puuduvad IT-vahendid tööde jäädvustamiseks ja salvestamiseks	Paljudel on olemas skännerid, digitaalsed fotoaparaadid, videod, CD-mängijad, diktofonid jt

Iga portfooliot saab edasi arendada ja uusi ideid ja võimalusi tuleb juurde töö käigus, aga digitaalse portfoolio eelis on see, et seda on kerge kaasa võtta (CD, DVD) ja edasi arendada ka järgmises kooliastmes, kui lapsel on endal oskused arvuti kasutamiseks.

Võimalus on vanemate ja õpetajate koostöös luua portfoolio veebikeskkonnas, mille üheks võimaluseks on hetkel blogi (www.blogspot.com), kuid seejuures tuleb endale selgeks teha lapse turvalisusega seotud riskid. Lihtsam on kasutada oma koduarvutit.

Mida siis panna portfooliosse?

- Laste poolt loodud jutustused (illustreeritud, näitlikustatud jms). Hea võimalus ka lisada kõigile mappi rühma ühistööd.

SIGA KELLELE MEELDIS LAULDA

Autorid ja illustraatorid: Rohutirtsud

ELAS KORD SIGA, KELLE NIMI OLIS NOTSU. TALLE MEELDIS VÄGA LAULDA. NOTSU OLIS EHTAJA. TA TEGI OMALE MAJA.

TALLE TULI KÜLLA HUNT, KES OLIS JÕULUVANA KOSTÜÜMI SELGA PANNUD.

HUNT ÜTLES: "TERE NOTSU, MIDA SA TEEDE?"

NOTSU ÜTLES: "MULLE MEELDIB VÄGA LAULDA"

HUNT TAHTIS, ET NOTSU TALLE LAULAKS.

HUNDILE MEELDIS NOTSU LAUL JA NAD SAID SÕBRAKS.

NAD LÄKSID KOOS MÄNGUVÄLJAKULE MÄNGIMA.

ROHUTIRTSUKÜLA SALATITÄDI MARTA!

ELAS KORD TÄDI MARTA. MARTA OLIS SUUR AED. TA TÖÖTAS TERVE SUVE: ROHIS, KÖPLAS, HARVENDAS JA KASTIS PORGANDEID, PEETE, KAPSAID, KAALIKAI, KARTULEID, KÕRVITSAID JA KURKE. LÕPUKS SAID KÕOGIVILJAD VALMIS. TA LÄKS AEDA SAAKI KORISTAMA. MARTA KORJAS VILJU VÄGA PALJU. TA HAKKAS VALMISTAMA ERINEVAID SALATEID. KUI TA ÄRA VÄSIS, LÄKS TA METSA JÄLUTAMA. METSAST LEIDIS TA JÕHVIKAI, MUSTIKAI, POHLI, MAASIKAI, VAARIKAI JA SEENI. METSAS NÄGI TA ORAVAT JA SIILI. KOJU JÕUDES HAKKAS TA JÄLLE SALATEID VALMISTAMA JA LISAS KA METSAMARJU SALATITESSE. TA TEGI VÄGA PALJU SALATEID JA PAKKUS NEID KOGU ROHUTIRTSUKÜLA RAHVALE. SELLEST PÄEVAST PEALE HAKKASID INIMESED TEDA KUTSUMA

SUURE SÜDAMEGA SALATITÄDI MARTAKS.

- Pildid ja skaneeritud joonistused.

- Lapse mäng videos, pildis.

Maria kodu.

- Lapse jutustamine, esinemised, pillimängu salvestused jms.
- Küsimustikud.
- Diagnostilised testid.
- Saavutused.
- Last tutvustavad ja iseloomustavad töölehed. (Lisas)
- Muud lapsele tähtsad materjalid (kirjad, teatripiletid jms).

Laste pildid kuningannale ja Inglismaa kuninganna Elisabeth II vastus.

Lastevanemate tagasiside lapse kasvumapist on seni olnud väga positiivne. Nad on vaimustunud oma laste oskustest ja toetavad ning usaldavad enam oma lapse õpetajat, eriti kui näevad, kui professionaalselt on lapse arengut kajastatud. Üha rohkem tulevad nad appi õpetajale. Meeldiv on kuulda, kui nad räägivad, kuidas digitaalse portfoolio vaatamisest kujuneb kogu pere jaoks väga tähtis sündmus, milles osalevad ka vanavanemad ja õed-vennad.

Mida tunneb aga laps? Kõik lapsele lähedased inimesed tunnustavad teda ja kasvab usk iseendasse ning ta püüab oma tegemistes anda edaspidi parima.

Mida annab see vanemale? Lapsevanem saab igakülgse ülevaate lapsest, tema teadmistest ja oskustest.

Innovaatiline ehk uuenduslik mõtlemine peab olema inimestele loomulik, mitte pealesunnitud nähtus.

Loomulikult on võimalik liita kokku ka digitaalne ja paberkandjal portfoolio.

Meie oleme siiani kasutanud mõlemaid võimalusi.

MINA

JOONISTA OMA PILT!

MINU NIMI ON .....

MINU SÜNNIPÄEV ON .....

MINU NIMEPÄEV ON .....

MINU PEREKOND

JOONISTA OMA PERELIIKMED.

EMA, ISA, ÕED-VENNAD

MINU VANAVANEMAD

VANAEMAD

EMA EMA

VANAISAD

EMA ISA

ISA EMA

ISA ISA

MINU KEHA

SIIN ON MINU KÄSI:

SIIN ON MINU SÕRMEJÄLG:

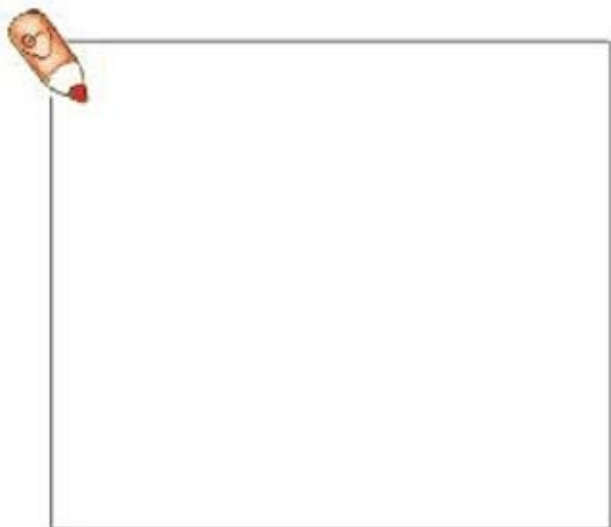
SIIN ON MINU JALAJÄLG

VÄRVI SEE SAMA VÄRVI, KUI SU SOKID.

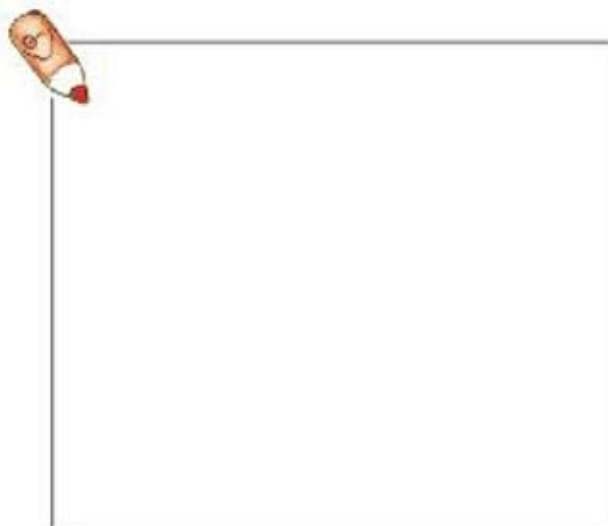
MINU JALANUMBER ON: .....

JUUKSED

MUL ON SELLISED JUUKSED

KUI OLEKS VÕIMALIK VALIDA,
SIIS TAHAKSIN ENDALE
SELLISEID:

MILLISEID VAHENDEID KASUTAN JUUSTE KORRASHOIUKS?
TEE RING ÜMBER.

PIKKUS

JOONISTA ENNAST ÕIGELE KÕRGUSELE

SÜGISEL

KEVADEL

KAAL

MINA KAALUN ..... KILOGRAMMI.

MA NÄEN VÄLJA SELLINE

MINU SÕBER

JOONISTA SIIA OMA PARIM SÕBER.

MINU SÕBRA NIMI ON .....

KODU

JOONISTA PILT OMA KODUST:

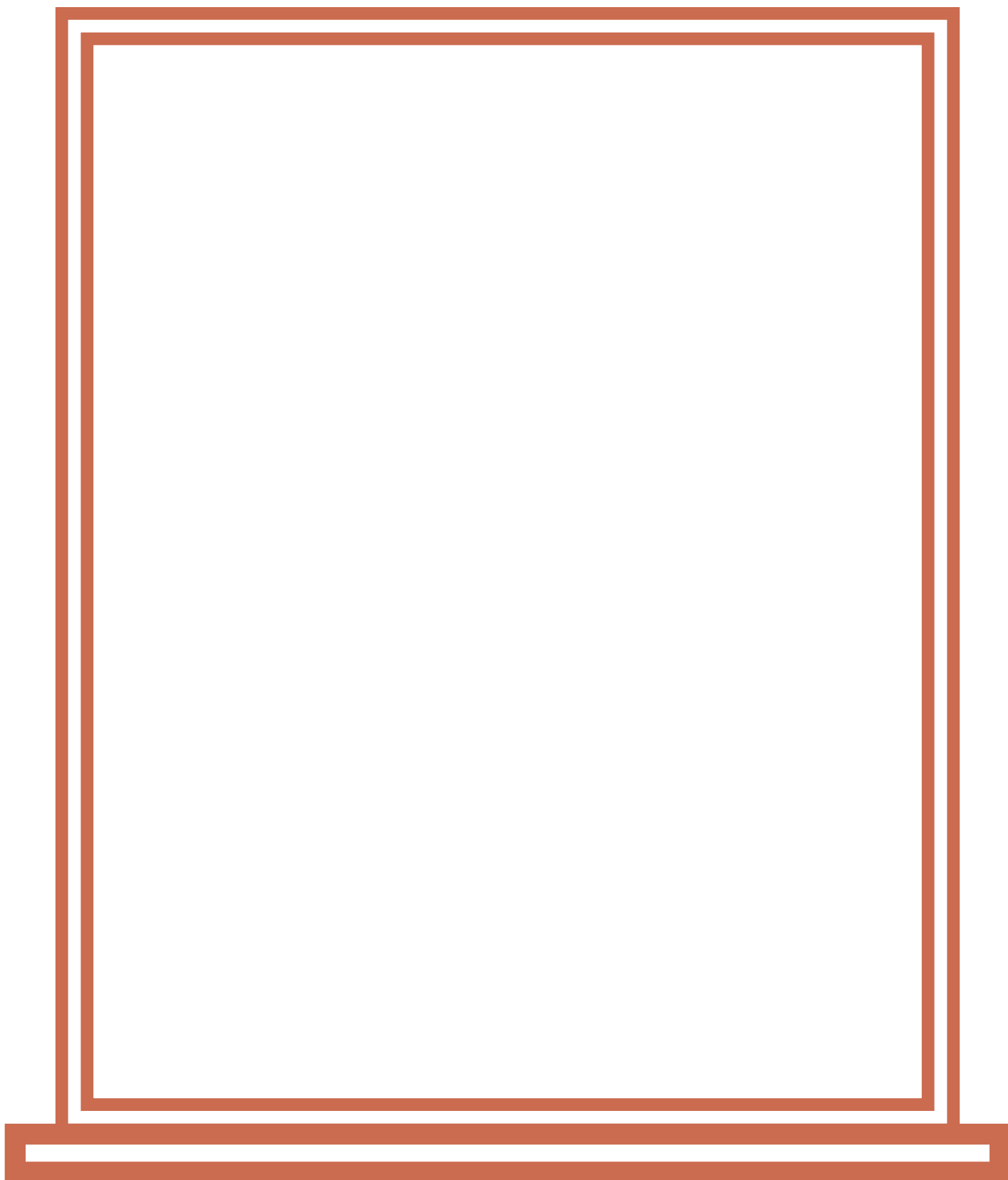
MINU ADDRESS ON .....

MINU TELEFONINUMBER ON .....

MINU TUBA

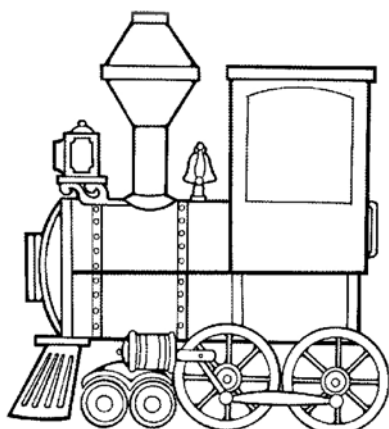
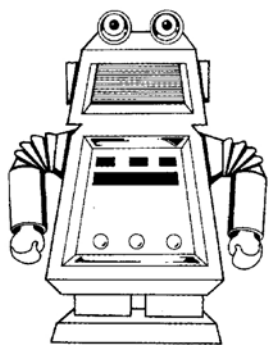
JOONISTA SEE, MIS SULLE KÕIGE ROHKEM OMA TOAS MEELDIB.

MIDA MA NÄEN KODU AKNAST?

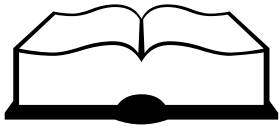
A large, empty rectangular frame with a double-line border, intended for a drawing or illustration. The frame is composed of two parallel lines, one on the outside and one on the inside, creating a wide border. The interior of the frame is completely blank white space.

MINU LEMMIKMÄNGUASJAD

VÄRVI OMA LEMMIKMÄNGUASJAD.

RAAMATUD

MINU LEMMIKRAAMAT ON

JOONISTA PILT OMA LEMMIKRAAMATUST

